

Τα Χριστούγεννα της γριάς

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

- Ξύπνα, Μαρνανθούλα μ'! Φώναζε η γριά. Ξύπνα και μας καρτεράει ο παπάς στην εκκλησιά, να μας δώσει πασκαλίτσα και να γυρίσουμε γλήγορα να φάμε γκουλιάστρα, γάλα, αβγά, τυρί, κότες και τηγανίτες, που φάσκωνε η Κυρά μας η Παναγιά το Παιδάκι της τον Χριστό, όταν ήταν κι αυτός μικρός. Σήκου, Μαρνανθούλα μ', και μας περιμένει ο παπάς! [...]

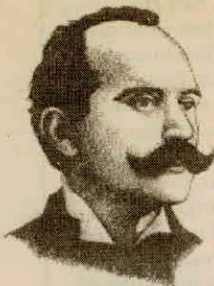
Με τα πολλά ξύπνησε η τσιούπρα. Άνοιξε τα μάτια της και κοίταξε κακωμένα τη βάση της, δακρύζοντας και λέγοντας:

- Αχ! μωρή βάση, και συ τι μόκανες! Αχ! τι μόκαμες, παλιοβάθω! Αχ! τι μόκανες!

- Τι σόκανα, ψυχή μ'; Τι σόκανα, καρδούλα μ'! τη ρώτησε με τρυφεράδα η γριά.

- Πώς τι μόκανες; Εγώ έγλεπα στον ύπνο τον πατερούλη μ', κι εκεί που τον αγκάλιασα και τον φιλούσα, με ξύπνησες εσύ! Γιατί να με ξυπνήσεις, καμμένη βάση; Αχ! η καμμένη, πώς έχασα τον πατέρα μ' μες από την αγκαλιά μ'! Αχ! γιατί να μην τον αγκαλιάσω πολύ σφιχτά, για να μη μου φύγει και να ξυπνήσουμε μαζί! Αχ! τι όμορφος, που ήταν ο πατερούλης μ'! Ψηλός, ασπροκόκκινος, μαυρομάτης, μαυροφρύφδης και μαυρομούστακος. Άγγελος γραμμένος, βαθούλα μ'. Τι πατέρα όμορφο έχω η καμμένη και δεν τον γνώριζα ως τα τώρα! [...]

Δεν πέρασε όμως πολλή ώρα και ήρθε ο παπάς, και κάθισε στην κορφή της σιάς, κι αφού τράβησε μια γερή

ρακή με το παγούρι, κι έπιε και τον καφέ που του είχεν έτοιμο η γριά, και κύκλωσαν όλοι το καταφορτωμένο το τραπέζι από χριστουγεννιάτικα φαγητά, έβαλε το βλογητό: "Χριστέ ο Θεός ευλόγησον την βρώσιν και την πόσιν...", αλλά πριν τελειώσει το βλογητό του, "μπουμ" ακούστηκε μια τουφεκιά στην εξώθυρα. "Μπουμ!" κι άλλη μια. Αντραλεύτηκαν τα σκυλιά. Πετάχτηκαν όλοι ορθοί και σωρό - κουβάρι κατέβηκαν τη σκάλα και βγήκαν στην αυλή.

- Ψυχούλα μ', παιδάκι μ'! φώναξε η γριά με ψυκόπονο. Δόξα σοι ο Θεός, που 'ρθες γερός και καλά!

- Ψυχούλα μ', πατερούλη μ'! φώναξε κι η Μαρνανθούλα. Καλώς όρισες!

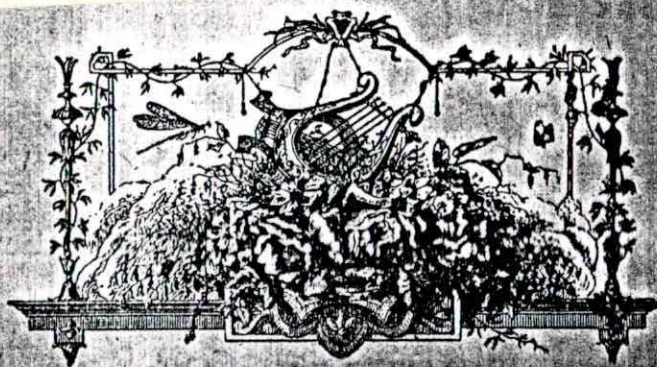
Κατέβηκε ο ξενιπεμένος, ο γιος της γριάς κι ο πατέρας της τσιούπρας, από τ' αλογό του, και μάνα και παιδί, πατέρας και τσιούπρα, και βάση και αγγονιά, έγιναν και οι τρεις ένα δυσκολοχώριστο σύμπλεγμα αγάπης και πόνου, χαράς και ευφροσύνης [...]

Οι γάτες είχαν στίσει πανηγύρι από τη στιγμή που, πέφτοντας οι νιουφεκίες, πετάχτηκαν οι ανθρώποι όξω. Είχαν φάγει όλο το γάλα και, τη στιγμή που έμπαιναν οι νοικοκυραίοι στο δωμάτιο, ξέσκισαν τη βραστή την κότα, που ήταν στον ταβά τη μανέστρα που ήταν στη σουπιέρα, και το τεψί με τες τηγανίτες. Σπολλάτη!

«ΝΟΥΜΑΣ» Σελίδα 8

(Νύμφου) Αρ. 99, Νοέμ.-Δεκ-2004

Ο ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΣ

Ήταν ένα Σαββάτο βράδυ τοῦ χειμῶνα τοῦ 186...

Καμμιά δεκαριά* γυναῖκες τοῦ Μικροῦ χωριοῦ, ποῦ εἶνε ψηλὰ στήν
αγκαλιά τῆς ράχης, ἔπαιρναν νερό στήν ἄκρη τοῦ Καλαμά, ποῦ σχί-
ζει τήν Ἠπειρο ἀπό βορρᾶ σέ νοτιά. Κάθε μιὰ ἀπ' αὐτές ἤθελαν καί
παραήθελαν ποιά νά γιομίσει πρίτερα, γιατί ἦταν ἡ ὥρα περασμένη
καί μιὰ καταβασιά μοναχά ἦταν στόν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, κι' ἀπό κεῖ
ἔπρεπε νά γιομίσουν τές βουτσέλλες τους, καταβαίνοντας μιὰ-μιὰ,
γιατί τὸ μέρος τῆς κατέβασιάς ἦταν στενό. Οἱ νύφες ὅμως κι' οἱ τοιοῦ-
τες, ἂν καί ἦταν ἀπὸ πολλή ὥρα στήν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, ἄφιναν
τές μεγαλείτερες, ἂν καί αὐτές ἔρχονταν ἀργότερα, γιατί ἡ ἡλικία
χαίρει πολλὰ δικαιώματα στόν τόπον ἐκεῖνον τὸν μισοάγριο.

Ἡ μέρα ἐκείνη, ποῦ ψυχόρραγοῦσε, ἦταν βροχερή. Γι' αὐτὸ καί
τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ ἦταν θολό. Οἱ Μικροχωρίτες, ἂν κι' ἔχουν γύρα
τοῦ ἄλλα ποταμάκια καί ρεματιές μὲ ξάστερα νερά, πάντοτε παίρουν
νερὸ ἀπὸ τὸν Καλαμά.

Τὰ ὑστερνὰ σύννεφα, ποῦ ἔκαναν τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰν φλωρένιο
κάμπο, λίγο κατ' ὀλίγο ἔγιναν μαῦρα, φοβερά, κι' ἔλαβαν χίλιω-λο-
γιῶν μορφές, καί ἡ νύχτα, ποῦ ἄρχισε ν' ἀπλόγη τὰ φτερά της, ἔδινε
ένα γλυκὸ φίλημα στὸ πρόσωπο τῆς μερόσ, ποῦ ἔφευγε, γέροντας

πίσω από τὸν φωτεινὸ ὄχτο, ποῦ φκλάνουν οἱ κορφές τῶν βουνῶν, ἐπάξινε περίλυπη νὰ θαφτῇ ὅσῃν ἀπέραντη νεκρόπολη τῶν περασμένων νερά του, ἔκανε ἓνα εἶδος ἄγριας, περίφανης καὶ μονότονης μουσικῆς ποῦ χύνει ἀπέραντο πέλαγο μελαγχολίας στὴν ψυχὴ.

Μιὰ φωνή, ἴσως τῆς νιότερης, ἀπὸ τὲς γυναῖκες πῶπερναν νερὸ ἐκσηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιὰ :

— Ντέτεστε ! καμμιὰ βολὰ καυμένες ! μᾶς πῆραν τὰ μεσάνυχτὴ στὴμ ποταμιὰ !...

Πρέπει ὁμῶς νὰ ξέρη κανένας ὅτι μόνο τὲς παραμονές τῶν γιορτῶν οἱ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ - χωριοῦ πααίνουν πολὺ ἀργὰ γιὰ νερὸ ἐξαιτίας ποῦ οἱ παραμονές τῶν γιορτῶν ἔχουν πολλές ἐτοιμασίες καὶ μὲ γάλες φροντίδες.

Στὴ φωνὴ αὐτῇ, ἄλλη φωνὴ γερασμένης γυναίκας, ἀπάντησε ἀδιάφορο :

— Μὴ βιάζεστε τσοῦπρες ! τί γεράζετε γλήγορα ! Δρὸ δρασκέλ εἶναι τὸ χωριό...

Μιὰ ἄλλη πάλι φωνὴ ἀπολογήθηκε λυπητερά :

— Μ' ἐγώ, χαλασιὰ μου, πῶχω νὰ διαβάσω καὶ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ μου.

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη σημείωση γιὰ τὲς γυναῖκες τοῦ Μικροῦ - χωριοῦ ὅταν παίρνουν νερό : "Ὅποια ἔχει νὰ πλύνη σκουτιὰ ἀπομίσκει πᾶν ἢ κοντινὴ, ὅσο μεγάλης ἡλικίας καὶ ἂν εἶναι, ἐξὸν ἂν εἶναι πολὺ γριὰ, ἀλλὰ οἱ γριές δὲν πᾶν ποτὲ γιὰ νερό. Τὸ νερὸ εἶναι ἔργο ἐκείνων ποὺ χουν μαῦρα μαλλιά.

"Ὅσο ξακολουθοῦσε τὸ γιόμισμα τῶν βουτσελλῶν, γένονταν στὸν ἀνήφορο μιὰ γραμμὴ ἀπὸ φορτωμένες γυναῖκες βουτσέλλες μὲ νερό. Νηφοροῦσαν ἀργά-ἀργὰ τὸ δρόμο ποῦ πᾶει στὸ Μικρὸ Χωριό. Ὅσοι ἦταν ἡ μικρομάνα ἐκείνη, ποῦχε νὰ διαβάσῃ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ της. Τὸ σκοτάδι εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαπλώνῃ τὰ μαῦρά του φτερά στὴ γῆ καὶ στὸν συνεριασμένον οὐρανό, καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὸ νερὸ ἀνέβαιναν τὸν ἀνήφορο γλέποντας ὄχι πλὺ μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ μὲ τὸ νοῦ, γιὰτὶ καὶ μιὰ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ἐκεῖνες, ποῦ πάαιναν ἡ μιὰ πίσω πρὸ τὴν ἄλλη

τὸν ἄλυσσος, εἶχε ἀναιδῆ καὶ καταιδῆ χιλιάδες βολές ἐκεῖνον τὸ στενόδρομο. Ἐνῶ ἡ συνοδεία τῶν γυναικῶν ἀνέβαινε σκυφτῇ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ νεροῦ γλυκὸς ἤχος κυπρίου ἀκούστηκε πίσω τους τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... καὶ ὅσο οἱ γυναῖκες ἀνέβαιναν ἄλλο τόσο καὶ ὁ γλυκὸς ἤχος τοῦ κυπρίου ἀκούονταν καθαρώτερα καὶ δυνατώτερα τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... καὶ ἀπὸ τὲς ξηρὲς καὶ βροντερὲς πατημασιὰς πεταλωμένου ζώου φαίνονταν ὅτι πίσω τους βρίσκονταν καβαλλάρης. Δὲν πέρασαν πολλὰς στιγμῆς καὶ ὁ καβαλλάρης βρίσκονταν πίσω ἀπὸ τὰς πλάτες τῆς γυναικὸς ποὺ ἦταν παραπίσω ἀπ' ὅλες. Ἐκείνη τότε φώναξε :

— Ἀναμερᾶστε, μωρὲς νὰ περάσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μουλάρι !...

Ἀπὸ τὸ πολὺ σκοτάδι, καὶ ἀπὸ βαρυσυννεφιασμένο καιρὸ, δὲν ἦταν δυνατό νὰ καταλάβῃ αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἂν τὸ ζῶο ποῦ καβαλλόχευε ἐκεῖνος πῶρχονταν ἀπὸ πίσω τῆς ἦταν μουλάρι, ἢ ἄλογο, ἀλλὰ γινώριζε ὅτι σωστὰ ἦταν μουλάρι, γιὰτὶ καμμιὰ φορὰ ποδάρι ἀλογινὸ δὲν εἶχε κατήσῃ τὸ Μικρὸ Χωριό, καὶ ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ μόνο στὸ λαιμὸ τῶν μουκαριῶν συνηθίζουν νὰ κρεμᾶν κυπρί, μικρὸ κουδουνάκι ἀπὸ μπρούζο, ποὺ κάνει τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Στὸ χουγιατὸ αὐτὸ τῆς γυναικὸς τῆς ὑστερνῆς, ὅλες οἱ γυναῖκες ἀντρίμωχτηκαν δεξιὰ καὶ ζερβιά τοῦ μονοπατιοῦ γιὰ νὰ κάνουν τόπο νὰ διαβῇ τὸ μουλάρι ποῦχε ψηλά του ἕναν ἄνθρωπο κουκουλωμένο μὲ πλατεῖα καὶ μακρεῖα καπότα. Ἐρριξαν ὅλες τὰ μάτια τους περιέργως πάνω του γιὰ νὰ καταλάβουν πόλὸς ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ποῦ δὲν ὁμοιάζε γιὰ χωριανὸς τους, ἀλλὰ καμμιὰ δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ ποτε.

— Σᾶμ πόλὸς νᾶναι, μωρὲς γυναῖκες, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ;

Εἶπε μιά.

— Ξέρω καὶ ἐγώ ;

Εἶπε ἄλλη.

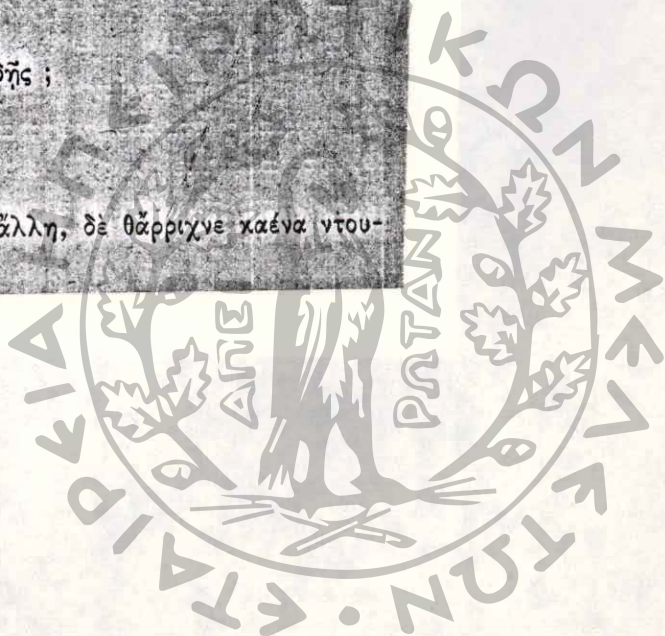
— Σ' ἀφίνει τὸ ἔρμο τὸ σκοτάδι νὰ ἰδῆς ;

Εἶπε πάλι μιά ἄλλη.

— Νᾶναι τάχα καέναν ξενητεμένος ;

Εἶπε ἄλλη μιά πάλι.

— Νὰ ἦταν ξενητεμένος· εἶπε μιά ἄλλη, δὲ θάρριχνε καένα ντου-

φέκι ἅμα μπήκε στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μας ; Τί διάτανο ; Ντίπου στα κουφὰ θὰ μᾶς ἔρχονταν ;

— Καλὰ λές, εἶπε ἡ γεροντότερη τῆς συνοδείᾳς, μ' ἀναστεναγμό, ἀλλὰ νὰ ξεπεζέψῃ τέτοια ὥρα καὶ σαββατόβραδα στὸ ξένο χωρὶ δέμ πάει ! Θᾶναι δικὸς μας αὐτός ! Θᾶναι χώρς ἄλλο ξενητεμένος ἀπὸ τὸ χωρὶό μας !...

— Τί κάθεςαι καὶ λές, κακορρίζικη Κυρά-Κώσταινα, εἶπε μιὰ γυναῖκα, σὰν ἀπὸ μέσα της, ἀλλὰ φωναχτά. Τί καψαπαντοχὴ ἔχεις καὶ νοιρεύεσαι ξενητεμένους ; Δέμ πῆρες ἀκόμη τὸν ἀπόθωρό σου ;

— Τί νὰ σᾶς πῶ, μωρές τσιούπρες, εἶπ' ἡ Κώσταινα, κλ' ἐστάθηκε κλ' ἀκούμπησε σ' ἓνα μεγάλο λιθάρι γιὰ ν' ἀνασάνῃ. Ἀλήθεια, σαράντα χρόνια ἔχω ξενητεμένη, σαράντα χρόνια ἔχω ποῦ καρτεράω νὰ ἰσκιώσῃ ἡ θύρα μου, κλ' αὐτὴ ἡ ἔρμη ἡ μέρα δὲ φαίνεται νᾶρθῃ, ἀλλὰ δὲν ἀπολπίζομαι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια ἀναστέναξε μέσα πὸ τὰ φυλλοκάρδιά της, καὶ σηκώθηκε νὰ τραβήσῃ τὸ δρόμο.

Ἄν καὶ εἶχαν ἀκουστὰ ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς συνοδείᾳς, γιὰτὶ ἦταν ἀγέννητες τότε, ὅτι ὁ Κώστας τῆς Κώσταινας ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν ξενητελὰ, πάλι ἀναστέναξαν σὰν ἄκουσαν τὴ φριχτὴ ἀλήθεια, λέγω φριχτὴ, γιὰτὶ οἱ πλειότερές τους εἶχαν ἄντρες καὶ ἀδέρφια στὴν ξενητελὰ, ποιά ἓνα χρόνο, ποιά δὲ καὶ ποιά τρία. Σταυροκοπήθηκαν ὅλες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ποῦ ἦταν ἡ αἰτία τῆς συλλογῆς τους, κλ' εἶπαν ἡ κάθε μιὰ χωριστά :

— Γλύσε μας Θεέ μου !

— Τί ζουρλὴ ποῦ ἦσουν, καϋμένη κυρά καὶ δὲν τὸν μούντζωνες, εἶπε μιὰ, νὰ πάρῃς κανένα ἄλλο, ν' ἀποχτήσης παιδιὰ.

— Ἀχ ! καϋμένη, ἀπολογήθηκε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμόν ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα ! Πές, καϋμένη, νὰ σὲ φυλάξῃ ὁ Θεός ! Εἶναι εὐκολο θαρρεῖς νὰ ξεχάσῃ μιὰ γυναῖκα τὸ πρῶτό της τὸ στεφάνι ; Ἄν ἐμάθαῖνὰ πῶς ἀπέθανε, χώρς ἄλλο θὰ ξαναπαντρεύομουν, ἀλλὰ ποῖός μου εἶπε πῶς ἀπέθανε ; Ὑστερα, πῶς νὰ ξεχάσω ἓναν ἄντρα, ποῦ δὲν τὸν γνώρισα σὰν ἄντρα, παρὰ μόνο σὰν ἀδερφό ; Ἐέρετε τῇ θὰ πῇ

αυτό ; Μιά βδομάδα μοναχή ζήσαμεν ἀντάμα σὰν ἀδέρφια ἀγκαριαλά κι' ὕστερα... πάει, πάει, κι' ἀκόμα πάει...

— Κι' εἶσαι ἄγγιχτη ἀκόμα ;

Εἶπε μὲν, ἢ πλὺ περίεργη.

— Ντίπου ἄγγιχτη, ἀπολογήθηκε ἡ Κώσταινα. Μὰ τὸν Θεὸ, καὶ μὰ τὴν πίκρα τῆς ξενιτεῖας ! Ὅντας παντρευτήκαμεν ἐγὼ ἡμεῖς εἰς πέντε χρονῶν, κι' ἐκεῖνος — νᾶσκαζα — ἦταν δώδεκα μοναχὰ. Δὲν τᾶχε κι' αὐτὰ σωστὰ ἀκόμα, δὲν ἤξερε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Τὸν εἶχαν παντρέψει οἱ γοναῖοι του τόσο μικρὸ, γιὰτὶ ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ τὸν ξενιτέψουν, κι' ἐφοβῶνταν μὴ δὲ γυρίσῃ γλήγορα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ, δὲν εἶχαν κι' ἄλλο παιδί, οὔτε σερκὸ, οὔτε θηλυκὸ, κι' εἶχαν οἱ καϋμένοι ἀνάγκη ἀπὸ περέτλια. Θιὸς ἰσχωρέσοι τὴν ψυχὴ τους, κι' ἄγιο τὸ χῶμά τους !

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἔπαψε ἡ καχομοίρα ἡ Κώσταινα τὸ πικρὸ τῆς ξεμολόγημα. Δυὸ φλογερὰ δάκρυα αὐλάκωσαν τὰ καταπάρθενα μάγουλά της, καὶ σὲ ὀλίγο ὅλη ἡ συνοδεὶά ἦταν μέσα στὸ χωριὸ, ὅπου ἄρχισαν νὰ χωρίζωνται οἱ γυναῖκες, γιὰτὶ ἡ κάθε μιά ἔμπαινε στὸ σπίτι της.

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶμμα μικρὸ χωριὸ. Ἐχει τὸ ὅλο δέκα πέντε σπίτια χτισμένα μὲ ἄσπρο ἄσβεστολίθι καὶ σκεπασμένα μὲ ἄσπρες πλάκες. Κεραμίδια ἐκεῖ δὲ ξέρουں τί πρᾶμμα εἶναι. Τὰ πλεό-
τερα τὰ σπίτια εἶναι σόγεια καὶ εἶναι τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, καὶ δὲν χωρίζονται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο παρὰ ἀπὸ κανένα κήπο.

Τὴ βραδεῖά ἐκείνη ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο σκοτάδι ἔφεγγαν οἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρά τους. Ἡ μεγάλη καὶ κοκκινοπὴ ἀναλαμπὴ ποῦ ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ πολλὰ λυχνάριά τους, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ξηρὰ ξήλα, ποῦ ἔβαναν στὴ σιὰ καὶ γιὰ τὸ ζέσταμα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὸ φῶτισμά τους.

Ὁ οὐρανὸς λίγο-λίγο θολόνονταν πλεόπερο, ἄστρο κανένα δὲν ἔφεγγε ψηλά του καὶ ὁ βορρᾶς ἄρχισε νὰ φυσᾷ πολὺ. Τὸ Μικρὸ Χωριὸ, ἀφοῦ ἐδείπνησε καὶ σιλάρωσε τὰ πρᾶμματά του, ἔκλεισε τὰς θύρας του καὶ τὰ παράθυρά του καὶ ἐτοίμασθηκε νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ ρίχῃ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου, ὅσο ποῦ νὰ βαρέσῃ τὸ πωρὸν ὁ παπᾶς τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁξω ὁ λυσσιασμένος βορρᾶς κόπασε κι' ἄρ-

χισε νὰ χλονίζη. Τὸ χλόνι ἔπεφτε τόσο πυκνὸ καὶ πολὺ, ὥστε ὄλο ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι τῆς συννεφιασμένης νύχτας ἄλλαξε ὄψη.

Μέσα πὸ τὰ σπίτια ἐτοιμάζονταν τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ κοιμηθῇ, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ ὅταν βαρέσῃ ὁ σήμαντρος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὅξω πὸ τὰ σπίτια χλόνιζε ἀκατάπαυστα καὶ γαύγιζαν τὰ σκυλιὰ, κι' ἀπάνω σ' αὐτὸ ὁ γλυκὸς-ἡχὸς τοῦ κυπρίου ἀχολογοῦσε στὸ σκοτάδι μελαχολικὰ-μελαχολικὰ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ.

—Γιατί γαυγίζουν τὰ σκυλιὰ γκάβου... γκάβου... γκάβου; Ποιὸς εἶν' ὁ ξένος ποῦ φέρνει γύρω τὸ χωριὸ τῇ νύχτα γκρούπ... γρούπ... γκρούπ, καβάλλα στὸ μουλάρι πῶχει τὸ κυπρί ποῦ λαλάει γλυκὰ-γλυκὰ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ;

Τὸ φάνισμα τοῦ ξένου ἔμαθε τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ποῦ πῆγαν στὸ ποτάμι γιὰ νερό, ἀλλὰ πάντεχαν ὅτι θᾶχε κάνα γνώριμο στὸ χωριό, κι' ὅτι πῆγε ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν, γκάβου... γκάβου... γκάβου... τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ... καὶ τὸ λάλημα τοῦ κυπρίου τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ... ἔδωσαν εἰς τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ ξένος δὲν πάησε σὲ κανένα σπίτι, καὶ ὅτι δὲν εἶχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό.

Οἱ θύρες τότες ἀνοίγαν μὲλ-μὲλ καὶ μὲλ γλυκὴ φωνὴ ἔβγαινε ἀπὸ μέσα.

—Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαύρης φωτὶὰ νὰ ζεσταθῇς, καὶ ψωμὶ νὰ χορτάσης»...

Ἀλλὰ ὁ ξένος ἐχάνονταν σὰν ἱσκιῶμα, χωρὶς νὰ δώκῃ ἀπάντηση στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν γύρω του τὰ σκυλιὰ γαυγίζοντας, καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπρίου τοῦ μουλαριοῦ τοῦ ἀκούονταν γλυκὰ καὶ θλιβερά τρίγκ... τρίγκ... τρίγκκκκ.

Ὁ ἀγνώριστος ξένος πέρασε μπροστὰ ἀπ' ὅλες τὲς ἐξώθυρες, ἐστάθηκε μπροστὰ σ' ὅλες, ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ ἕνα-ἕνα τὸν προσκάλεσαν.

—«Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαύρης φωτὶὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμὶ νὰ χορτάσης».

Ἀλλὰ ἐκεῖνος χάνονταν σὰν ἱσκιῶμα, χωρὶς νὰ δώκῃ ἀπάντηση στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν γύρω του τὰ σκυλιὰ

γαυγίζοντας γκάβου... γκάβου... γκάβου... και μοναχά τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του ἀκούονταν φλιβερά στὸ βῆθ σκολάδι τῆς νύχτας τρίγλ... τρίγλ... τρίγκκκκ.

Μοναχά ἐνὸς σπιτιοῦ δὲν ἄνοιξε ἡ θύρα, μοναχά ἐνὸς σπιτιοῦ τὸ σκυλί δὲν ἐγαύγισε γκάβου... γκάβου... γκάβου... και μοναχά ἀπὸ ἐνα σπίτι δὲν ἀκούστηκε τὸ προσκάλεσμα :

—«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶται, θὰ ῥῆς φωτὶλὰ νὰ ζεσταθῆς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.»

Αὐτὸ τὸ σπίτι ἦταν τῆς Κώσταινας, ποῦχε τὸν ἄντρα τῆς σαράντα χρόνια στὰ ξένα, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία.

Ἡ Κώσταινα, ἐπειδὴς ἦταν μοναχή τῆς, δὲν ἐδέχονταν ξένους, χωρὶς γνῶρο, ἀλλὰ ἀκλουθοῦσε μὲ τ' αὐτὶ τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ... καὶ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τρίγλ... τρίγλ... τρίγκκκκ....

Ὁ ἀγνώριστος ξένος δέκα φορές ἔφερε τὸ χωρὶδ ἄνω κάτω. Ἐξέτασε ὅλα τὰ σπύτλα ἐνα—ἐνα, σὰν νὰ θελε νὰ ῥῆ καμμιὰ ὀξώθυρα γνώριμη, ἀλλὰ ἔχανε τὸν κόπου τοῦ τοῦ κάκου. Δὲν μποροῦσε νὰ ῥῆ τίποτε. Ὅλα τοῦ ἦταν ξένα. Ὅλα τοῦ ἦταν ἄγνωστα. Φαίνονταν σὰν νὰ γινώριζε ὅτι ἦταν μέσα στὸ Μικρὸ χωρὶδ, ἀλλὰ τὸ χωρὶδ δὲν ἦταν αὐτὸ. Εἶχ' ἀλλάξει ὄψη. Τὰ σπύτλα ἦταν ἀλλοιώτικα, οἱ ὁδοροὶ ἀλλοιώτικοι, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, ἡ ἐκκλησιὰ ἀλλοιώτικη, τὰ ὅλα ἀλλοιώτικα, καὶ γι' αὐτὸ ὅταν τὸν κυνηγοῦσαν τὰ σκυλιὰ ἀληχτῶντας γκάβου... γκάβου... γκάβου καὶ ἤκουε τὸ σπλαχνικὸ προσκάλεσμα:

—«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θὰ ῥῆς φωτὶλὰ νὰ ζεσταθῆς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.»

Ἐφευγε καὶ ἀκόμα ἔφευγε σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς ν' ἀπολογηθῇ στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀφίνοντας ὀχ πῖσω τοῦ μοναχά τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του τρίγλ... τρίγλ... τρίγκκκκ.

Τὸ μικρὸ χωρὶδ ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ἐγινεν ἄνω-κάτω ὅλο, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ ἂν ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἦταν καβάλλα στὸ μούλαρι, καὶ ἔφερνε γύρα τὸ χωρὶδ, ἦταν ἄνθρωπος, ἢ ἴσκιωμα... Ἀνθρωπος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἦταν. γιὰτὶ, ὡς ἄνθρωπος, θὰ εἶχε ἀγάπην γιὰ ζέστα γιὰ θροφή καὶ γιὰ ὕπνο. Κι' ἐπειδὴς ἐφαίνονταν ὅτι δὲν

είχε ανάγκη απ' ὅλα αὐτὰ, ἦταν ἰσκιωμα !..

Μέσα 'πὸ τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριῦ βασίλευε ἀμολόγητος φό-
δος, ὅξω 'πὸ τὰ σπίτια ἐχλόνιζε ἀκατάπαυτα. Ἀκούονταν οἱ ἀληχτι-
σιές τῶν σκυλῶν καὶ τὸ κακὸ τὸ λάλημα τοῦ κυπριῦ τρίγκ... τρίγκ...
τρίγκκκκ. Γι' αὐτὸ πλὺθ δὲν ἀνοίχτηκε καμμιὰ θύρα καὶ πλὺθ καμμιὰ
σπλαχνικὴ φωνὴ δὲν προσκάλεσε τὸν ξένο, σὰν καὶ πρὶν:

«Κόπιασε μέσα, ξένε μου, ἂν εἶσαι χριστιανὸς κί' ὅ,τι κί' ἂν εἶσαι
θαύρης φωτὶλὰ νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.»

Καρδιοχτύπι φοβερὸ εἶχε πιάσει ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριὸ, ἐξὸν τῆς νυ-
φοκόρης Κώσταινας, ποῦ περίμενε μ' ἀνυπόμονησιν νὰ χτυπήσῃ τὸ σή-
μαντρο τῆς ἐκπλησῆς, καὶ νὰ πάῃ τὸ ἰσκιωμα μαζὺ μὲ τὸ μουλάρι του
καὶ μὲ τὸ κυπρί του στ' ἄφαντα καὶ στὰ κατακλείδιστα τῆς γῆς, ὅπως
τὸ κατοικελὸ του, ἀλλὰ ὁ σήμαντρος δὲν ἀκούονταν,..

— Τί νᾶχῃ τρέξει τάχα ; — Μὴ δὲν μπόρεσε ναύγῃ ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ
χλόνι κί' ἀπὸ τὸ σκοτάδι ;

— Ἄχ ! τί καλὸ πρᾶμμα νὰ εἶχε τὸ καῦμένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ τὸν
παπᾶ του ἐγκάτοικο, καὶ νὰ μὴ προσμένῃ παπᾶ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ
νᾶρχεται κάθε γιορτὴ νύχτα νὰ λειτουργάῃ ; — Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα
σπίτια ! — Τί κατάρρα στὸ καῦμένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ
δικό του παπᾶ !

— Κικίκουουουου !

Λαλοῦν τάρνιθλα. Εἶναι ὥρα ποῦ τὰ ἰσκιώματα τῆς νύχτας γκρεμο-
τσακίζονται καὶ φέγουν ἀπὸ τὸν ἀπάνω-κόσμο ! Κοντεύει νὰ χαράξῃ !
Κοντεύει νὰ βαρέσῃ ὁ σήμαντρος !

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀναλαβαίνει λίγο θάρρος.

— Δόξα σοι ὁ Θεός ! Τώρα ὅπου κί' ἂν εἶναι θαύγῃ ὁ παπᾶς καὶ
θὰ βαρέσῃ τὸ σήμαντρο ! Λάκκισε τὸ ἰσκιωμα !

— Κικίκουουουου !...

Λαλοῦν τὰ πετείνια δεύτερη φορά.

— Τσίγκ—τσιάγκ, τσίγκ—τσιάγκ, τσίγκ—τσιάγκ !...

Χτυπάει ὁ σήμαντρος !

Χαράζει ἡ ἀνατολὴ μέρα μὲ ξεστεριά.

Ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀνείγει τὲς θύρες του. Πηγαίνει στὴν ἐκκλη-

σιὰ και εἶναι βέβαιο ὅτι τὸ ἰσκιωμα πῆρε μὲ τὴν ὥρα του το δρόμο του ποταμοῦ. Καί· σὰ σωστὰ φαίνονταν ὁ τορὸς μουλαριοῦ ψηλὰ στο χιόνι νὰ καταβαίνει στο ποτάμι.

Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ στιγμὴ ἐγλόμεσε ἀπὸ ἀνθρώπους ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ ὁ παπᾶς ἤλεγε τὰ γράμματα τῆς λειτουργίᾳς.

Ἡ μοναχὴ κουβέντα πῶκαναν μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ἦταν τὸ φάνισμα τοῦ ἰσκιωματιοῦ τὴ νύχτα μέσα στο χωριὸ καὶ τόσο πολὺ ἡ κουβέντα αὐτὴ ἔπαιρνε καὶ ἔδινε, ὥστε καὶ οἱ ἄντρες κουβέντιαζαν, πρᾶμμα ποῦ μόνον οἱ γυναῖκες τῶκαναν ὡς τότες, καὶ ἔκαναν πάντα τὸν παπᾶ νὰ τοὺς φωνάζει μέσα ἀπὸ τὸ γερὸ:

— Σωπᾶστε γυναῖκες !...

Ὁ καθένας ἤλεγε τ' ἄλλουνοῦ σιγανὰ γιὰ τὸ ἰσκιωμα πῶς τὸ κατάλαβε πῶς ἦταν, γιὰ τὸ μουλάρι του ποῦ ἦταν καβάλλα, καὶ γιὰ τὸ λάλημα τοῦ μουλαριοῦ. Οἱ γυναῖκες, π' ἀγαποῦνε φυσικὰ πολὺ τὴν κουβέντα ἐλησμόνησαν ὅτι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιὰ, καὶ οὔτε ἄκουαν τὸν παπᾶ ποῦ τοὺς ἤλεγε κάθε τόσο μὲ θυμὸ :

— Σωπᾶστε καταραμένες !

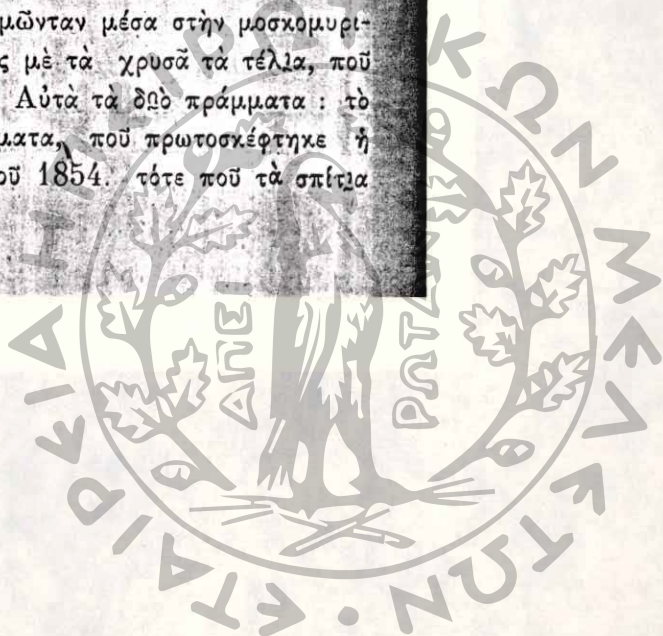
Ὅλο τὸ νοῦ τους τὸν εἶχαν στο ἰσκιωμα καὶ πλεῖότερο ἐκεῖνες ποῦ πῆγαν τὸ βράδυ στο ποτάμι γιὰ νερό. Ἡ μιὰ ἤλεγε πῶς εἶδε ὅτι τὸ ἰσκιωμα εἶχε γένεια μακρὰ ὡς τὸ γόνα, ἄλλη ὅτι εἶχε κάτι νύχια μακρὰ καὶ σουβλερὰ μιὰ πιθαμὴ μακρύτερα ἀπὸ τὰ δάχτυλά του, ἄλλη ὅτι τὸ μουλάρι δὲν εἶχε οὐρά, καὶ ἐκεῖνο το πρᾶμμα, ποῦ φαίνονταν σὰν οὐρὰ ἦταν ἡ οὐρὰ τοῦ ἰσκιωματιοῦ. Ἄλλες πάλι ἤλεγαν ἄλλα, σὲ τρόπο, ποῦμποροῦσε κανένας νὰ πιστέψη — ἂν πίστευε τὰ γυναικίσια τὰ λόγια — ὅτι τὸ ἰσκιωμα ἐκεῖνο ἦταν χίλιω λογιῶν, καὶ ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ζερζεβούλης.

Μοναχὰ ἡ Κώσταίνα, ἡ νυφοκόρη τοῦ χωριοῦ δὲν ἀνακατέυτηκε στὲς κουβέντες, ἀλλὰ στέκοντας κοντὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν παρακαλοῦσε ἀπὸ μέσα πὸ τὰ φυλλοκάρδια της νὰ κάνη τὸ θέμα της, καὶ νὰ τῆς φέρη τὸν Κώστα της, ποῦ ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν ξενιτειὰ. Τὸν φαντάζονταν ἀκόμα νῆδον, ἂν καὶ τῆς ἔλειπε μιὰ ζωὴ, τὸν φαντάζονταν ἴσως παιδὶ ἀκόμα, σὰν ποῦ τὸν εἶχε ἰδεῖ τὴν κοντινὴ τη φορὰ, ὄντας τὸν ξεκίνησε γιὰ τὰ ἔρημα τὰ ξένα, φορῶντας ἀκόμα τὰ χρυσὰ τὰ

τέλεια στὸ κεφάλι της. Τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ της ἡ ἀνυπαντροπαντρεμένη ζωὴ σαράντα χρονῶν, ποῦ πέρασε, ἀφόντας βῆκε πὸ τὸ πατρικὸ της, σὰ νύφη καὶ σὰν παρθένα ; Κι' ὅσο ζοῦσαν τὰ πεθερικά της ἀντιστέκονταν ὁ πόνος ποῦχε γιὰ τὸν πολυαγαπημένο της τὸν Κώστα στὸ πρόσωπο ἐκείνων, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό τους ἔμεινε σὰν τὸν κοῦκο μοναχὴ ἀνάμεσα στοὺς τέσσερους τοίχους χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιὰ. Ἀλλὰ στὴν πανάσταση τοῦ 1854, ὄντας μαζὺ μὲ ἄλλα χωριὰ τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου κἀκε καὶ τὸ Μικρὸ Χωριὸ καὶ μαζὺ μὲ τὸ Μικρὸ Χωριὸ κἀκε καὶ τὸ ὠμορφο σπίτι της, ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους μοναχὴ, σὰν ἡ σταλαματιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο, κί' εἶδε κί' ἔπαθε μὲ τὰ ξενοδούλια γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα γιὰ νὰ βάλῃ μαστόρους νὰ χτίσῃ ὄχι σὰν τὸ σπίτι ποῦχε πρῶτα μὲ ἀνώγλια καὶ κατώγλια, ἀλλὰ ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι μὲ δυὸ στῆες μονάχα, γιὰτί δὲν εἶχε οὔτε χοντρὸ οὔτε λειανὸ πρᾶμμα, ἐξὸν πὸ πεντέξῃ γιδούλες καὶ τρία τέσσερα προβατάκια γιὰ νὰ ντυέται καὶ νὰ ἀρταίνεται.

Ἐπειδὴς ἦταν ὠμορφὴ τίμια καὶ νοικοκυρὰ πολλοὶ καὶ πολλὰς φορὲς τὴ γύρεψαν νὰ τὴν πάρουν, ἀλλ' αὐτὴ δὲ θέλησε ν' ἀκούσῃ γιὰ δεύτερη παντρειά. Πρόσμενε πάντα καὶ παρηγοροῦσε τὴν ἐρημιὰ της μὲ ἓνα γράμμα, τὸ μοναχὸ γράμμα, ποῦ εἶχε στείλει ὁ Κώστας στοὺς γονεὺς του, ἅμα ἔφτασε στὰ ξένα. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ φύλαγε μέσα στὸ νυφικὸ της φέσι μὲ τὰ τέλεια τὰ χρυσᾶ, καὶ κάθε φορὰ ποῦ ἤκουεν ὅτι ἡ τάδε ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, ἔβγαζε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ χιλιοπλουμισμένη καρσέλλα της τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ πάγαινε στὸν παπᾶ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ. Κοτόπι τὸ δίπλωνε πάλε μὲ μεγάλη ἔγνοια καὶ τὸ ξανάδανε στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφικοῦ της φεσιοῦ μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλεια ποῦχε μέσα στὴ χιλιοπλουμισμένη της τὴν καρσέλλα.

Σαράντα χρόνια ἐκεῖνο τὸ γράμμα, ποῦ ἀντιπροσώπευε τὸν πολυαγαπημένον ἄντρα τῆς Κώσταινας, ἐκοιμῶνταν μέσα στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφιάτικου φεσιοῦ της μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλεια, ποῦ ἀντιπροσώπευε τὲς νυφιάτικες μέρες της. Αὐτὰ τὰ δὴν πράγματα : τὸ γράμμα καὶ τὸ φέσι ἦταν τὰ μόνα πράγματα, ποῦ πρωτοσκέφτηκε ἡ Κώσταινα νὰ γλυτώσῃ στὴν πανάσταση τοῦ 1854. τότε ποῦ τὰ σπίτια

μαζὺ μὲ τὸ βρόξιαν φλόγες.

Ἐκεῖ μπροστὰ στὸ κόνισμα τῆς Παναγιάς θυμῶνταν ἡ καυμένη ἡ Κώσταινα τὰ λόγια ποῦχε μέσα τοῦ Κώστα τῆς τὸ γράμμα, ποῦ ἔγραφε στὸς γονέους του νὰ προσέχουν τῇ νύφῃ τους καὶ νὰ μὴ τὴ μαλω-
νουν. Αὐτὰ τὰ λόγια ποῦ ἤκουε ταχτικά, ὅσες φορές ἔδινε τὸ γράμμα τῆς νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς ξανάνλωναν τὴν ὑπομονή μέσα στ' ἀστήθι τῆς, καὶ παίρνοντας καινούργιο θάρρο ἔλεγε μέσα τῆς:

— Ὁ Κώστας μου μ' ἀγαπάει... δὲ γίνεται νὰ με λησμονήσῃ! θάρρη μὲ μέρα!...

Ἀναβάνοντας ὅλα αὐτὰ ἡ καυμένη ἡ Κώσταινα στὸ νοῦ τῆς, κύ-
ταζε τὴν Παναγιά στὰ μάτια, κ' ἔχοντας τὰ δικά τῆς τὰ μάτια γιο-
μάτα δάκρυ καὶ κάνοντας τὸ σταυρό τῆς ἤλεγε:

— Παναγίτσα μου, κάνε τὸ θαῦμά σου!

Ἐνῶ ἡ Κώσταινα βρίσκονταν μόναχὴ τῆς, μὲ τὲς σκέψεις τῆς καὶ
μὲ ὅσα τῆς θυμούσανε τὰ σάράντα χρόνια τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ,
καὶ ἡ λειτουργιὰ ἦτανε στὸ «ἐξαιρέτως» ἀνοίγει ἀπὸ ξω τὴ θύρα τῆς
ἐκκλησιᾶς καὶ μπαίνει μέσα μὲ βαρὶὰ πατήματα ἄνθρωπος ψηλὸς καὶ
δαυὸς ἡλικίας πενήντα χρονῶν καὶ παραπάνω, μὲ φορέματα ξενητεμέ-
νου, κ' ἀπὸ τὴ θύρα, πῶμεινε 'πίσω του μισογυρμένη μπῆχε καὶ τὸ
φῶς τῆς μερός, ποῦ ἄρχισε νὰ ξανοίγῃ κ' ἀκούστηκε τὸ λάλημα τοῦ
κυπρίου τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ...

Ὁ ξένος πάησε ἴσια μπροστὰ στὴν Παναγιά, κ' ἐνῶ εἰ Μικροχω-
ρίτες ἔμειναν ξαπορεμένοι, αὐτὸς ἀναψε μὲ μὲγάλη-ἄσπρη λαμπάδα,
σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε κ' ἄρχισε ν' ἀσπάζεται τὰ κόνισματα τοῦ
τέμπλου ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὡς τὸν Προφήτη-Ἡλία, κ' ὕστερα τραβήχτηκε
σ' ἓνα στασίδι. "Ολοι ἔγλεπαν μ' ἀπορία τὸν ξένο καὶ μὲ φόβο τὸν πα-
ρατηροῦσαν γιὰ νὰ βροῦνε κανένα πρᾶμμα ποῦ νὰ μοιάζῃ ἀνάμεσα αὐ-
τοῦ καὶ τοῦ ἱσκιωματοῦ τῆς Παναγίας. Ἀλλὰ πάλι μπορεῖ νὰ μπῇ
ἱσκιῶμα στὴν ἐκκλησιά; Λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἱσκιῶμα. Ἀλλὰ ποῖός
εἶναι;

Τέτοιες ἀπάνω-κάτω ἦταν οἱ σκέψεις τοῦ κάθε Μικροχωρίτη, ἅμα
εἶδαν τὸν ξένον ἐκεῖνο, καὶ δὲν ἔγλεπαν τὴν ὥρα τότε νὰ σχολάσῃ ὁ
παπᾶς τὴ λειτουργιὰ καὶ νὰ τὸν ρωτήσουν ποῖός εἶναι, ποῦθε ἔρχεται

καὶ ποῦ πάει. Τέλος, σ' ἓνα κομμάτι ὥρας ἐσχόλασε ἡ λειτουργία, καὶ ὁ προὔχοντας τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, κατὰ τὸ συνήθειο προσκάλεσε τὸν ξένο στὸ σπίτι του, μὲ τὴν ἰδέα νὰ μάθῃ ἐκεῖ ποῶς εἶνε καὶ ποῶς δὲν εἶναι. Ὁ ξένος σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικὸς ἔλυσε τὸ μουλάρι του, ἀπὸ ἓνα δέντρο, ποῦ τοῦχε δεμένον καὶ ἀκολούθησε τὸν προὔχοντα, σὰν χωρὶς νὰ θέλῃ. Ὅλοι οἱ Μικροχωρίτες ἔρριξαν τὰ μάτια στὸν ξένο, σὰν νὰ ἦταν κάτι τι περίεργο καὶ ἀφύσικο, ποῦ μποροῦσε ν' ἀγρυπνᾷ τὴ νύχτα ὅξω μὲ τὰ σκυλιὰ καὶ μὲ τὰ σκοτάδια, καὶ νὰ μπαίνει τὴν μέρα στὴν ἐκκλησιὰ, καὶ ν' ἀνταμώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Πρὶν νὰ φθάσῃ ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένο στὸ σπίτι του, πέρασαν μπροστὰ πρὸ τοῦ σπιτοῦ τῆς νυφοκόρης Κώσταινας. Αὐτὴ ἐκείνη τὴ στιγμή στέκονταν στὴν πορεῖά της, καὶ ἐπειδὴ αἰστάνονταν λιθοπάτημα καθὲς φορὰ ποῦ ἐγλεπε ἄνθρωπο μὲ φορέματα τῆς ξενητείας, εἶπε στὸν προὔχοντα ντροπαλὰ-ντροπαλὰ, πρὶν ἐκεῖνος τῆς δώσῃ τὴν καλὴμέρα:

— Κοπιάστε, ἀφέντη, ἀπὸ τὸ σπίτι μου πρῶτα, ἔτσι νὰ ζήσης, νὰ σὰς κεράσω στὸ πόδι ἓνα ρακὶ γιὰ νὰ μοῦ εὐκηθῇτε νὰ καλοδεχτῶ...

Ὁ προὔχοντας, γέροντας σεβάσμιος καὶ γλυκὸς δὲ μπόρεσε νὰ μὴ δεχτῇ τὸ προσκάλεσμα τῆς δυστυχισμένης ἐκείνης γυναικός, ποῦ τὴν εἶχε συντρέξει πολλὰς φορὰς καὶ μὲ τὴν ὑπόληψή του καὶ μὲ χρήματα, καὶ ἔστριψε νὰ μπῇ στὸν αὐλόγυρό της. Ἀμα εἶδε αὐτὸ ἡ Κώσταινα μὲ γληγοράδα ζαρκαδιοῦ μπῆκε μέσα στὸ σπίτι της γιὰ νὰ στρώσῃ κατὰ γῆς τὴν καλὴ της προκόδα καὶ νὰ ρίξῃ τὸ πλουμισμένο προσκέφαλο. Ὁ προὔχοντας κοντοστάθηκε λίγο στὴν αὐλὴ, καὶ θέλησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψή αὐτή:

— Ἀς σταθοῦμε, τοῦ εἶπε, μιὰ στιγμή σ' αὐτὴ τὴ φτωχή. Εἶναι ξενητεμένη πολλὰ χρόνια, δίχως γράμμα καὶ δίχως ἀντιλογιὰ, καὶ δὲν ἀπελπίστηκε, περιμένοντας τὸν ἄνδρα της ἀπὸ τὰ ξένα.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ξένος, σέρνοντας, ἀχ πίσω του τὸ μουλάρι μὲ τὸ κυπρί, ποῦ λαλοῦσε ἀκατάπαυτα τρίγκ-τρίγκ-τρίγκ... στάθηκε σὰν νὰ ἤθελε νὰ βρῇ μὲ τὸ μάτι του κάτι τι, ἢ νὰ θυμηθῇ κάτι τι. Ἀχτίδα τῆς χαρᾶς φώτισε τὸ πρόσωπό του, ποῦχε κάνει ἡ μελαγχολία σκοτεινὴ, ἀλλ' ἡ ἀχτίδα ἐκείνη ἐσκιώθηκε καὶ ἔσβυσε στὴ στιγμή, καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου ἐντύθηκε τὴν πρώτη σκυθρωπάδα. Δὲν εἶχαν ξεπεράσει

ακόμα τῇ μέσῃ τῆς αὐλῆς ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένον, ὄντας τὸ μού-
 λारी τοῦ ξένου ἐχλημήτισε, καὶ τὸ σκυλί τῆς Κώσταινας ἐπετάχτηκε
 ἀπὸ τὸ κουμάσι του καὶ χωρὶς ν' ἀληχτήσῃ περικύκλωσε τὸν ξένο καὶ
 ρίχνονταν γύρω του περίχαρο. Ὁ προὔχοντας πῆρε αὐτὰ τὰ δῶδ σημά-
 δια δηλαδὴ τὸ χλιμήτρημα τοῦ μουλαριοῦ καὶ τὰ πηδήματα τοῦ σκυ-
 λιοῦ γιὰ καλὸν οἶωνα, φώναξε δυνατά:

— Τὰ σχαρίκια Κώσταινα...

Ὁ ξένος, εἶχε ἀκούσει ὅτι ἡ Κώσταινα ἦταν ξενητεμένη πολλὰ
 χρόνια, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία ἀκούοντας τὴν φωνήν, ἐπὶ τῇ
 ἐλέγαν καὶ Κώσταινα, καὶ τὸν προὔχοντα γὰ φωνάζει «τὰ σχαρίκια...»
 κοντοστάθηκε λίγο, κλονίστηκε σὰν κυπαρίσσι ποῦ τῶχει κόψει τέσ ρί-
 ζες του ὁ ξυλοκόπος, ἄφηκε πὸ τὰ χερίά του τὸ καπίστρι τοῦ μουλα-
 ριοῦ, γονάτισε καὶ σωριάστηκε κατὰ γῆς, ψηλὰ στὸ χιόνι. Γλέποντας
 τοῦτο ὁ προὔχοντας σκιάχτηκε καὶ φώναξε μ' ὅλα τὰ δυνατά του:

— Τρέξ' ὅξω, σκύλα Κώσταινα, μὲ τὴ βουτσέλλα λιγοθύμησε ὁ ξένος!

Ἡ Κώσταινα πετάχτηκε ξιπόλυτη ὅξω κρατῶντας στὰ χερίά της τὴ
 βουτσέλλα γιομάτη νερὸ καὶ ἄρχισε νὰ τὴ χύνη στὸ κεφάλι τοῦ ξένου.
 Στὴ στιγμή ἔτρεξαν καὶ οἱ γειτόνοι, σήκωσαν τὸν ξένο στὰ χερία καὶ
 τὸν ἔβαλαν ψηλὰ στὴν προκόβα ποῦχε στρωμένη ἡ Κώσταινα, καὶ τὸν
 σκέπασαν μὲ τὴν καινούργια τὴν τσέργα, ἐνῶ ὁ προὔχοντας, νομί-
 ζοντας ὅτι προσβάλλονταν ἡ φιλοτιμία του, ἐπέμενε νὰ σηκώσουν τὸν
 ἀρρωστο ξένο καὶ νὰ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι του, γιὰτὶ ἦταν προσκαλεσμέ-
 νος του, καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιταστῇ σὲ ἄλλο σπίτι, καὶ μάλιστα
 στῆς φτωχότερης καὶ τῆς ὀρφανώτερης τοῦ χωριοῦ, ἀλλ' ἡ Κώσταινα
 δὲν ἔστρεψε, καὶ τοῦ εἶπε μὲ μύτη:

— Ἐδῶ πῶπесе, ἀφέντη, ὁ ἄνθρωπος, ἐδῶ καὶ θὰ μείνῃ, καὶ ἂν εἴ-
 μαι φτωχή ὁ ἄντρας μου νὰ ζήσῃ... ποῖος ξέρει...

Ἐνεκα παῦ λιγοθύμησε ὁ ξένος τόσο ξαφνικά καὶ τόσο ἀνεπάντεχα,
 ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸν ἐς τὸ σπίτι τῆς Κώσταινας, γιὰ νὰ μάθουν τί καὶ
 πῶς ἔγινε, ἀλλὰ ὁ ξένος κοίτονταν βουβὸς καὶ δὲ μπορούσε νὰ μιλήσῃ.
 Σ' αὐτὸ ψηλὰ κατὰφτασε καὶ ὁ παπᾶς, γιὰτὶ εἶχε μάθει ἀπὸ πρὶν ὅτι
 κάποια σχέση ἦταν ἀνάμεσα στὸ ἱσκιωμα ποῦ φάνηκε τῇ νύχτα καὶ στὸ
 ξένο ἐκεῖνο. Πέρασε στὴ στιγμή τὸ πετραχήλι στὸ λαιμὸ καὶ ἄρχισε τοὺς

ξορκισμούς, που τους ήξερε απόξω. 'Ο παπᾶς αὐτὸς ἦταν ξηκουσμένος γιὰ τὸ μνημονικό του, γιατί γνώριζε απόξω ὅλα τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησιᾶς, Βαγγέλιο, 'Απόστολο, Ψαλτήρι, Χτῶήχι, Ρωλόγι, Τριῶδι, Πεντηκοστάρι καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν γιορτῶν πῶχουν τὰ Μηναιᾶ. Κοντολογία αὐτὸς ὁ παπᾶς ἦταν τὸ θᾶμα ὅλων τῶν χωριῶν, ποῦ ἦταν γύρα στὸ Μικρὸ Χωριό, κί' οἱ Μικροχωρίτες τὸν ἀγαποῦσαν πλεόπερο, γιατί ἤλεγε ὅλα τὰ γράμματα ποῦ εἶναι μπροστὰ πὸ τὴ λειτουργιὰ στὸ δρόμο, ἀπὸ τὸ χωριό του ὡς τὸ Μικρὸ Χωριό, κί' ἅμα χτυποῦσε τὸ σήμαντρο ἐμπαινε ἀμέσως στὴ λειτουργιὰ.

'Ο παπᾶς δὲν εἶχε πεῖ δυὸ-τρεῖς ξορκισμούς ὄντας ὁ λιγοθυμισμένος ξένος ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ εἶπε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποῦ βρίσκονταν γύρα του :

—Καλῶς σᾶς ἡῦρα, χωριανοί ! Εἶμαι ὁ Κώστας ! Εἶμαι ὁ νοικοκύρης τῆς νοικοκυρᾶς...

"Ἡθελε νὰ πῇ ὅτι ἦταν ὁ ἄντρας τῆς Κώσταινας, ἀλλὰ τὸ συνήθειο τῆς πατρίδας μπόδιζει νὰ λέγονται στῶνομα μπροστὰ στοὺς ἄλλους, τ' ἀντρόγυνα. 'Εξαιτίας ἀπ' αὐτὸ ἀνγκάστηκε νὰ τὸ πῇ μὲ ἄλλα λόγια.

"Ἄμα ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Κώσταινα τᾶχασε ὀλότελα. Δὲν ἤξερε τί ἤλεγε. Δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια τῆς, οὔτε νὰ πάη ἐκεῖ ποῦ ἤθελε. 'Ἄλλου ἤθελε νὰ πάη, κί' ἄλλου πᾶαινε. "Ἡθελε νὰ δείξη τὴ χαρὰ τῆς μὲ λόγια, ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ πῇ τὰ λόγια ποῦ ἤθελε. Στὸ τέλος τῆς δέθηκε κί' ἡ γλῶσσα. Δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Νοῦς, γλῶσσα, χέρια, ποδάρια, κορμί εἶχαν ὅλα πλαστῇ ἀπὸ τὴ χαρὰ.

'Ο παπᾶς γλέποντας ὅτι οἱ ξορκισμοὶ του ἔφεραν ἀνεπάντεχα καλὰ ἔπαψε τὸ διάβασμα, καὶ ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ ξεφώνησαν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους, ἐνῶ τὸ κυπρί τοῦ μουλαριοῦ ἀκούονταν ποῦ λαλοῦσε ὅξο στὴν αὐλὴ τρίγχι-τρίγχι-τρίγχι-τρίγχι...

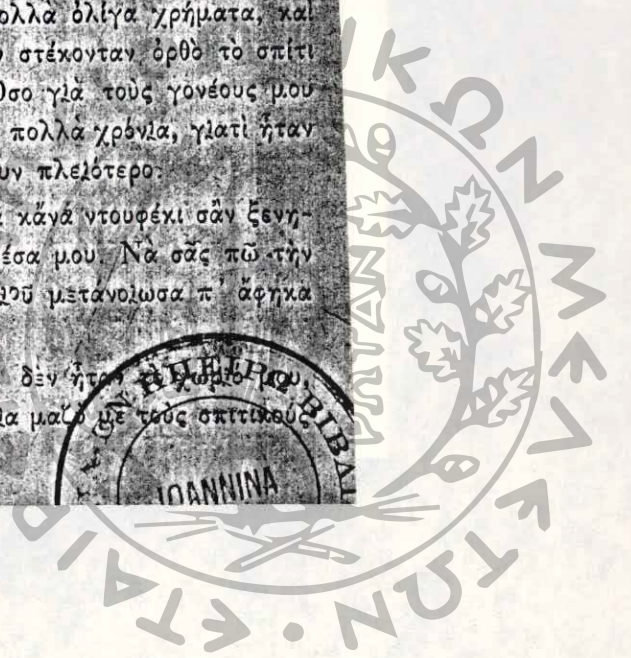
'Αφοῦ κατάπαψε ἡ βοή τῆς χαρᾶς καὶ ἦρθε στὸν ἑαυτὸ τῆς ἡ Κώσταινα, ὁ Κώστας βῆκε ὅξω, ξεφόρτωσε τὸ μουλάρι, τῶδεσε καὶ τὸ σιλάρωσε, κατόπι γύρισε μέσα καὶ ἀφοῦ ἔβαλε τὰ πράγματά του σὲ μιὰ γωνία ἔκατσε σιμὰ στὴν παραστιὰ κί' ἄρχισε νὰ μολογάη τῆς ξηνητεῖας του τὰ πάθια.

— "Ήμουν, εἶπε, δώδεκα χρονῶν παιδί ὅταν κίνησα γιὰ τὴν ξενη-
τειά. Πέρασα βουνά, ποτάμια, κάμπους καὶ θάλασσες. Ἐκεῖ μπῆκα σ'
έναν ἀφεντικό. Σὲ λίγον καιρὸ ὁ ἀφεντικός μου κατηγορήθηκε ὅτι ἦταν
ἐνάντιος τοῦ βασιλιᾶ καὶ τὸν ἔκαναν ἐξορία μαζί μὲ τὴ φαμίλλια του. Ὅλοι
οἱ δοῦλοι του τὸν παράτησαν, καὶ μοναχὰ ἐγὼ πῆγα κοντά του, γιατί
ἦταν καλὸς καὶ τὸν ἀγαποῦσα. Μᾶς πῆγανε σ' ἓναν ἄγριον τόπο, καὶ
ἐκεῖ μᾶς πουλῆσαν στοὺς κορσάρους τῆς Μπαρμπαρῆς, καὶ μᾶς πῆγαν
δεμένους στὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι μᾶς μέρασαν καὶ ὁ καθένας μᾶς
πουλήθηκε στὸ παζάρι σκλάβος ἀλευτέρωτος σ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀν-
θρώπους λέγω; θηρία. Ἐγὼ πουλήθηκα πέντε φλωριά. Δὲν μπορῶ νὰ
σᾶς μολογήσω τῆς σκλαβιᾶς τὰ πάθια καὶ τὰ βάσανα, φτάνει μόνο νὰ
σᾶς πῶ πῶς προτιμοῦσα χίλιες φορές τὸ θάνατο ἀπὸ κείνη τὴ ζωὴ. Ἐ-
κίχνα τριάντα πάντε χρόνια σκλάβος καὶ μέρα νύχτα ἔκανα τὸ σταυρὸ
μου καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγιά νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ κακὰ χέρια
καὶ νὰ γυρίσω στὴν Πατρίδα μου. Τέλος ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε καὶ ἔ-
στειλε ἓνα κακὸ θανατικὸ ποῦ θέρισε ὅλους ἐκείνους τοὺς κακοὺς ἀνθρώ-
πους ποῦ μ' εἴχανε σκλάβον ἀλευτέρωτο. Σ' αὐτὸ ἀπάνω ἡῦρα τὸν
καιρὸ καὶ ἔφυγα. Ἀφόντας σκλαβωθήκαμαν τί δρόμο πῆρε ὁ ἀφεντικός
μου καὶ ἡ φαμίλλια του δὲ ξέρω.

Ἀφοῦ γλύτωσα τράβηξα δρόμο κατὰ τὴ θάλασσα. Ὑστερα ἀπὸ πολ-
λές μέρες ἔφτασα σ' ἓνα λιμάνι, μπῆκα σ' ἓνα καράβι φράγκικο καὶ
ἐβγαλε στὴν πόλη. Ἀπέκει, τράβηξα πάρα μέση. Ἐκατὰ τέσσαρα
πέντε χρόνια καί, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπόλαψα πολλὰ ὀλίγα χρήματα, καὶ
κίνησα νᾶρθω στὴν Πατρίδα. Δὲν γνώριζα ἂν στέκονταν ὀρθὸ τὸ σπίτι
μου καὶ ἂν ἦ.... δὲν πῆρε ἄλλον ἄντρα. Ὅσο γιὰ τοὺς γονεὺς μου
ἤμουν πάρα βέβαιος ὅτι εἶχαν πεθάνει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, γιατί ἦταν
γερόντοι ἀνθρώποι καὶ δὲ μπορούσαν νὰ ζήσουν πλεόντερο.

— Γ1' αὐτὸ ψὲς ἦρθα νύχτα καὶ δὲν ἔρριξα κανὲν ντουφέκι σὰν ξενη-
μένος. Ποιὸς θὰ βγῇ νὰ μὲ δεχτῇ; εἶπα μέσα μου. Νὰ σᾶς πῶ τὴν
λήθειά; Ὅταν μπῆκα στὸ σύνορο τοῦ χωριῶ μετανόησα π' ἄφηκα
τὴν ξενητειά, γιὰ νᾶρθω σ' ἄλλη ξενητειά.

Ὦντας μπῆκα στὸ χωριὸ μου φάνηκε πῶς δὲν ἦταν ἔρημο. Ὅσοι
οὐ τὸ εἶχα πάντα στὸ νοῦ μου σαράντα χρόνια μαζί μὲ τοὺς σκλαβω-
μένους.

μου και την πίστη μου. Τρία πράγματα δέν. έφυγαν από τὸ νοῦ μου σ' ὅλον τὸν καιρὸ τῆς κακῆς μου ξενητείας : τὸ χωριὸ μου, οἱ σπι-
 τιακοὶ μου, κί' οἱ πίστη μου. Δέν τὸ γινώρισα ὁλότελα τὸ καυμένο μου
 τὸ χωριό, ποῦ μοῦ γελοῦσε πάντα στὸν ὕπνο μου καὶ στὰ εἰνδράτά μου.
 Τὰ σπιτία μου φάνηκαν ἄλλοιῶτικα, οἱ δρόμοι ἄλλοιῶτικοι, τὸ μεσο-
 χῶρι ἄλλοιῶτικο... Εἶναι ἀλήθεια πῶς ἔφυγα παιδί καὶ γυρίζω σήμερα
 γέρως, ἀλλὰ τόσο θυμοῦμαι τὰ πράγματα ἐδῶ, ποῦ μοῦ φαίνεται σὰν
 νὰ ἔχω φύγει χτές. Ὑπόθεσα ὅτι ἔγινε κανέννας χαλασμός ἀπὸ θανατικό,
 ἢ ἀπὸ πανάσταση, ὅτι κανέννας Μικροχωρίτης δὲ βρίσκεται ἐδῶ μέσα,
 καὶ ὅτι εἰστέ ὅλοι φερτικοὶ ἀπὸ μακρυὸν τόπο.

Δε μοῦ ἔκανε ἡ καρδιά νὰ χτυπήσω κανένος θύρα κί' ἀποφάσισα νὰ
 περάσω ὅλη τὴ νύχτα στὸ δρόμο, κί' ἅμα φέξῃ νὰ ἰδῶ μιά φορά μὲ τὰ
 μάτια τὸ χῶμα ποῦ πέρασα τὰ παιδικάτά μου κί' ὕστερα νὰ φύγω, νὰ
 φύγω, κί' ἐγὼ νὰ μὴ ξέρω ποῦ νὰ πάω. Νὰ φύγω σὲ ξένο τόπο καὶ
 νὰ πεθάνω λησμονημένος, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανέννας ποῦθε εἶμαι καὶ πόλως
 εἶμαι. Εἶχα πλεῖότερο παράπονο νὰ εἶμαι ξένος στὸν τόπο μου, παρά
 στὴν ξενιτεία.

Εἶχα ξεμακρύνει κί' ἔφευγα μὲ καρδιά βαρειά, πλὴ βαρύτερη ἀπὸ τὸ
 βουρὸ, ὄντας ἀκούω τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς μας νὰ βαράῃ, καὶ
 θυμήθηκα πῶς εἶχα φέρει τάξιμο μιά λαμπάδα γιὰ τὴν Παναγιά. Τότες
 εἶπα μέσα μου:

— Ἀς γυρίσω πίσω ν' ἀνάψω στὴν Παναγιά τὴ λαμπάδα ποῦ τῆς
 ἔφερα, χωρὶς νὰ πῶ κανένος πόλως εἶμαι καὶ πόλως δέν εἶμαι, κί' ὕστερα
 ἀνοιχτὸς μοῦ εἶναι ὁ δρόμος τῆς ξενητείας,..... Γύρισα, μπῆκα στὴν
 ἐκκλησίᾳ κί' ἄνιψα τὴ λαμπάδα. Τ' ἄλλα τὰ ξέρετε ! Καὶ πάλι
 καλῶς σὰς ἡῦρα, χωριανοὶ μου, ἐγὼ εἰμ' ὁ Κώστας.

Ὅταν τελείωσε τὴν ἱστορία του ὁ Κώστας ὅλοι γύρῳ του εἶχαν τὰ
 μάτια γιομάτα δάκρυα. Ὁ προῦχοντας θέλοντας νὰ διώξῃ τὴ λύπη
 ποῦ ἄνοιξε τὰ φτερά της ψηλὰ στὸ πανηγύρι τῆς χαρᾶς, τὴ λύπη ποῦ
 τὴ προσκάλεσε ἡ ἱστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στὴν Κώσταινα:

— Κώσταινα ! ἐγὼ σοῦ εἶπα «τὰ σχαρίκια!» ἅμα μπῆκα στὴν αὐλή
 σου. Δὲς μου, λοιπὸν τὰ σχαρίκια μου τώρα ! Δέν τὸ κουνάω ἀποδῶ
 χωρὶς σχαρίκια !...

Κι' ἡ Κώσταινα περίχαρη ἄνοιξε τὴ μοσκοβολημένη καρτέλλα τῆς
 κι' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σῦκα, συκομαίδες καὶ μήλα
 κι' ἔδωκε στὸν προὔχοντα καὶ σ' ὅλους ὅσοι ἦταν μέσα, ὕστερα τοὺς
 ἔδωκε τὸ παγοῦρι μὲ τὸ ρακὶ καὶ ἀφοῦ ἐπὶαν καθένας ἀπὸ κᾶνα δρῶ
 φορὲς κι' εὐκλήθηκαν στὸν Κώστα τὸ «Καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα γερὰς
 καὶ καλὰ» καὶ στὴν Κώσταινα «καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες» ἔφυγαν, κι'
 ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο, ποῦ δὲν ἔχει ἰδῆ ἄλλη γορὰ
 καλὴ-μέρα, ἡ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα τῆς, ποῦχε σαράντα χρόνια
 στὴν ξενιτελὰ, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογιὰ.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

3

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Είταν ένα Σαββάτο βράδυ του χειμῶνα τοῦ 186... Καμμιά δεκαριά γυναῖκες τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, ποῦ εἶναι ψηλά στήν «ἀγκαλιά τῆς ράχης», ἔπαιρναν νερό στήν ἄκρη τοῦ Καλαμά, ποῦ σκίζει τήν "Ἠπειρο ἀπὸ βοριᾶ κατὰ νοτιᾶ. Κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς ἤθελεν καὶ «παράηθελαν» ποιά νὰ γιομίση «πρίτερα», γιὰτὶ εἶταν ἡ ὥρα περασμένη καὶ μιὰ κατεβασιὰ μοναχὰ εἶταν στὸν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, κι' ἀπὸ κεῖ ἔπρεπε νὰ γιομίσουν τὲς βουτσέλλες τους, κατεβαίνοντας μιὰ-μιὰ, γιὰτὶ τὸ μέρος τῆς κατεβασιάς εἶταν στενό. Οἱ νύφες ὅμως κι' οἱ τσιοῦ-πρες, ἂν κι' εἶταν ἀπὸ πολὺ ὥρα στήν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, ἄφιναν τὲς μεγαλύτερες, ἂν κι' αὐτὲς ἔρχονταν ἀργότερα, γιὰτὶ ἡ ἡλικία χαίρει πολλὰ δικαιώματα στὸν τόπον ἐκεῖνον τὸν μισοάγριο.

Ἡ μέρα ἐκεῖνη, ποῦ ψυχροραγοῦσε, εἶταν βροχερή. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ εἶταν θολό. Οἱ Μικροχωρίτες, ἂν κι' ἔχουν γύρα του ἄλλα ποταμίδια καὶ ρεματιὲς μὲ ξάστερα νερά, πάντοτε παίρνουν νερὸ ἀπὸ τὸν Καλαμά.

Τὰ ὑστερινὰ σύννεφα ποῦ ἔκαναν τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰν φλωρένιο κάμπο, λίγο κατ' ὀλίγο ἔγιναν μαῦρα, φοβερά, κι' ἔλαβαν χίλιων λογιῶν μορφές, κι' ἡ νύχτα, ποῦ ἄρχισε ν' ἀπλώνη τὰ φτερά της, ἔδινε ἕνα γλυκὸ φίλημα στὸ πρόσωπο τῆς ἡμέρας, ποῦ ἔφευγε, γέροντας πίσω ἀπὸ τὸ φωτεινὸ ὄχτο, ποῦ φκιάνουν οἱ κορφὲς τῶν βουνῶν, κι' ἐπὶ γαίνει περίλυπη νὰ θαρτῇ στήν ἀπέραντη νεκρόπολη τῶν περασμένων.

Ὁ ποταμὸς κατακυλῶνταν μὲ θυμὸ, κι' ἡ φωνή, ποῦ ἔβγαине ἀπὸ τὰ νερά του, ἔκανε ἕνα εἶδος ἄγριας, περήφανης καὶ μονότονης μουσικῆς, ποῦ χύνει ἀπέραντο πέλαγο μελαγχολίας στήν ψυχή.

Μιὰ φωνή, ἴσως τῆς νιώτερης, ἀπὸ τὲς γυναῖκες ποῦ παίρναν νερὸ ἐκεῖ, σηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιά:

— Ντέτεστε ! καμμιά βολά, καημένες !, μᾶς πήραν τὰ μεσάνυχτα στὴν ποταμιά !

Πρέπει ὅμως νὰ ξέρη κανένας, ὅτι μόνο τὲς παραμονὲς τῶν γιορτῶν οἱ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ χωριοῦ πηγαίνουν πολὺ ἀργὰ γιὰ νερὸ ἐξ αἰτίας ποὺ οἱ παραμονὲς τῶν γιορτῶν ἔχουν πολλές ἐτοιμασίες καὶ μεγάλες φροντίδες.

Στὴ φωνὴ αὐτῇ, ἄλλη φωνὴ γερασμένης γυναίκας ἀπάντησε μὲ ἀδιαφορία :

— Μὴ βιάζεστε τσιουῖπρες !, γιατί γεράζετε γλήγορα ! Δυὸ δρασκελές εἶναι τὸ χωριό...

Μιά ἄλλη πάλι φωνὴ ἀπολογήθηκε λυπητερὰ :

— Μ' ἐγώ, χαλασιά μου, πῶχω νὰ διαβάσω καὶ τὰ σκοutiὰ τοῦ παιδιοῦ μου.

Νά καὶ μιὰ ἄλλη σημείωση γιὰ τὲς γυναῖκες τοῦ Μικροῦ χωριοῦ, ὅταν παίρνουν νερό : "Ὅποια ἔχει νὰ πλύνῃ σκοutiὰ ἀπομένει πάντα ἢ κοντινὴ, ὅσο μεγάλη κι' ἂν εἶναι, ἔξὸν ἂν εἶναι πολὺ γριά, ἀλλὰ οἱ γριὲς δὲν πᾶν ποτὲ γιὰ νερό. Τὸ νερὸ εἶναι ἔργο ἐκείνων πῶχουν μαῦρα μαλλιά.

"Ὅσο ξακολουθοῦσε τὸ γιόμισμα τῶν βούτσελλῶν, γένονταν στὸν ἀνήφορο μιὰ γραμμὴ ἀπὸ φορτωμένες γυναῖκες μὲ βουτσέλλες μὲ νερό. Ἀνηφοροῦσαν ἀργὰ-ἀργὰ τὸν δρόμο, ποὺ βγαίνει στὸ Μικρὸ χωριό. Ὑστερὴν ἦταν ἡ μικρομάννα ἐκείνη, ποῦχε νὰ διαβάσῃ τὰ σκοutiὰ τοῦ παιδιοῦ της. Τὸ σκοτάδι εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαπλώνῃ τὰ μαῦρά του φτερά στὴ γῆ καὶ στὸν συνεφιασμένον οὐρανό, καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὸ νερὸ ἀνέβαιναν τὸν ἀνήφορο, βλέποντας ὅχι πλεῖο μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ μὲ τὸν νοῦ, γιατί κάθε μιὰ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ἐκείνες, ποὺ πηγαιναν ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, σὰν ἄλυσος, εἶχεν ἀναιβῆ καὶ καταιβῆ χιλιάδες βολές ἐκείνον τὸ στενόδρομο. Ἐνῶ ἡ συνοδεία τῶν γυναικῶν ἀνέβαινε σκυφτὴ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ νεροῦ, γλυκὸς ἦχος κυπριοῦ ἀκούστηκε πίσω τους «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» κι' ὅσο οἱ γυναῖκες ἀνέβαιναν ἄλλο τόσο κι' ὁ γλυκὸς ἦχος τοῦ κυπριοῦ ἀκούονταν καθαρώτερα καὶ δυνατώτερα «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» κι' ἀπὸ τὰ ξηρὰ καὶ βροντερὰ πατήματα πεταλωμένον ζῶον φράνονταν, ὅτι πίσω τους βρῖσκονταν κάβαλλάρης. Δὲν πέρασαν πολλὲς στιγμὲς κι' ὁ κάβαλλάρης βρῖσκονταν πίσω ἀπὸ τὲς πλάτες τῆς γυναικός, ποὺ ἦταν παραπίσω ἀπ' ὅλες. Ἐκεῖνη τότε φώναξε :

— Ἀναμερᾶστε, μωρές, νὰ περάσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μούλαρι !..

Ἀπὸ τὸ πολὺ σκοτάδι, κι' ἀπὸ τὸν βαρυσυννεφιασμένον καιρὸ

δέν εΐταν δυνα ό νά καταλάβη αύτή ή γυναίκα, άν τό ζώο, ποΰ κα-
βιάσκευ εκείνος, πΰρχονταν από πίσω τους εΐταν μουλάρι, ή άλογο,
άλλά τό γνώριζε, ότι σωστά εΐταν μουλάτι, γιατί καμμιά φορά πο-
δάρι άλογινό δέν είχε πιτήση στό Μικρό - Χωριό, κι' έξόν απ' αυτό,

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

μόνο στό λαιμό τών μουλαριών συνηθίζουν νά κρεμοΰν κυπρί, μικρό
κουδουνάκι από μπροΰζο, ποΰ κάνει « τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... »

Στό λουγιατό αυτό της γυναίκος της ύστερης, όλες οι γυναίκες
έστριμώχτηκαν δεξιά και ζερβιά του μονοπατιού, για νά κάνουν τόπο
νά διαβή τό μουλάρι, ποΰχε ψηλά του έναν άνθρωπο κουκουλωμένο με
πλατειά και μακρειά καπότα. Έρριξαν όλες τά μάτια τους περίεργα
άπάνω του, για νά καταλάβουν ποιός εΐταν εκείνος ό άνθρωπος, ποΰ

δὲν ὥμοιαζε γιὰ χωριανὸς τους, ἀλλὰ καμιὰ δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τίποτε.

— Σὺν ποιὸς νᾶναι, μωρὲς γυναῖκες, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος;

Εἶπε μιὰ.

Ξέρω κι' ἐγώ;

Εἶπε ἄλλη.

— Σ' ἀφίνει τὸ ἔρμο τὸ σκοτάδι νὰ ἰδῇς;

Εἶπε πάλι μιὰ ἄλλη.

Νὰ εἶταν ξενιτεμένος· εἶπε μιὰ ἄλλη, δὲ θᾶρριχνε κανένα ντουφέκι, ἅμα μπήκε στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μας; Τί διάτανο; Ντίπου στὰ κρυφὰ θὰ μᾶς ἔρχονταν;

— Καλὰ λές, εἶπε ἡ γεροντότερη τῆς συνοδείας, μ' ἀναστεναγμό, ἀλλὰ νὰ ξεπεζέψῃ τέτοια ὥρα καὶ σαββυτόβραδο σὲ ξένο χωριό, δὲν πάει! Θᾶναι δικὸς μας αὐτός! Θᾶναι χωρὶς ἄλλο ξενιτεμένος ἀπὸ τὸ χωριό μας!...

— Τί κάθεται καὶ λές, κακορρίζικη κυρὰ - Κώσταινα, εἶπε μιὰ γυναῖκα, σὺν ἀπὸ μέσα της, ἀλλὰ φωναχτά. Τί καψαπαντόχη ἔχ'ς καὶ νειρεύεσαι ξενιτεμένους; Δὲν πῆρες ἀκόμα τὸν ἀπόθωρό σ';

— Τί γὰρ σᾶς πῶ, μωρὲς τσιούπρες, εἶπ' ἡ Κώσταινα, καὶ στάθηκε κι' ἀκούμπησε σ' ἓνα μεγάλο λιθάρι, γιὰ ν' ἀνασάνῃ. Ἀλήθεια σαράντα χρόνια ἔχω ξενιτεμένη, σαράντα χρόνια ἔχω ποὺ καρτερᾶω νὰ ἱσκιώσ' ἡ θύρα μ', κι' αὐτὴ ἡ ἔρμη ἡ μέρα δὲ φαίνεται νᾶρθῃ, ἀλλὰ δὲν ἀπελπίζομαι.

Καὶ λέγοντάς αὐτὰ τὰ λόγια, ἀναστέναξε μὲς ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια της, καὶ σηκώθηκε νὰ τραβήσῃ τὸν δρόμο.

"Ἄν κι' εἶχαν ἀκουστὰ ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς συνοδείας γιατί εἶταν ἀγέννητες τότε, — ὅτι ὁ Κώστας τῆς Κώσταινας ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτειά, πάλι ἀναστέναξαν, σὺν ἀκουσαν τὴ φριχτὴ ἀλήθεια, — λέγω φριχτὴ, γιατί οἱ πλειότερές τους εἶχαν ἄντρας καὶ ἀδέρφια στὴν Ξενιτειά, ποιά ἓνα χρόνο, ποιά δυὸ καὶ ποιά τρία. Σταυροκοπήθηκαν ὅλες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους, κι' ἡ κάθε μιὰ χωριστά:

— Γλύσέ μας, Θεέ μ'!

— Τί ζουρλὴ ποὺ εἶσουν καημένη κυρὰ, καὶ δὲν τὸν μούντζωνες, (εἶπε μιὰ), καὶ νὰ πᾶρ'ς κανέναν ἄλλο, ν' ἀποχτή'ῃς παιδιὰ...

— "Ἀχ! καημένη! (ἀπολογήθηκ'ε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμό ἡ κακομοῖρα ἡ Κώσταινα) Πέ, καημένη, νὰ σὲ φυλάξ' ὁ Θεός! Εἶναι εὐκολο θαρρεῖς νὰ ξεχάσῃ μιὰ γυναῖκα τὸ πρῶτό της τὸ στεφάνι: "Ἄν μάθαινα πῶς ἀπέθανε, χωρὶς ἄλλο θᾶπαιρνα τὸν ἀπόθωρό μου καὶ θὰ

ξαναπαντρεύομουν, αλλά ποιὸς μοῦ εἶπε πὼς πέθανε; Ὑστερα, πὼς νὰ ξεχάσω ἓναν ἄντρα, ποὺ δὲν τὸν γνώρισα σὰν ἄντρα, παρὰ μόνο σὰν ἀδερφό; Ξέρετε τί θὰ εἴπῃ αὐτό; Μιὰ βδομάδα μοναχὰ ζήσαμεν ἀντάμα, σὰν ἀδέρφια ἐγκαρδιακά, κι' ὕστερα... πάη, πάη, κι' ἀκόμα πάη!...

— Κι' εἶσαι ἄγγιχτη ἀκόμα;

Εἶπε μιά, ἢ πλειὸ περίεργη.

— Ντίπου ἄγγιχτη! ἀπολογήθηκε ἡ Κώσταινα. Μὰ τὸν Θεό, καὶ μὰ τὴν πίκρα τῆς ξενιτειᾶς! Ὅταν παντρευτήκαμαν, ἐγὼ εἶμουν δέκα πέντε χρονῶν, κι' ἐκεῖνος—νᾶσκαζα—εἶταν δώδεκα μοναχά. Δὲν τᾶχε κι' αὐτὰ σωστὰ ἀκόμα, καὶ δὲν ἤξευρε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Τὸν εἶχαν παντρέψει οἱ γοναῖοι του τόσο μικρόν, γιατί εἶταν ἀποφασισμένοι νὰ τὸν ξενιτέψουν, κι' ἐφοβῶνταν μὴ δὲ γυρίσῃ γλήγορα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, δὲν εἶχαν κι' ἄλλο παιδί, οὔτε σερκό, οὔτε θηλικό, κι' εἶχαν οἱ καημένοι ἀνάγκη ἀπὸ πηρέτρια. Θεὸς σχωρὲς τὴν ψυχὴ τους, κι' ἅγιο τὸ χῶμά τους!

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἔπαψε ἡ κακομοίρα ἡ Κώσταινα τὸ πικρὸ της ξεμολόγημα. Δυὸ φλογερὰ δάκρυα αὐλάκωσαν τὰ καταπάρθενα μάγουλά της, καὶ σὲ ὀλίγο ὅλη ἡ συνοδεία εἶταν μέσα στὸ χωριό, ὅπου ἄρχισαν νὰ χωρίζονται, γιατί ἡ κάθε γυναῖκα ἔμπαινε στὸ σπίτι της.

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ εἶναι ὄνομα καὶ πρᾶμμα μικρὸ χωριό. Ἐχει τὸ ὅλο δέκα μόνον σπίτια, χτισμένα μὲ ἄσπρο ἄσβεστολίθι καὶ σκεπασμένα μὲ ἄσπρες πλάκες. Κεραμίδια ἐκεῖ δὲν ξέρουν τί πρᾶμμα εἶναι. Τὰ πλειότερα σπίτια εἶναι ἰσόγεια, κι' εἶναι τὸ ἓνα κοντὰ στ' ἄλλο, καὶ δὲν χωρίζονται παρὰ ἀπὸ κανέναν κῆπο.

Τὴ βραδυνὰ ἐκεῖνη ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο σκοτάδι ἔφυγαν οἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρά του. Ἡ μεγάλη κοκκινωπὴ ἀναλαμπή, ποὺ ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια, δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ πολλὰ λιχνάρια τους, ἀλλ' ἀπὸ ξηρὰ ξύλα, ποὺ ἔβαναν στὴ σιὰ καὶ γιὰ τὸ ζέσταμα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὸ φῶτισμά τους ἀντάμα.

Ὁ οὐρανὸς λίγο-λίγο θολόνονταν πλειότερο, ἄστρο κανένα δὲν ἔφεγγε ψηλά του κι' ὁ Βορηᾶς ἄρχισε νὰ φυσᾷ πολὺ δυνατὰ! Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἀφοῦ δείπνησε καὶ σιλόρωσε τὰ ζωοπράγματά του, ἔκλεισε τὰς θύρες του καὶ τὰ παράθυρά του κι' ἐτοιμάστηκε νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ ριχτῇ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου ὅσο ποὺ νὰ βαρέσῃ τὸ πρωῒνὸ ὁ πιπᾶς τὸ σῆμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὅξω ὁ λυσσιασμένος Βορηᾶς κόπασε κι' ἄρχισε νὰ χιονίζει. Τὸ χιόνι ἔπεφτε τόσο πυκνὸ καὶ πολὺ, ὥστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι τῆς συννεφιασμένης νύχτας ἄλλαξε ὄψη.

Μές ἀπὸ τὰ σπίτια ἐτοιμάζονταν τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ κοιμηθῇ, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ, διὰν βαρέσῃ ὁ σήμαντρος τῆς Ἐκκλησιᾶς, βῆω ἀπὸ τὰ σπίτια χιονίζε ἀκατάπαυστα καὶ γαύγιζαν τὰ σκυλιά, κι' ἀπάνω σ' αὐτὸ ἕνας γλυκὸς ἦχος κυπριοῦ ἀχολογοῦσε στὸ σκοτάδι μελαγχολικά-μελαγχολικά «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

— Γιάτ' γαυγίζουν τὰ σκυλιά «γκάβου, γκάβου, γκάβου» ; Ποιὸς εἶν' ὁ ξένος ποὺ φέρνει γύρα τὸ χωριὸ τῇ νύχτᾳ «γκρούπ... γγκρούπ... γγκρούπ» καβάλλα στὸ μουλάρι, πῶχει τὸ κυπρί ποὺ λαλαεῖ γλυκά-γλυκά «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ» ;

Τὸ φάνισμα τοῦ ξένου τῶμαθε τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀπὸ τὲς γυναικες, ποὺ πῆγαν στὸ ποτάμι γιὰ νερό, ἀλλὰ πάντεχαν, ὅτι θάχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό, κι' ὅτι πῆγε ἐκεῖ, ἀλλὰ τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλλιών «γκάβου... γκάβου... γκάβου...» τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ «γκρούπ... γγκρούπ... γγκρούπ...» καὶ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» ἔδωσαν εἰς τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ καταλάβῃ, ὅτι ὁ ξένος δὲν πῆγε σὲ κανένα σπίτι, κι' ὅτι δὲν εἶχε κανένα γνώριμο στὸ χωριό.

Οἱ θύρες τότες ἀνοιγαν μιὰ-μιὰ, καὶ μιὰ γλυκὴ φωνὴ ἐβγαίνει ἀπὸ μέσα :

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ' ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι θαῦρῃς φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάῃς...»

Ἄλλ' ὁ ξένος ἐχάνονταν σὰν Ἰσκιωμα, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν μανιωμένα τὰ σκυλιά, γαυγίζοντας, καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του ἀκούονταν γλυκά καὶ θλιβερά «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Ὁ ἀγνώριστος ξένος πέρασε μπροστὰ ἀπ' ὅλες τὲς ἐξώθυρες, στάθηκε μπροστὰ σ' ὅλες, ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ ἕνα-ἕνα τὸν προσκάλεσαν :

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ' ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαῦρῃς φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάῃς»

Ἄλλ' ἐκεῖνος χάνονταν σὰν Ἰσκιωμα, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν μανιωμένα τὰ σκυλιά, γαυγίζοντας «γκάβου... γκάβου...» καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του ἀκούονταν θλιβερά στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Μοναχὰ ἐνὸς σπιτιοῦ δὲν ἀνοιξε ἡ θύρα, μοναχὰ ἐνὸς σπιτιοῦ τὸ σκυλλὶ δὲ γαύγισε «γκάβου... γκάβου... γκάβου...» καὶ μοναχὰ ἀπὸ ἕνα σπίτι δὲν ἀκούστηκε τὸ προσκάλεσμα :

— «Κόπιασε μέσα, ξένε μ' ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν

«Είσαι, θαύρης φωτιά να ζεσταθής και ψωμί να χορτά'ης».

. Αυτό το σπίτι ήταν της Κώσταινας, πούχε τὸν ἄντρα της σαράντα χρόνια στὰ Ξένα, χωρίς γράμμα και χωρίς ἀντιλογία.

Ἡ Κώσταινα, ἐπειδὴς ἦταν μοναχὴ της, δὲν ἐδέχονταν ξένους χωρίς γνώρο, ἀλλ' ἀκολουθοῦσε μὲ τ' αὐτὶ τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ «γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ...» και τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

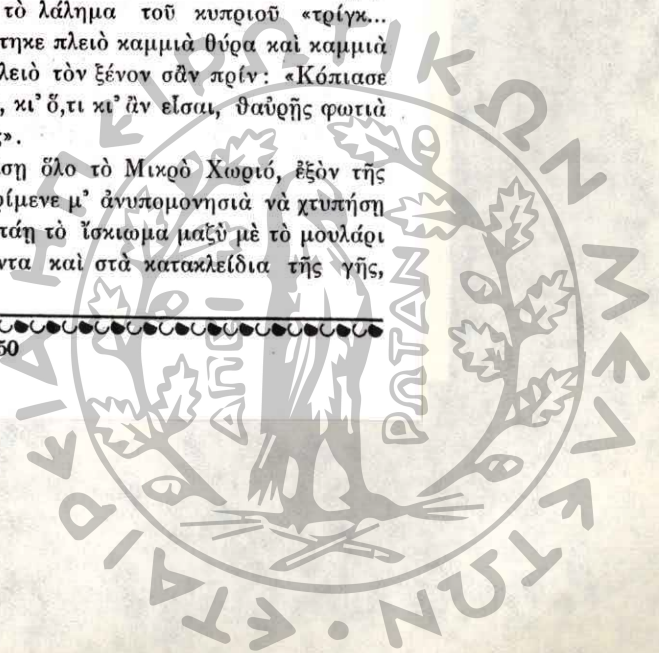
Ὁ ἀγνώριστος ξένος δέκα φορές ἔφερε τὸ χωριὸ ἄνω κάτω. Ξέταζε ὅλα τὰ σπίτια ἕνα-ἕνα, σὰ νὰ θελε νὰ βρῇ καμμιὰ ἐξώθυρα γνώριμη, ἀλλὰ ἔχανε τὸν κόπο του τοῦ κάκου. Δὲν μποροῦσε ναὶ εὐρὴ τίποτε. Ὅλα τοῦ ἦταν ἄγνωστα. Φαίνονταν, σὰ νὰ γνώριζε, ὅτι ἦταν μέσα στὸ Μικρὸ Χωριό, ἀλλὰ τὸ χωριὸ δὲν ἦταν αὐτό. Εἶχ' ἀλλάξει ὅλη. Τὰ σπίτια ἦταν ἀλλοιώτικα, οἱ ὁδοὶ ἀλλοιώτικοι, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, ἡ Ἐκκλησιὰ ἀλλοιώτικη : τὰ ὅλα ἀλλοιώτικα, και γι' αὐτὸ ὅταν τὸν ἐκυνηγοῦσαν τὰ σκυλιὰ ἀληχτῶντας «γκάβου... γκάβου... γκάβου» κι' ἄκουε τὸ σπλαχνικὸ προσκείμεμα : «Κόπιασε μέσα ξένη μ' ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαύρης φωτιά νὰ ζεσταθής και ψωμί νὰ χορτά'ης».

Ἐφευγε κι' ἀκόμα ἔφευγε σὰν ἱσκιωμα, χωρίς ν' ἀπολογηθῇ στὸ εὐγενικὸ προσκείμεμα, ἀφίνοντας ὀχ πίσω του μοναχὰ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...»

Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἔξδν της Κώσταινας, ὅλο ἔγεινε ἄνω-κάτω, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ ἂν ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἦταν καβάλλα στὸ μουλάρι, κι' ἔφερε γύρω τὸ χωριό, ἦταν ἄνθρωπος ἢ ἱσκιωμα... Ἀνθρωπος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἦταν, γιατί ὡς ἄνθρωπος θὰ εἶχε ἀνάγκη γιὰ ζέστα, γιὰ θροφή και γιὰ ὕπνο. Κι' ἐπειδὴς φαίνονταν ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπ' ὅλα αὐτά, ἦταν χωρίς ἄλλο ἱσκιωμα !...

Μέσ ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ βασίλευε ἀμολόγητος φόβος, ὅξω ἀπὸ τὰ σπίτια χιόνιζε ἀκατάπαυτα. Ἀκούονταν οἱ ἀληχτισιὲς τῶν σκυλλιών και τὸ κακὸ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...» Γι' αὐτὸ δὲν ἀνοίχτηκε πλεὶς καμμιὰ θύρα και καμμιὰ σπλαχνικὴ φωνὴ δὲν προσκάλεσε πλεὶς τὸν ξένον σὰν πρὶν : «Κόπιασε μέσα, ξένη μ', ἂν εἶσαι Χριστιανός, κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θαύρης φωτιά νὰ ζεσταθής και ψωμί νὰ χορτά'ης».

Καρδιοχτύπι φοβερὸ εἶχε πιάσῃ ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριό, ἔξδν της νυφοκόρης, της Κώσταινας ποὺ περίμενε μ' ἀνυπομονησιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ σήμαντρο της ἐκκλησιᾶς και νὰ πάῃ τὸ ἱσκιωμα μαζί μὲ τὸ μουλάρι του και μὲ τὸ κυπρί του στ' ἄφαντα και στὰ κατακλείδια της γῆς,

ὅπου ἔχει τὸ κατοικεῖό του, ἀλλὰ ὁ σήμαντρος δὲν ἀκούονταν....

— Τί νᾶχη τρέξη τάχα; Μὴ δὲν μπόρεσε νὰ βγῇ ὁ παπᾶς ἀπὸ τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὸ σκοτάδι;

— Ἄχ τί καλὸ πρᾶμμα νὰ εἶχε τὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ τὸν παπᾶ του ἐγκάτοικο, καὶ νὰ μὴν προσμένῃ παπᾶ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ νᾶρχεταί κάθε γιορτὴ νύχτα νὰ λειτουργάῃ; Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα σπίτια!

— Τί κατάρρα στὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριὸ νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ δικό του παπᾶ!

— Κικιρίκουουουουου!

Λαλοῦν τὰ ὄρνιθια. Εἶναι ὥρα πού τὰ ἱσκιώματα τῆς νύχτας γκρεμοτσακίζονται καὶ φεύγουν ἀπὸ τὸν ἀπάνω-κόσμο!

Κοντεύει νὰ χαράξῃ! Κοντεύει νὰ βαρέσῃ ὁ σήμαντρος!

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀναλαβαίνει λίγο θάρρος.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Τώρα ὅπου κι ἂν εἶναι θὰ βγῇ ὁ παπᾶς καὶ θὰ βαρέσῃ τὸ σήμαντρο! Λάκκισε τὸ ἱσκιωμα!

— Κικιρίκουουουουου!

Λαλοῦν τὰ πετεινὰ δευτέρη φορὰ.

— «Τσίγκ-τσάγκ, τσίγκ-τσάγκ, τσίγκ-τσάγκ....»

Χτυπάει ὁ σήμαντρος!

Γλυκοχαράζει βαθειὰ ἡ ἀνατολὴ μέρα μὲ ξαστεριά.

Ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀνοίγει τὲς θύρες του. Πηγαίνει στὴν ἐκκλησιὰ κι' εἶναι βέβαιο, ὅτι τὸ ἱσκιωμα πῆρε μὲ τὴν ὥρα του τὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ στὰ σωστὰ φαίνονταν ὁ τορὸς τοῦ μουλαριοῦ ψηλὰ στὸ χιόνι νὰ καταιβαίνει στὸν ποταμό!

Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ στιγμὴ γέμισε ἀπ' ἀνθρώπους, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ κι' ὁ παπᾶς ἔλεγε τὰ γράμματα τῆς λειτουργίας.

Ἡ μοναχὴ κουβέντα, πῶκαναν μέσα στὴν ἐκκλησιὰ, εἶταν τὸ φάντασμα τοῦ ἱσκιωματοῦ τῆς νύχτας μέσα στὸ χωριό, καὶ τόσο πολὺ ἡ κουβέντα αὐτὴ ἔπαιρνε κι' ἔδινε, ὥστε κι' οἱ ἄντρες κουβέντιαζαν, πρᾶμμα πού μόνον οἱ γυναῖκες τῶκαναν ὡς τὰ τότε, κι' ἔκαναν πάντα τὸν παπᾶ νὰ τοὺς φωνάζῃ μὲς ἀπὸ τὸ γιερό:

— «Σωπάστε, γυναῖκες!...»

Ὁ καθένας ἔλεγε τ' ἄλλουνοῦ σιγανὰ γιὰ τὸ ἱσκιωμα πὼς εἶταν, γιὰ τὸ μουλάρι του, πὺν εἶταν καβάλλα, καὶ γιὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ. Οἱ γυναῖκες π' ἀγαποῦνε φυσικὰ πολὺ τὴν κουβέντα λησμόνησαν ὅτι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιὰ, κι' οὔτε ἄκουγαν τὸν παπᾶ, πὺν τοὺς ἔλεγε κάθε λίγο μὲ θυμό:

— « Σωπάστε, καταραμένες ! »

“Όλον τὸν νοῦ τους τὸν εἶχαν στὸ Ἰσκιωμα καὶ πλειότερο ἐκεῖνες, ποὺ πῆγαν τὸ βράδυ στὸν ποταμὸ γιὰ νερό. Ἡ μιὰ ἔλεγε πὼς εἶδε, ὅτι τὸ Ἰσκιωμα εἶχε γένεια μακρὰ, ὥς τὰ γόνατα, ἡ ἄλλη, ὅτι εἶχε κατὶ νύχια, Παναγιά μου ! μακρὰ καὶ σουβλερὰ μιὰ πιθαμὴ μακρύτερα ἀπὸ τὰ δάκτυλά του, ἄλλη, ὅτι τὸ μουλάρι δὲν εἶχε οὐρά, κι’ ἐκεῖνο τὸ πρᾶμμα, ποὺ φαίνονταν σὰν οὐρά εἶταν ἡ οὐρά τοῦ Ἰσκιωματιοῦ. Ἀλλες πάλε ἔλεγαν ἀλλὰ σὲ τρόπο, ποὺ μπορούσε κανένας νὰ πιστέψῃ — ἂν πίστευε τὰ γυναικίσια λόγια ὅτι τὸ Ἰσκιωμα ἐκεῖνο εἶταν χίλιων λογίων καὶ ὅτι εἶταν ὁ ἴδιος ὁ Ζερζεβούλης.

Μοναχὰ ἡ Κώσταίνα, ἡ νυφοκόρη τοῦ χωριοῦ, δὲν ἀνακατεύτηκε στὲς κούβεντες, ἀλλὰ στέκονταν κοντὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν παρακαλοῦσε μέσα πὸ τὰ φυλλοκάρδια της νὰ κἀνὴ τὸ θᾶμά της, καὶ νὰ φέρῃ τὸν Κώστα της, ποὺ ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν Ξενιτεία. Τὸν φαντάζονταν ἀκόμη νιόν, ἂν καὶ τῆς ἔλειπε μιὰ ζωὴ, τὸν φαντάζονταν παιδί ἀκόμα, σὰν ποὺ τὸν εἶχε ἰδεῖ τὴν κοντινὴ τὴ φορά, ὅταν τὸν ξεκίνησε γιὰ τὰ ἔρημα τὰ Ξένα, φορῶντας ἀκόμα τὰ χρυσὰ τὰ τέλια στὸ κεφάλι της. Τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ της ἡ ἀνυπαντροπαντρεμένη ζωὴ σαράντα χρόνων, ποὺ πέρασε, ἀφόντας βγῆκε ἀπὸ τὸ πατρικὸ της, σὰ νύφη καὶ σὰν παρθένα. Κι’ ὅσο ζοῦσαν τὰ πεθερικά της ἀντιστέκονταν ὁ πόνος, ποῦχε γιὰ τὸν πολυαγαπημένο της τὸν Κώστα, στὸ πρόσωπο ἐκεινῶν, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό τους ἔμεινε σὰν τὸν κοῦκκο μοναχί, ἀνάμεσα στοὺς τέσσερες τοίχους, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία. Ἀλλὰ στὴν ἐπανάστασι τοῦ 1854, ὅταν μαζὺ μὲ ἄλλα χωριά τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου κἀνκε καὶ τὸ Μικρὸ Χωριὸ καὶ μαζὺ μὲ τὸ Μικρὸ Χωριὸ κἀνκε καὶ τ’ ὠμορφο τὸ σπίτι της, ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους μοναχί, σὰν ἡ σταλλαματιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο, κι’ εἶδε κι’ ἔπαθε μὲ τὰ ξενοδούληα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα, γιὰ νὰ βάλῃ μαστόρους νὰ χτίσῃ ὄχι σὰν τὸ σπίτι, ποῦχε πρῶτα μὲ ἀνώγια καὶ κατώγια, ἀλλὰ ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι, μὲ δυὸ σιῆς μονάχα, γιὰτι δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο, παρὰ πεντέξῃ γιδούλες καὶ τρία τέσσερα προβατάκια γιὰ νὰ ντυέται καὶ ν’ ἀρταίνεται.

Ἐπειδὴ εἶταν ὠμορφη, τίμια καὶ νοικοκυρά, πολλοὶ πολλὰς φορές τὴ γύρειαν νὰ τὴν πάρουν, ἀλλ’ αὐτὴ δὲ θέλησε ν’ ἀκούσῃ γιὰ δευτέρῃ παντρεία. Πρόσμενε πάντα καὶ παρηγοροῦσε τὴν ἔρημιάν της μ’ ἓνα γράμμα, μοναχὸ γράμμα, ποὺ εἶχε στείλῃ ὁ Κώστας στοὺς γονιῶδες του, ἅμα ἔφτασε στὰ Ξένα. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ φύλαγε μέσα στὸ

νυφικό της τὸ φέσι μὲ τὰ τέλεια τὰ χρυσᾶ, καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἤκουεν ὅτι ἡ τὰδε ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὸν ἄντρα της, ἔβγαζε κι' αὐτὴ ἀπὸ τὴ χιλιοπλουμισμένη κασσέλα της τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ πῆγαινε στὸν παπᾶ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ. Κατόπι τὸ δέπλωνε πάλε μὲ μεγάλη ἔγνοια καὶ τὸ ξανάβαζε στὴ μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφικοῦ της τοῦ φρεσιοῦ μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλεια, ποῦχε μέσα στὴ χιλιοπλουμισμένη της τὴν κασσέλλα.

Σαράντα χρόνια ἔκεινο τὸ γράμμα, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὸν πολυ-αγαπημένο τὸν ἄντρα τῆς Κώσταινας, ἐκοιμῶνταν μέσα στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφιάτικου φρεσιοῦ της, μὲ τὰ χρυσᾶ τὰ τέλεια, ποὺ ἀντιπροσώπευε τὲς νυφιάτικες τὲς μέρες της. Αὐτὰ τὰ δυὸ πράγματα : τὸ γράμμα καὶ τὸ φέσι ἦταν τὰ μόνα μὲ τὴν κασσέλλα, ποὺ πρωτοσκέφτηκε ἡ Κώσταινα νὰ γλυτώσῃ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1854, τότε ποὺ τὰ σπῖτια μαζὺ μὲ τὸ βιὸ ὅλου τοῦ χωριοῦ ἔγειναν φλόγες.

Ἐκεῖ μπροστὰ στὸ εἰκόνισμα τῆς Παναγίας θυμῶνταν ἡ καημένη ἡ Κώσταινα τὰ λόγια, ποῖχε μέσα τοῦ Κώστα της τὸ γράμμα, ποὺ ἔγραφε στοὺς γοναίους του νὰ προσέχουν τὴ νύφη καὶ νὰ μὴν τὴ μαλλόνουν. Αὐτὰ τὰ λόγια, ποὺ ἤκουε ταχτικά, ὅσες φορὲς ἔδινε τὸ γράμμα της νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ ὁ παπᾶς, ξανάνειοναν τὴν ὑπομονή της στὰ στήθια της, καὶ παίρνοντας καινούργιο θάρρος ἔλεγε μέσα της :

— Ὁ Κώστας μου μ' ἀγαπάει, δὲ γίνεται νὰ μὲ λησμονήσῃ !
Θάρρη μιὰ μέρα !

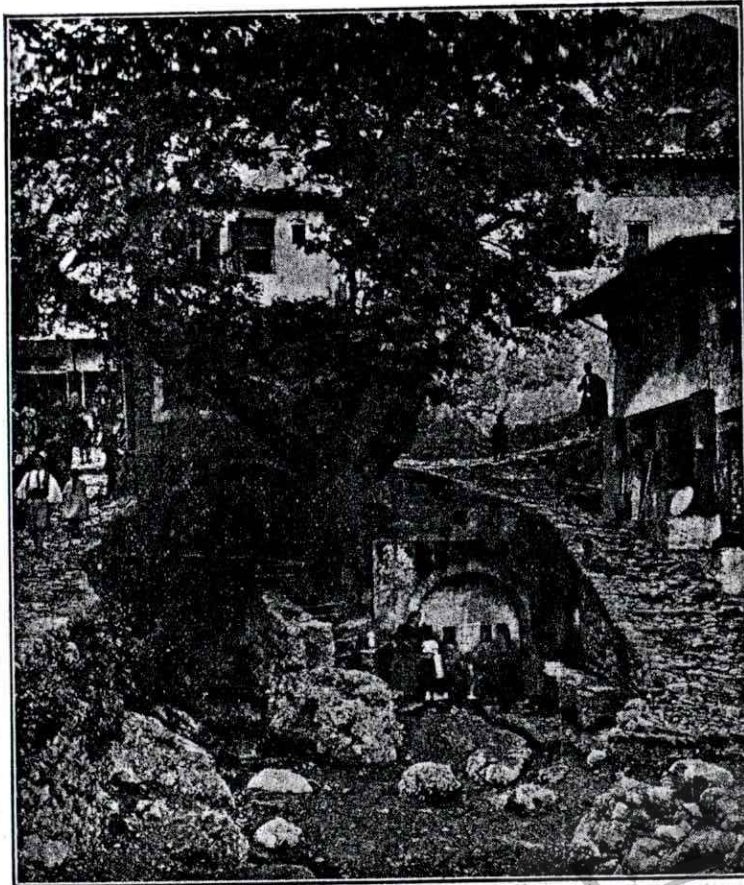
Ἀναβάνοντας ὅλα αὐτὰ ἡ καημένη ἡ Κώσταινα στὸ νοῦ της, κύταζε τὴν Παναγιά στὰ μάτια, κι' ἔχοντας τὰ δικά της τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα καὶ κάνοντας τὸ σταυρό της ἔλεγε :

— Παναγίτσα μ', κάνε τὸ θᾶμᾶ σ' !

Ἐνῶ ἡ Κώσταινα βρισκόνταν μοναχὴ της, μὲ τὲς σκέψεις της καὶ μὲ ὅσα τῆς θύμιζαν τὰ σαράντα χρόνια τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ, κι' ἡ λειτουργιὰ ἦταν στὸ «ἐξαιρέτως» ἀνοίγει ἀπ' ἔξω ἡ θύρα τῆς Ἐκκλησιᾶς καὶ μπαίνει μέσα μὲ βαρυνὰ πατήματα ἄνθρωπος ψηλὸς καὶ δασύς, ἡλικίας πενήντα χρονῶν καὶ παραπάνω, μὲ φορέματα ξενι-τεμένον, κι' ἀπὸ τὴ θύρα πῶμενε πίσω του μισογυρισμένη μπῆχε καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ποὺ ἄρχισε νὰ ξανοίγῃ κι' ἀκούστηκε τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ».

Ὁ ξένος πῆγε ἴσια μπροστὰ στὴν Παναγιά, κι' ἐνῶ οἱ Μικρο-χωρίτες ἔμεναν ξαπορεμένοι, αὐτὸς ἄναψε μιὰ μεγάλη ἄσπρη λαμπάδα, σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε κι' ἄρχισε ν' ἀσπάζεται τὰ εἰκονίσματα τοῦ τέμπλου ἀπὸ τὸ Χριστὸ ὡς τὸν Προφήτη-Ἡλία, κι' ὕστερα τρα-

βήχτηκε σ' ένα σκοτάδι. Όλοι έβλεπαν μ' άπορία τόν ξένο, και με φόβο παρατηρούσαν για να βρουν κανένα πρόγραμμα, που να μοιάζει

Άπό την όραιοαν Παραμυθιάν της Ήπειρου. Βρυσούλα σέ σταυροδρόμι
του χωριού.

μέ τó ίσκιωμα της νύχτας. Άλλά πάλι μπορεί να μπη ίσκιωμα στην
Έκκλησιά;

Λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἱσκιωμα !

— Ἄλλὰ ποιὸς νάναι ;

Τέτοιες ἀπάνω-κάτω ἦταν οἱ σκέψεις τοῦ κάθε Μικροχωρίτη, ἅμα εἶδαν ἐκεῖνον τὸν ξένο, καὶ δὲν ἔβλεπαν τὴν ὥρα πότε νὰ σχολάσῃ ὁ παπᾶς τὴ λειτουργιά καὶ νὰ τὸν ρωτήσουν ποιὸς εἶναι, ποῦθε ἔρχεται καὶ ποῦ πάει. Τέλος σ' ἓνα κομμάτι ὥρας σκόλασε ἡ λειτουργιά, κι' ὁ προὔχοντας τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, κατὰ τὸ συνήθειο, προσκάλεσε τὸν ξένο σπíti του μὲ τὴν ἰδέα νὰ μάθῃ ἐκεῖ ποιὸς εἶναι καὶ δὲν εἶναι. Ὁ ξένος, σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικὸς, ἔλυσε τὸ μουλᾶρι του, ἀπὸ ἓνα δέντρο, ποῦ τὸ εἶχε δεμένο, κι' ἀκολούθησε τὸν προὔχοντα σὰ χωρὶς νὰ θέλῃ. Ὅλοι οἱ Μικροχωρίτες ἔρριξαν τὰ μάτια στὸν ξένο, σὰ νὰ ἦταν κάτι τι περίεργο καὶ ἀφύσικο, ποῦ μποροῦσε ν' ἀγρυπνήῃ τὴ νύχτα ἔξω μὲ τὰ σκυλλιά καὶ μὲ τὰ σκοτάδια, καὶ νὰ μπαῖνῃ τὴν ἡμέρα στὴν Ἐκκλησιὰ καὶ ν' ἀνταμώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Πρὶν νὰ φτάσῃ ὁ προὔχοντας μὲ τὸν ξένο σπíti του, πέρασαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ σπíti τῆς νυφοκόρης τῆς Κώσταινας. Αὐτὴ, ἐκείνῃ τῇ στιγμῇ, στέκονταν στὴν πορεία της, κι' ἐπειδὴ αἰστάνονταν λιθοπάτημα, κάθε φορὰ ποῦ ἔβλεπε ἄνθρωπο μὲ ξενιτεμένα, εἶπε στὸν προὔχοντα ντροπαλὰ-ντροπαλὰ, πρὶν ἐκεῖνος τῆς δώσῃ τὴν «καλημέρα» :

— Κοιῖαστε, ἀφέντη, ἀπὸ τὸ σπíti μ' πρώτα, ἔτσι νὰ ζήσης, νὰ σᾶς κεράσω ὀρθοὺς ἓνα ρακί, γιὰ νὰ μοῦ εὐκηθῇτε τὸ νὰ «καλοδεχτῶ».

Ὁ προὔχοντας, γέροντας σεβάσμιος καὶ γλυκός, δὲ μπόρεσε νὰ μὴ δεχτῇ τὸ προσκείμενον τῆς δυστυχισμένης ἐκείνης γυναίκας, ποῦ τὴν εἶχε συντρέξῃ πολλὰς φορὰς καὶ μὲ τὴν ὑπόληψή του καὶ μὲ χρήματα, κι' ἔστριψε νὰ μπῇ στὸν αὐλόγηρό της. Ἄμα εἶδε αὐτὸ ἡ Κώσταινα, μὲ γληγοράδα ζαρκαδιοῦ μπῆκε μέσα στὸ σπíti της, γιὰ νὰ στρώσῃ κατὰ γῆς τὴν καλή της τὴν προκόβα καὶ νὰ ρίξῃ τὸ πλουμισμένο προσκέφαλο. Ὁ προὔχοντας κοντοστάθηκε λίγο στὴν αὐλή, καὶ θεώρησε ἀνάγκη νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῇ :

— Ἄς σταθοῦμε, τοῦ εἶπε, μιὰ στιγμῇ, σ' αὐτὴ τῇ φτωχῇ. Εἶνε ξενιτεμένη πολλὰ χρόνια, δίκως γράμμα καὶ δίκως ἀντιλογία, καὶ δὲν ἀπελπίστηκε ἀκόμα, περιμένοντας τὸν ἄντρα της ἀπὸ τὰ Ξένα.

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ξένος σέρνοντας ἀπὸ πίσω του τὸ μουλᾶρι μὲ τὸ κυπρί, ποῦ λαλοῦσε ἀκατάπαυτα «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκη...» στάθηκε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ βρῇ μὲ τὸ μάτι του κάτι τι, ἢ νὰ θυμηθῇ κάτι τι. Ἀχτίδα χαρᾶς, φώτισε τὸ πρόσωπό του, ποῦχε κάνει ἡ μελαγχολία σκοτεινὴ, ἀλλ' ἡ ἀχτίδα ἐκείνη ἱσκιώθηκε τὴν πρώτη σκυθρωπάδα. Δὲν εἶχαν ξεπεράσει ἀκόμα τὴ μέση τῆς αὐλῆς, ὁ προὔχοντας

ΝΙΚΟΣ ΖΕΛΙΤΑΣ

ἐκ Δρόβιανης τῆς Ἠπείρου, γνωστός εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΡΓΑΣ. Ἐξέδιδε τὸ περισπούδαστον φιλογικὸν περιοδικὸν τὰ «Γράμματα» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, δώσας μεγάλην ὠθησιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς Αἰγύπτου. Διευθύνει ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν τὸν μέγαν Ἐκδοτικὸν Οἶκον τὰ «Γράμματα» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐκδίδει δὲ καὶ τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν περιοδικὸν τὰ «Παναγιώτεια».

(Σκίτσο Νίκου Γώγου)

μὲ τὸν ξένον, ὅταν τὸ μουλάρι τοῦ ξένου χλιμίντρισε, καὶ τὸ σκυλλὶ τῆς Κώσταινας πετάχτηκε ἀπὸ τὸ κουμάσι του καὶ χωρὶς ν' ἀληχτήσῃ περικύκλωσε τὸν ξένο καὶ ρίχνονταν γύρω του περίχαρο. Ὁ προὔχοντας πῆρε αὐτὰ τὰ δυὸ σημάδια, δηλαδὴ τὸ χλιμίντρισμα τοῦ μουλαριοῦ καὶ τὰ πηδήματα τοῦ σκυλλιοῦ γιὰ καλὸν οἶωνό, καὶ φώναξε δυνατὰ: «Τὰ σχαρήκια, Κώσταινα...»

Ὁ ξένος εἶχεν ἀκούσει, ὅτι ἡ Κώσταινα ἦταν ξενητεμένη πολλὰ χρόνια, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀναλογία, ἀκούοντας τώρα, ὅτι τὴν ἔλεγον καὶ Κώσταινα, καὶ τὸν προὔχοντα νὰ φωνάξῃ «τὰ σχαρήκια...» κοντοστάθηκε λίγο, κλονίστηκε, σὰν κυπαρίσσι, τοῦ τόχει κόψει τὲς

ρίζες του ὁ ξυλοκόπος, ἄφησε ἀπὸ τὰ χέρια του τὸ καπίστρι τοῦ μου-
λαριοῦ, γονάτισε καὶ σωριάστηκε κατὰ γῆς, ψηλὰ στὸ χιόνι. Βλέπον-
τας τοῦτο ὁ προὔχοντας σκιάχτηκε καὶ φώναξε μ' ὅλα τὰ δυνατά του :

— Τρέξ' ὅξω, σκύλλα Κώσταινα, μὲ τὴ βουτσέλλα, λιγοθύ-
μησ' ὁ ξένος !...

Ἡ Κώσταινα πετάχτηκε ξυπόλυτη ἔξω, κρατῶντας στὰ χέρια της
τὴ βουτσέλλα γεμάτη νερὸ κι' ἄρχισε νὰ τὴν χύνη στὸ κεφάλι τοῦ ξένου.
Στὴν στιγμή ἔτρεξαν κι' οἱ γειτόνοι, σήκωσαν τὸν ξένο στὰ χέρια καὶ
τὸν ἔβαλαν ψηλὰ στὴν προκόβα, ποῦχε στρωμένη ἡ Κώσταινα, καὶ τὸν
σκέπασαν μὲ τὴν καινούργια τὴ στέργα, ἐνῶ ὁ προὔχοντας, νομίζοντας
ὅτι προσβάλλονταν ἡ φιλοτιμία του ἐπέμενε νὰ σηκώσουν τὸν ἄρρωστο
καὶ νὰ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι του, γιατί ἦταν προσκαλεσμένος του, καὶ
νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιταστῇ σὲ ἄλλο σπίτι, καὶ μάλιστα στῆς φτω-
χότερης καὶ τῆς ὀρφανώτερης τοῦ χωριοῦ, ἀλλ' ἡ Κώσταινα δὲ θέλησε
καὶ τοῦ εἶπε μὲ μύτη :

— Ἐδῶ πῶπесе, ἀφέντη, ὁ ἄνθρωπος, ἔδῳ καὶ θὰ μείνῃ· κι' ἂν
εἶμαι φτωχή, ὁ ἀντράς μ' νὰ ζήσ'... ποιὸς ξέρ' ;

Ἐνεκα ποὺ λιγοθύμησε ὁ ξένος τόσο ξαφνικὰ καὶ τόσο ἀνεπάν-
τεχα, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ στὸ σπίτι τῆς Κώσταινας γιὰ νὰ μάθουν
τί καὶ πῶς ἔγινε, ἀλλὰ ὁ ξένος κοίτονταν βουβὸς καὶ δὲ μπορούσε
νὰ μιλήσῃ. Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατάντασε κι' ὁ παπᾶς, γιατί εἶχε μάθει
ἀπὸ πρὶν ὅτι κάποια σχέση ἦταν ἀνάμεσα τοῦ ἰσκιωματιοῦ, ποὺ
φάνηκε τὴ νύχτα κι' ἐκείνου τοῦ ξένου. Πέρασε στὴ στιγμή τὸ πετρα-
χίλι στὸ λαιμὸ κι' ἄρχισε τοὺς ξορκισμούς, ποὺ τοὺς ἤξερε ἀπ' ἔξω.

Ὁ παπᾶς αὐτὸς ἦταν ξακουσμένος γιὰ τὸ μνημονικὸ του, γιατί
γνώριζε ἀπ' ἔξω ὅλα τὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησιᾶς : Βαγγέλιο, Ἀπόστολο,
Ψαλτήρι, Χρωστήρι, Ρολόγι, Τριψίδι, Πεντηκοστάρι καὶ ὅλα τὰ γράμ-
ματα τῶν γιορτῶν, πῶχουν τὰ Μηναιᾶ Κοντολόγια : αὐτὸς ὁ παπᾶς
ἦταν τὸ θᾶμα ὅλων τῶν χωριῶν, ποὺ ἦταν γύρα στὸ Μικρὸ Χωριό,
κι' οἱ Μικροχωρίτες τὸν ἀγαποῦσαν πλείοτε, γιατί ἔλεγε ὅλα τὰ
γράμματα, ποὺ εἶναι μπροστὰ ἀπὸ τὴ λειτουργιὰ στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ
χωριὸ του ὡς τὸ Μικρὸ Χωριό, κι' αἶμα χτυποῦσε τὸ σήμαντρο,
ἔμπαινε ἀμέσως στὴ λειτουργιὰ.

Ὁ παπᾶς δὲν εἶχε εἰπῇ δυὸ - τρεῖς ξορκισμούς, ὅταν ὁ λιγοθυ-
μισμένος ξένος ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ εἶπε σ'
ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ βρισκόνταν γύρα του :

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα χωριανοί ! Εἶμαι ὁ Κώστας ! Εἶμαι ὁ νοι-
κοκύρης τῆς νοικοκυρᾶς ...

Ἦθελε νὰ εἰπῇ ὅτι ἦταν ὁ ἄντρας τῆς Κώσταινας, ἀλλὰ τὸ συνήθειο τῆς πατρίδας ἐμποδίζει νὰ λέγωνται στῶνομα μπροστὰ στοὺς ἄλλους, τ' ἀντρόγυνα. Ἐξ αἰτίας ἀπ' αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ τὸ εἰπῇ μὲ ἄλλα λόγια.

Ἄμα ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Κώσταινα, τᾶχασε δόλοτελα. Δὲν ἤξερε τί ἔλεγε. Δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια τῆς, οὔτε νὰ πάῃ ἐκεῖ πού ἤθελε. Ἄλλοῦ ἤθελε νὰ πάῃ, κι' ἄλλοῦ πῆγαινε. Ἦθελε νὰ δείξῃ τὴ χαρὰ τῆς μὲ λόγια, ἀλλὰ δὲ μποροῦσε νὰ πῇ τὰ λόγια πού ἤθελε. Στὸ τέλος τῆς δέθηκε κι' ἡ γλῶσσα! Δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Νοῦς, γλῶσσα, χέρια, ποδάρια, κορμὶ εἶχαν ὅλα πιαστῇ ἀπὸ τὴ χαρὰ.

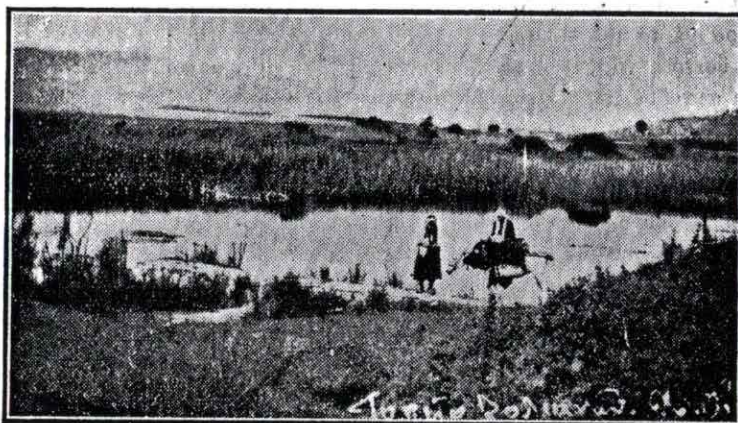
Ὁ παπᾶς βλέποντας, ὅτι οἱ ἔξορκισμοὶ τοῦ ἔφεραν ἀνεπάντεχα καλὰ, ἔπαψε τὸ διάβασμα, κι' ὅλοι ὅσοι βρισκόνταν ἐκεῖ, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ξεφώνησαν ἀπὸ τὴ χαρὰ τους, ἐνῶ τὸ κυπρί τοῦ μουλαριοῦ ἀκούονταν, πού λαλοῦσε ὅξω στὴν αὐλὴ «τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... τρίγκη...»

Ἀφοῦ κατάπαψε ἡ βοή τῆς χαρᾶς κι' ἦρθε στὸν ἑαυτὸ τῆς ἡ Κώσταινα, ὁ Κώστας βγήκε ὅξω, ξεφόρτωσε τὸ μουλάρι, τῶδεσε καὶ τὸ σιλάρωσε, κατόπι γύρισε μέσα κι' ἀφοῦ ἔβαλε τὰ πράγματά του σὲ μιὰ γωνιά, κάθησε σιμὰ στὴν παραστιὰ κι' ἄρχισε νὰ μολογᾷ τῆς ξενιτειᾶς του τὰ πάθια :

«Εἵμιον, εἶπε, δώδεκα χρονῶν παιδί, ὅταν ξεκίνησα γιὰ τὴν Ξενιτειά. Πέρασα βουνά, ποτάμια, κάμπους, καὶ θάλασσες. Ἐκεῖ μπῆκα σ' ἓναν ἀφεντικό. Σὲ λίγον καιρὸ ὁ ἀφεντικός μου κατηγορήθηκε ὅτι ἦταν ἐνάντιος τοῦ Βασιλεῖς κι' ἔγινε ἐξορία μαζί μὲ τὴν φραμίλλια του. Ὅλοι οἱ δοῦλοί του τὸν παράτησαν, καὶ μοναχὰ ἐγὼ πῆγα κοντά του, γιατί ἦταν καλὸς καὶ μ' ἀγαποῦσε. Μᾶς πῆγανε σ' ἓναν πολὺ ἄγριον τόπο, κ' ἐκεῖ μᾶς πούλησαν στοὺς κουρσάρους τῆς Μπαρμπαραῖας, καὶ μᾶς πῆγαν δεμένους στὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι μᾶς μέρασαν, κι' ὁ καθένας μᾶς πουλήθηκε σὸ παζάρι σκλάβος ἀλευτέρωτος σ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀνθρώπους λέγω ; Θηρία !!! Ἐγὼ πουλήθηκα πέντε φλωριά. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς μολογήσω τῆς σκλαβιάς τὰ πάθια καὶ τὰ βάσανα, φτάνει μόνο νὰ σᾶς εἰπῶ, πῶς προτιμοῦσα χίλιες φορὲς τὸ θάνατο ἀπὸ κείνη τὴ ζωή. Ἐκαμα τριάντα πέντε χρόνια ἀκέραια σκλάβος καὶ μέρα νύχτα ἔκανα τὸ σταυρό μου καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγιά νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ κακὰ χέρια καὶ νὰ γυρίσω στὴν Πατρίδα μου. Τέλος ὁ Θεὸς μὲ λυπήθηκε κ' ἔστειλε ἓνα κακὸ θανατικό, πού θέρισε ὅλους ἐκείνους τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, πού μ' εἶχαν σκλάβον ἀλευτέρωτο. Σ' αὐτὸ ἀπάνω, γύρω τὸν καιρὸ κι' ἔφυ-

γα. Ἀφόντας σκλαβωθήκαμαν τί δρόμο πήρε ὁ ἀφεντικός μου καί ἡ
σπαμώλια του δὲν ξέρω.

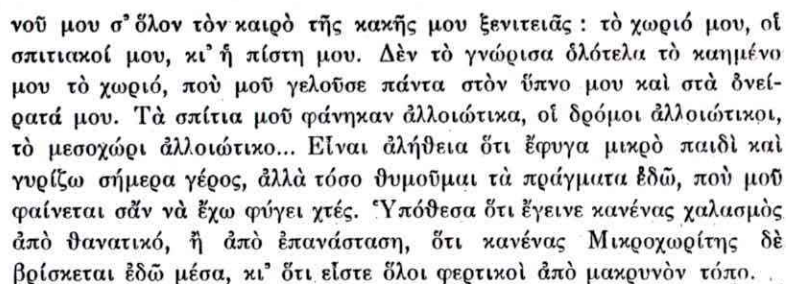
• Ἀφοῦ γλύτωσα, τράβησα δρόμο κατὰ τὴ θάλασσα. Ὑστερα ἀπὸ
πολλὲς μέρες ἔφτασα σ' ἕνα λιμάνι, μπῆκα μέσα σ' ἕνα καράβι φράγ-
κικο καὶ μ' ἔβγαλε στὴν Ἀλεξάντρα. Ἀπ' ἐκεῖ τράβησα πάρα μέσα.
Ἐκατσα τέσσαρα-πέντε χρόνια, καί, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπόλυμα πολλὰ
ὀλίγα χρήματα, καὶ κίνησα νὰρθω στὴν Πατρίδα. Δὲν γινώριζα ἂν
στέκονταν δρθὸ τὸ σπίτι μου κι' ἂν ἤ... δὲν πήρε ἄλλον ἄντρα. Ὅσο
γιὰ τοὺς γοναίους μου, εἶμουν παραβέβαιος ὅτι εἶχαν πεθάνει ἐδῶ
καὶ πολλὰ χρόνια, γιατί ἦταν γερόντοι ἄνθρωποι καὶ ἴδὲ μπορούσαν
νὰ ζήσουν πλειότερο.

Ἀπὸ τὴν ὥρᾱιν Ἡπειρον. Ὑδροφράκτης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ
παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ πλησίον τῶν Δολιανῶν.

«Γι' αὐτό, ψὲς ἦρθα νύχτα καὶ δὲν ἔρριξα κἄνα ντουφέκι σ' ἄν
ξενιτεμένος. Ποιὸς θὰ βγῇ νὰ με δεχτῇ; (εἶπα μέσα μου). Νᾶ σᾶς πῶ
τὴν ἀλήθεια; Ὅταν μπῆκα στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ μετάνιωσα π' ἄ-
φησα τὴν Ξενιτεῖα γιὰ νὰρθω σ' ἄλλη Ξενιτεῖα.

• Ὅταν μπῆκα στὸ χωριό, μοῦ φάνηκε πῶς δὲν ἦταν τὸ χωριό
μου, ποὺ τὸ εἶχα πάντα στὸ νοῦ μου σαράντα χρόνια, μαζὺ με τοὺς
σπιτιακούς μου καὶ τὴν πίστη μου. Τρεῖς πράγματα δὲν ἔφυγαν ἀπ' τὸ

— Τί λέτε; Ἀλήθεια; Ἄς εἶναι. Μοῦ τὰ λέτε ὕστερα...

«Δὲ μοῦ ἔκανε ἡ καρδιά νὰ χτυπήσω κανενὸς θύρα κι' ἀποφά-
σισα νὰ περάσω ὅλη τὴν νύχτα στὸ δρόμο, κι' ἄμα φέξῃ νὰ ἰδῶ μιὰ
φορὰ μὲ τὰ μάτια μου τὸ χῶμα ποὺ πέρασα τὰ παιδιακατὰ μου
κι' ὕστερα, νὰ φύγω, νὰ φύγω κι' ἐγὼ νὰ μὴν ξέρω ποῦ νὰ πάγω.
Νὰ φύγω σὲ ξένον τόπο καὶ νὰ πεθάνω λησμονημένος, χωρὶς νὰ ξερῇ
καγένας ποῦθε εἶμαι καὶ ποιὸς εἶμαι. Θὰ τὸ εἶχα πλεῖστον παράπονο
νὰ εἶμαι ξένος στὸν τόπο μου παρὰ στὴν Ξενιτεῖα.»

«Είχα ξεμακρύνει κι' ἔργα μὲ καρδιά βαρειά, πλειὸ βαρύτερη ἀπὸ τὸ βουνό, ὅταν ἀκούω τὸ σήμαντρο τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ βαρῇ, καὶ θυμῆθηκα πῶς εἶχα φέρει τάξιμο μιὰ λαμπάδα γιὰ τὴν Παναγιά. Τότες εἶπα μέσα μου :

“Ὡς γυρίσω πίσω ν’ ἀνάψω στήν Παναγιά τὴ λαμπάδα πού τῆς ἔφερα, κ’ ὕστερα ἀνοιχτὸς μοῦ εἶνε ὁ δρόμος τῆς Ξενιτειᾶς. Γύρισα, μπῆκα στήν Ἐκκλησιά κ’ ἄναψα τὴ λαμπάδα. Τ’ ἄλλα τὰ ξέρετε ! Καὶ πάλι καλῶς σᾶς ἡὔρα, χωριανοί μ’. Εἰμ’ ὁ Κώστας !!

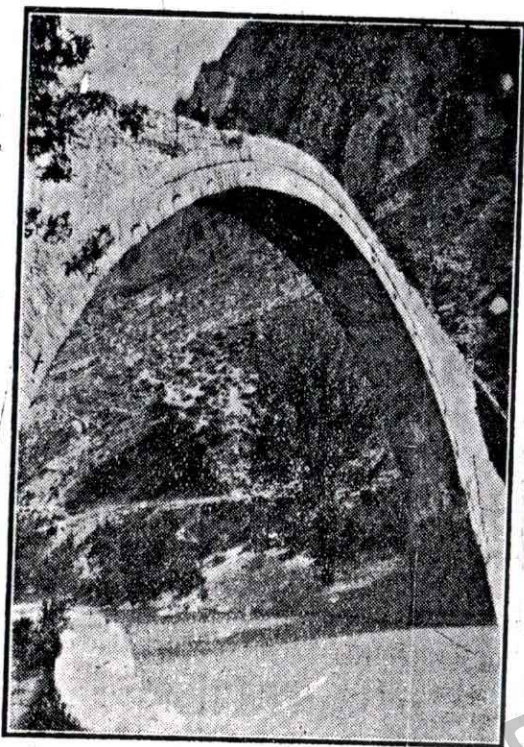
“Όταν τελείωσε την ιστορία του ὁ Κώστας, ὅλοι γύρω του εἶχαν τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα. Ὁ προὔχοντας, θέλοντας νὰ δώξῃ τὴ λύπη, ποὺ ἄνοιξε τὰ φτερά της ψηλὰ στὸ πανηγύρι τῆς χαρᾶς, τὴ λύπη, ποὺ προξένησε ἡ ιστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στὴν Κώσταινα :

— Κώσταινα! ἐγὼ σοῦ εἶπα πρῶτος τὰ «σχαρήκια!» ἅμα μπηξα στὴν αὐλὴ σου. Δὸς μου, λοιπὸν τὰ σχαρήκια μου τώρα! Δὲν τὸ κοννάω ἂν ἔξω χωρὶς σχαρήκια!...

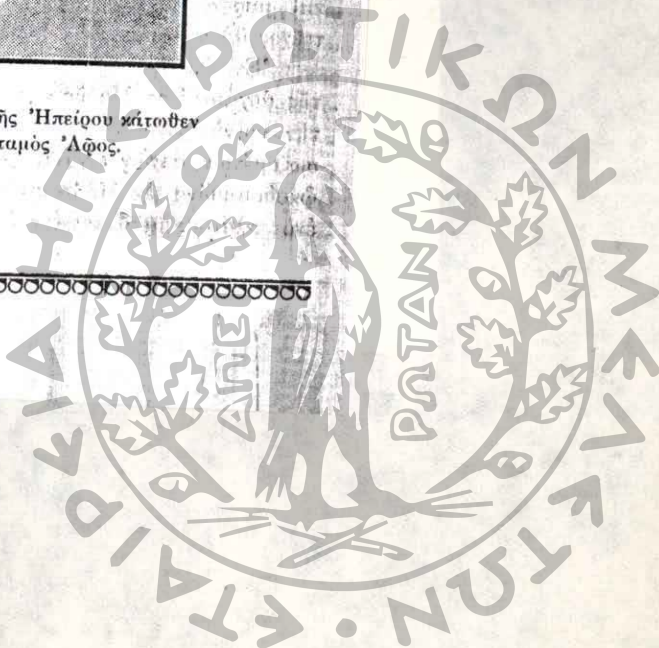
Κι' ἡ Κώσταίνα περιχάρη ἀνοίξε τὴ μοσκοβολημένη τῆς τὴν
 κασέλα κι' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σύκα, συκομαίδες καὶ
 μῆλα κι' ἔδωκε στὸν προὔχοντα καὶ σ' ὅλους, ὅσοι ἦταν μέσα, ὕστερα
 τοὺς ἔδωκε τὸ παγοῦρι μὲ τὸ ρακί, κι' ἀφοῦ ἔπιαν καθένας ἀπὸ κἀνα

δύο φορές κι' ευκήθηκαν στον Κώστα τὸ «Καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα
γεγρὸς καὶ καλὰ» καὶ στὴν Κώσταινα τὸ «καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες»
ἔφυγαν, κ' ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο, ποὺ δὲν εἶχεν ἰδεῖ
ἄλλη φορὰ καλὴ μέρα, ἢ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα της, ποῦχε σαράντα
χρόνια στὴν Ξενιτεῖα, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΤΟΠΕΙΑ

Ἡ μεγάλη γέφυρα τῆς Κονίτσας τῆς Ἠπείρου καίωθεν
τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ ποταμὸς Ἄλφως.

Β. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΙΑΣ (1899)

1. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Ήταν ένα Σαββάτο βράδυ τοῦ χειμῶνα τοῦ 186. . . . Καμμιά δεκαριά γυναῖκες τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, πού εἶναι ψηλά στήν « ἀγκαλιά τῆς ράχης », ἔπαιρναν νερό στήν ἄκρη τοῦ Καλαμαῶ, πού σκίζει τήν Ἠπειρο ἀπό βοριά σέ νοτιά. Κάθε μιὰ ἀπ' αὐτές ἤθελαν καί παραήθελαν ποιά νά γιομίση πρίτερα, γιατί ἦταν ἡ ὥρα περασμένη καί μιὰ κατεβασιά μοναχά ἦταν στόν ὄχτο τοῦ ποταμοῦ, κι' ἀπό κεῖ ἔπρεπε νά γεμίσουν τές βουτσέλες τους, κατεβαίνοντας μιὰ - μιὰ, γιατί τὸ μέρος τῆς κατεβασιάς ἦταν στενό. Οἱ νύφες ὅμως κ' οἱ τσιοῦπρες, ἂν καί ἦταν ἀπό πολλή ὥρα στήν ἄκρη τοῦ ποταμοῦ, ἄφηναν τές μεγαλύτερες, ἂν καί αὐτές ἔρχονταν ἀργότερα, γιατί ἡ ἡλικία χαίρει πολλά δικαιώματα στόν τόπον ἐκεῖνον τὸν μισοάγριο.

Ἡ μέρα ἐκείνη, πού ψυχοραγοῦσε, ἦταν βροχερή. Γι' αὐτὸ καί τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ ἦταν θολό. Οἱ Μικροχωριῖτες, ἂν κ' ἔχουν γύρα τους ἄλλα ποταμάκια καί ρεματιές μὲ ξάστερα νερά, πάντοτε παίρνουν νερὸ ἀπὸ τὸν Καλαμαῶ.

Τὰ ὑστερνὰ σύννεφα, πού ἔκαναν τὸ ἡλιοβασίλεμα σὰν φλωρένιο κάμπο, λίγο κατ' ὀλίγο ἐγίναν μαῦρα, φοβερά, κ' ἔλαβαν χίλιω - λογιῶν μορφές, καί ἡ νύχτα, πού ἄρχισε ν' ἀπλώνη τὰ φτερά της, ἔδινε ἕνα γλυκὸ φίλημα στὸ πρόσωπο τῆς μερὸς, πού ἔφευγε γέροντας πίσω ἀπὸ τὸν φωτεινὸ ὄχτο πού φκιάνουν οἱ κορφές τῶν βουνῶν, κ' ἐπάαινε περίλυπη νά θαφτῇ στήν ἀπέραντη νεκρόπολη τῶν περασμένων.

Τὸ ποτάμι κατρακυλιόνταν μὲ θυμὸ καί ἡ φωνή, πού ἔβγαινε ἀπὸ τὰ νερά του, ἔκανε ἕνα εἶδος ἄγριας, περήφανης καί μονότονης μουσικῆς, πού χύνει ἀπέραντο πέλαγο μελαγχολίας στήν ψυχή.

Μιὰ φωνή, ἴσως τῆς νιότερης, ἀπὸ τές γυναῖκες πῶπαῖρναν νερὸ ἐκεῖ, σηκώθηκε μ' ἀνυπομονησιά:

— Ντέτεστε! καμμιά βολά, καημένες! μᾶς πῆραν τὰ μεσάνυχτα στήν ποταμιά! . . .

Πρέπει ὅμως νά ξέρη κανένας ὅτι μόνο τές παραμονές τῶν γιορτῶν οἱ γυναῖκες τοῦ Μικροῦ - Χωριοῦ πααίνουν πολὺ ἀργά γιὰ νερό, ἐξ αἰτίας πού οἱ

παραμονές τῶν γιορτῶν ἔχουν πολλές ἐτοιμασίες καὶ μεγάλες φροντίδες.

Στὴ φωνὴ αὐτῇ, ἄλλη φωνὴ γερασμένης γυναίκας, ἀπήντησε μὲ ἀδιάφορο :

— Μὴ βιάζεστε, τσιουῖπρες, τί γεράζετε γλήγορα! Δυὸ δρασκέλες εἶναι τὸ χωριό...

Μιὰ ἄλλη πάλι φωνὴ ἀπολογήθηκε λυπητερὰ:

— Μ' ἐγώ, χαλασιά μου, πῶχω νὰ διαβάσω καὶ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ μου;

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη σημείωση γιὰ τὲς γυναῖκες τοῦ Μικροῦ - Χωριοῦ, ὅταν παίρνουν νερό: "Ὅποια ἔχει νὰ πλύνῃ σκουτιὰ ἀπομνίσκει πάντα ἢ κοντινὴ, ὅσο μεγάλης ἡλικίας καὶ ἂν εἶναι, ἐξὸν ἂν εἶναι πολὺ γριά, ἀλλὰ οἱ γριες δὲν πᾶν ποτὲ γιὰ νερό. Τὸ νερό εἶναι ἔργο ἐκείνων πῶχουν μαῦρα μαλλιά.

"Ὅσο ἐξακολουθοῦσε τὸ γιόμισμα τῶν βουτσελῶν, γένονταν στὸν ἀνήφορο μιὰ γραμμὴ ἀπὸ φορτωμένες γυναῖκες βουτσέλες μὲ νερό. Ἀνηφοροῦσαν ἀργὰ - ἀργὰ τὸ δρόμο ποὺ πάει στὸ Μικρὸ - Χωριό. Ὑστερνὴ ἦταν ἡ μικρομάνα ἐκείνη, ποῦχε νὰ διαβάσῃ τὰ σκουτιὰ τοῦ παιδιοῦ της. Τὸ σκοτάδι εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαπλώνῃ τὰ μαῦρα του φτερά στὴ γῆς καὶ τὸν συννεφιασμένον οὐρανὸ καὶ οἱ γυναῖκες μὲ τὸ νερό ἀνέβαιναν τὸν ἀνήφορο γλέποντας ὅχι πλὺς μὲ τὰ μάτια, ἀλλὰ μὲ τὸ νοῦ, γιατί κάθε μιὰ ἀπὸ τὲς γυναῖκες ἐκεῖνες, ποὺ πᾶιναν ἢ μιὰ πίσω ἢ πρὸ τὴν ἄλλη σὰν ἄλυσσος, εἶχε ἀνεβῆ καὶ κατεβῆ χιλιάδες βολές ἐκεῖνον τὸ στενὸ δρόμο.

Ἐνῶ ἡ συνοδεία τῶν γυναικῶν ἀνέβαινε σκυφτὴ ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ νεροῦ, γλυκὸς ἡχὸς κυπριοῦ ἀκούστηκε πίσω τους τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... καὶ ὅσο οἱ γυναῖκες ἀνέβαιναν ἄλλο τόσο καὶ ὁ γλυκὸς ἡχὸς τοῦ κυπριοῦ ἀκούονταν καθαρώτερα καὶ δυνατώτερα, τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ..., καὶ ἀπὸ τὲς ξηρὲς καὶ βροντερὲς πατημασιὲς πεταλωμένου ζώου φαίνονταν ὅτι πίσω τους βρίσκονταν καβαλλάρης. Δὲν πέρασαν πολλές στιγμὲς καὶ ὁ καβαλλάρης βρίσκονταν πίσω ἀπὸ τὲς πλάτες τῆς γυναικὸς ποὺ ἦταν παραπίσω ἀπ' ὅλες. Ἐκείνη τότε φώναξε:

— Ἀναμερᾶστε, μωρές, νὰ περάσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μουλάρι!...

Ἀπὸ τὸ πολὺ σκοτάδι καὶ ἀπὸ τὸ βαρυσυννεφιασμένο καιρὸ δὲν ἦταν δυνατό νὰ καταλάβῃ αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἂν τὸ ζῶο ποὺ καβαλλίκευε ἐκεῖνος πῶρχονταν ἀπὸ πίσω της ἦταν μουλάρι ἢ ἄλογο, ἀλλὰ γνώριζε ὅτι σωστὰ ἦταν μουλάρι, γιατί καμμιά φορὰ ποδάρι ἄλογινὸ δὲν εἶχε πατήσῃ τὸ Μικρὸ Χωριό. Καὶ ἐξὸν ἀπ' αὐτό, μόνο στὸ λαιμὸ τῶν μουλαριῶν συνηθίζουν νὰ κρεμᾶν κυπρί, μικρὸ κουδουνάκι ἀπὸ μπροῦτζο, ποὺ κάνει τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Στὸ χουγιατὸ αὐτὸ τῆς γυναικὸς τῆς ὑστερνῆς, ὅλες οἱ γυναῖκες ἐστριμώχτηκαν δεξιά καὶ ζερβιά τοῦ μοναστηριοῦ, γιὰ νὰ κάνουν τόπο νὰ διαβῇ τὸ μουλάρι, ποὺ ἔχε ψηλά του ἓναν ἄνθρωπο κουκουλωμένο μὲ πλατεῖα καὶ μακριὰ καπότα. Ἐρριξαν ὅλες τὰ μάτια τους περίεργα ἀπάνω του, γιὰ νὰ καταλάβουν ποῖος ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ποὺ δὲν ὅμοιαζε γιὰ χωριανὸς τους, ἀλλὰ καμμιά δὲ μπόρεσε νὰ καταλάβῃ τίποτε.

— Σὰμ ποῖός ν' εἶναι, μωρές γυναῖκες, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος; εἶπε μιὰ.

— Ἐέρω καὶ ἐγώ; εἶπε ἄλλη.

— Σ' ἀφήνει τὸ ἔρμο τὸ σκοτάδι νὰ ἰδῇς; εἶπε πάλι μιὰ ἄλλη.

— Νὰ εἶναι τάχα κανέννας ξενιτεμένος; εἶπε ἄλλη μιὰ πάλι.

— Νὰ ἦταν ξενιτεμένος, εἶπε μιὰ ἄλλη, δὲ θὰ ῥιχνε κανένα ντουφέκι ἄμα

μπήκε στο σύνορο του χωριού μας; Τί διάτανο! Ντίπου στά κουφά θά μᾶς ἔρχονταν;

— Καλὰ λές, εἶπε ἡ γεροντότερη τῆς συνοδειᾶς μ' ἀναστεναγμό, ἀλλὰ νὰ ξεπε-
ζέψη τέτοια ὥτα καὶ σαββατόβραδα στὸ ξένο χωριὸ δὲμ πάει! Θά 'ναι δικός
μας αὐτός! Θά 'ναι χῶρς ἄλλο ξενιτεμένος ἀπὸ τὸ χωριὸ μας!...

— Τί κάθεται καὶ λές, κακορρίζικη, κυρά - Κώσταινα, εἶπε μιὰ γυναῖκα σὰν
ἀπὸ μέσα της, ἀλλὰ φώναχτά. Τί καψαπαντοχὴ ἔχεις καὶ νειρεύεσαι ξενιτεμένους;
Δὲμ πῆρες ἀκόμη τὸν ἀπόθωρό σου;

— Τί νὰ σᾶς πῶ, μωρὲς τσιουῦπρες, εἶπ' ἡ Κώσταινα, κ' ἐστάθηκε κι ἀκούμπη-
σε σ' ἓνα μεγάλο λιθάρι γιὰ ν' ἀνασάνη. Ἀλήθεια, σαράντα χρόνια ἔχω ξενιτε-
μένη, σαράντα χρόνια ἔχω πὺ καρτεράω νὰ ἰσκιώση ἡ θύρα μου, κι αὐτὴ ἡ
ἔρμη ἡ μέρα δὲ φαίνεται νὰ 'ρθῇ, ἀλλὰ δὲν ἀπολπίζομαι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια ἀναστέναξε μέσα 'πὸ τὰ φυλλοκάρδια της καὶ
σηκώθηκε νὰ τραβήσῃ τὸ δρόμο.

"Αν καὶ εἶχαν ἀκουστὰ ὅλες οἱ γυναῖκες τῆς συνοδειᾶς, γιατί ἦταν ἀγέννητες
τότε, ὅτι ὁ Κώστας τῆς Κώσταινας ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν ξενιτεῖα, πάλι
ἀναστέναξαν σὰν ἀκουσαν τὴ φριχτὴ ἀλήθεια· λέγω φριχτὴ, γιατί οἱ πλειότε-
ρές τους εἶχαν ἄντρες καὶ ἀδέρφια στὴν ξενιτεῖα, ποιά ἓνα χρόνο, ποιά δυὸ
καὶ ποιά τρία. Σταυροκοπήθηκαν ὅλες ἀπὸ τὴν τρομάρα τους, ἐξὸν τῆς Κώσται-
νας, πὺ ἦταν ἡ αἰτία τῆς συλλογῆς τους, κ' εἶπαν ἡ κάθε μιὰ χωριστά:

— Γλύσε μας, Θεέ μου!

— Τί ζουρλή πὺ ἦσουν, καημένη κυρά, καὶ δὲν τὸν μούτζωνες, εἶπε μιὰ,
νὰ πάρης κανέναν ἄλλο, ν' ἀποχτήσῃς παιδιά...

— Ἀχ, καημένη! ἀπολογήθηκε μὲ βαθὺν ἀναστεναγμόν ἡ κακομοῖρα ἡ Κώ-
σταινα. Πές, καημένη, νὰ σὲ φυλάξῃ ὁ Θεός! Εἶναι εὐκόλο, θαρρεῖς, νὰ ξεχάσῃ
μιὰ γυναῖκα τὸ πρῶτο της τὸ στεφάνι; "Αν ἐμάθαινα πῶς ἀπέθανε, χῶρς ἄλλο
θὰ ξαναπαντρευόμουν, ἀλλὰ ποίός μου εἶπε πῶς ἀπέθανε; "Υστερα πῶς νὰ ξε-
χάσω ἓναν ἄντρα, πὺ δὲν τὸν γνώρισα σὰν ἄντρα, παρὰ μόνο σὰν ἀδερφό;
Ξέρετε τί θὰ πῇ αὐτό; Μιὰ βδομάδα μοναχὴ ζήσαμεν ἀντάμα, σὰν ἀδέρφια
ἀγκαρδιακά, κ' ὕστερα... πάει, πάει κι ἀκόμα πάει!...

— Κ' εἶσαι ἄγγιχτη ἀκόμα; εἶπε μιὰ, ἡ πιὸ περίεργη.

— Ντίπου ἄγγιχτη, ἀπολογήθηκε ἡ Κώσταινα. Μὰ τὸν Θεὸ καὶ μὰ τὴμ
πίκρα τῆς ξενιτεῖας! "Οντας παντρευτήκαμαν, ἐγὼ ἤμουν δέκα πέντε χρονῶν
κ' ἐκεῖνος — νὰ 'σκαζα — ἦταν δώδεκα μοναχά. Δὲν τὰ 'χε κι' αὐτὰ σωστά ἀκό-
μα, δὲν ἤξερε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια. Τὸν εἶχαν παντρέψει οἱ γονεοὶ του τόσο
μικρό, γιατί ἦταν ἀποφασισμένοι νὰ τὸν ξενιτέψουν κ' ἐφοβόνταν μὴ δὲ γυρίσῃ
γλήγορα. Ἐξὸν ἀπ' αὐτό, δὲν εἶχαν κι ἄλλο παιδί, οὔτε σερκό, οὔτε θηλυκό,
κ' εἶχαν οἱ καημένοι ἀνάγκη ἀπὸ περέτια — Θεὸς σχωρέσοι τὴμ ψυχὴ τους κι
ἅγιο τὸ χῶμα τους!

Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἔπαψε ἡ κακομοῖρα ἡ Κώσταινα τὸ πικρὸ της ξεμολό-
γημα. Δυὸ φλογερὰ δάκρυα αὐλάκωσαν τὰ καταπάρθена μάγουλά της καὶ σὲ
ὀλίγο ὅλη ἡ συνοδεία ἦταν μέσα στὸ χωριό, ὅπου ἄρχισαν νὰ χωρίζονται οἱ
γυναῖκες, γιατί ἡ κάθε μιὰ ἔμπαινε στὸ σπίτι της.

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ εἶναι ὄνομα καὶ πράμα μικρὸ χωριό. Ἐχει τὸ ὅλο δέκα
πέντε σπιτίτια, χτισμένα μὲ ἄσπρο ἄσβεστολίθι καὶ σκεπασμένα μὲ ἄσπρες πλάκες.
Κεραμίδια ἐκεῖ δὲν ξέρουν τί πράμα εἶναι. Τὰ πλειότερα τὰ σπιτίτια εἶναι 'σόγεια

καί εἶναι τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο καὶ δὲν χωρίζονται τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο παρὰ ἀπὸ κανένα κῆπο.

Τὴ βραδυὰ ἐκείνη ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο σκοτάδι ἔφεγγαν οἱ θύρες καὶ τὰ παράθυρά τους. Ἡ μεγάλη καὶ κοκκινωπὴ ἀναλαμπή, ποὺ ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια, δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ πολλὰ λυχνάρια τους, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ξηρὰ ξύλα, ποὺ ἔβαναν στὴ στή καὶ γιὰ τὸ ζέσταμα τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὸ φῶτισμά τους.

Ὁ οὐρανὸς λίγο - λίγο θολώνονταν πλεότερο, ἄστρο κανένα δὲν ἔφεγγε ψηλά του καὶ ὁ βοριὰς ἄρχισε νὰ φυσᾷ πολὺ. Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἀφοῦ ἐδείπνησε καὶ σιλήρωσε τὰ πράματά του, ἔκλεισε τὲς θύρες του καὶ τὰ παράθυρά του καὶ ἐτοιμάστηκε νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ ριχτῇ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὕπνου, ὥστε νὰ βαρέσῃ τὸ πωρὸν ὁ παπᾶς τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁξω ὁ λυσσισασμένος βοριὰς κόπασε κι ἄρχισε νὰ χιονίζει. Τὸ χιόνι ἔπεφτε τόσο πυκνὸ καὶ πολὺ, ὥστε ὅλο ἐκεῖνο τὸ σκοτάδι τῆς συννεφιασμένης νύχτας ἄλλαξε ὄψη.

Μέσα ἔπὸ τὰ σπίτια ἐτοιμάζονταν τὸ Μικρὸ Χωριό νὰ κοιμηθῇ, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ ὅταν βαρέσῃ ὁ σήμαντρος τῆς ἐκκλησιᾶς. Ὁξω ἔπὸ τὰ σπίτια χιονίζει ἀκατάπαυστα καὶ γαυγίζουν τὰ σκυλιὰ. Κι ἀπάνω σ' αὐτὸ ὁ γλυκὸς ἡχὸς τοῦ κυπριοῦ ἀχολογοῦσε στὸ σκοτάδι μελαγχολικὰ - μελαγχολικὰ: τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

— Γιατί γαυγίζουν τὰ σκυλιὰ γκάβου... γκάβου... γκάβου; Ποιὸς εἶν' ὁ ξένος ποὺ φέρνει γύρα τὸ χωριὸ τῇ νύχτα, γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ, καβάλλα στὸ μουλάρι, πῶχει τὸ κυπρί ποὺ λαλαεῖ γλυκὰ - γλυκὰ τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Τὸ φάνισμα τοῦ ξένου ἔμαθε τὸ Μικρὸ Χωριό ἀπὸ τὲς γυναῖκες ποὺ πῆγαν στὸ ποτάμι γιὰ νερό, ἀλλὰ πάντεχαν ὅτι θὰ ἔχε κανὲν γνῶριμο στὸ χωριὸ κι ὅτι πῆγε ἐκεῖ. Ἀλλὰ τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν, γκάβου... γκάβου... γκάβου..., τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ, γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ... καὶ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ, τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ..., ἔδωσαν στὸ Μικρὸ Χωριό νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ ξένος δὲν πάη σὲ κανένα σπίτι καὶ ὅτι δὲν εἶχε κανένα γνῶριμο στὸ χωριό.

Οἱ θύρες τότες ἀνοιγαν μιὰ - μιὰ καὶ μιὰ γλυκὴ φωνὴ ἔβγαινεν ἀπὸ μέσα :

— Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι χριστιανός· κι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι, θὰ ἔβρης φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης...

Ἀλλὰ ὁ ξένος ἔχάνονταν σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς νὰ δώκῃ ἀπάντηση στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα. Ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν γύρω του τὰ σκυλιὰ γαυγίζοντας καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ τοῦ ἀκούονταν γλυκὰ καὶ θλιβερά: τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Ὁ ἀγνώριστος ξένος πέρασε μπροστὰ ἀπ' ὅλες τὲς ἐξώθυρες, ἐστάθηκε μπροστὰ σ' ὅλες, ὅλα τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ ἓνα - ἓνα τὸν προσκάλεσαν:

— Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι χριστιανός· κι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι, θὰ ἔβρης φωτιά νὰ ζεσταθῇς καὶ ψωμί νὰ χορτάσης.

Ἀλλὰ ἐκεῖνος χάνονταν σὰν ἴσκιωμα, χωρὶς νὰ δώκῃ ἀπάντηση στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα. Ἀπὸ πίσω του ἀκολουθοῦσαν γύρω του τὰ σκυλιὰ γαυγίζοντας γκάβου... γκάβου... γκάβου... καὶ μοναχὰ τὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ τοῦ ἀκούονταν θλιβερά στὸ βαθὺ σκοτάδι τῆς νύχτας: τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Μοναχὰ ἐνὸς σπιτιοῦ δὲν ἀνοιξε ἡ θύρα, μοναχὰ ἐνὸς σπιτιοῦ τὸ σκυλί δὲν ἐγαύγισε γκάβου... γκάβου... γκάβου... καὶ μοναχὰ ἀπὸ ἓνα σπίτι δὲν ἀκούστηκε τὸ προσκάλεσμα: « Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι χριστιανός... »

νός· κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θά'βρῃς φωτιά νά ζεσταθῇς καί ψωμί νά χορτάσης ».

Αὐτὸ τὸ σπίτι ἦταν τῆς Κώσταινας, πού 'χε τὸν ἄντρα τῆς σαράντα χρόνια στὰ ξένα, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία.

Ἡ Κώσταινα, ἐπειδὴς ἦταν μοναχὴ τῆς, δὲν ἐδέχονταν ξένους χωρὶς γινῶρο. Ἀλλὰ ἀκολουθοῦσε μὲ τ' αὐτὴ τὸ ποσειδωνεῖο τοῦ μουλαριοῦ, γκρούπ... γκρούπ... γκρούπ... καὶ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ, τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Ὁ ἀγνώριστος ξένος δέκα φορές ἔφερε τὸ χωριὸ ἄνω κάτω. Ἐξέτασε ὅλα τὰ σπίτια ἕνα ἕνα, σὰν νὰ 'θελε νὰ βρῇ καμμιὰ ἐξώθυρα γνώριμη, ἀλλὰ ἔχανε τὸν κόπο τοῦ τοῦ κάκου. Δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ τίποτε. Ὅλα τοῦ ἦταν ξένα. Ὅλα τοῦ ἦταν ἄγνωστα. Φαίνονταν σὰν νὰ γνώριζε ὅτι ἦταν μέσα στὸ Μικρὸ Χωριό, ἀλλὰ τὸ χωριὸ δὲν ἦταν αὐτό. Εἶχε ἀλλάξει ὄψη. Τὰ σπίτια ἦταν ἀλλοιώτικα, οἱ ὁβροὶ ἀλλοιώτικοι, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, ἡ ἐκκλησιὰ ἀλλοιώτικη, τὰ ὅλα ἀλλοιώτικα καὶ γι' αὐτό, ὅταν τὸν κυνηγοῦσαν τὰ σκυλιὰ ἀλυχτῶντας γκάβου... γκάβου... γκάβου κ' ἤκουε τὸ σπλαχνικὸ προσκάλεσμα : « Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι χριστιανός· κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θά'βρῃς φωτιά νά ζεσταθῇς καί ψωμί νά χορτάσης », ἔφευγε κι' ἀκόμα ἔφευγε σὰν ἴσκιωμα χωρὶς ν' ἀπολογηθῇ στὸ εὐγενικὸ προσκάλεσμα, ἀφήνοντας ὅχ πίσω του μοναχὰ τὸ γλυκὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ τοῦ μουλαριοῦ του : τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ...

Τὸ Μικρὸ Χωριό, ἐξὸν τῆς Κώσταινας, ἔγινεν ἄνω - κάτω ὅλο, γιατί δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ ἂν ὁ ἄνθρωπος, πού ἦταν καβάλλα στὸ μουλάρι κ' ἔφερνε γύρα τὸ χωριό, ἦταν ἄνθρωπος ἢ ἴσκιωμα... Ἀνθρωπος δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἦταν, γιατί, ὡς ἄνθρωπος, θά εἶχε ἀνάγκη γιὰ ζέστα, γιὰ τροφή καὶ γιὰ ὕπνο. Κ' ἐπειδὴς ἐφαίνονταν ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπ' ὅλα αὐτά, ἦταν ἴσκιωμα!

Μέσα 'πὸ τὰ σπίτια τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ βασιλεύεν ἀμολόγητος φόβος, ὅξω 'πὸ τὰ σπίτια ἐχίονιζε ἀκατάπαυτα. Ἀκούονταν οἱ ἀλυχτισιές τῶν σκυλιῶν καὶ τὸ κακὸ λάλημα τοῦ κυπριοῦ : τρίγκ... τρίγκ... τρίγκ... Γι' αὐτὸ πλιὸ δὲν ἀνοίχτηκε καμμιὰ θύρα καὶ πλιὸ καμμιὰ σπλαχνικὴ φωνὴ δὲν προσκάλεσε τὸν ξένο, σὰν καὶ πρὶν : « Κόπιασε μέσα, ξέने μου, ἂν εἶσαι χριστιανός· κι' ὅ,τι κι' ἂν εἶσαι, θά'βρῃς φωτιά νά ζεσταθῇς καί ψωμί νά χορτάσης ».

Καρδιοχτύπι φοβερὸ εἶχε πιάσει ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριό, ἐξὸν τῆς νυφοκόρης Κώσταινας, πού περίμενε μ' ἀνυπομονησιὰ νὰ χτυπήσῃ τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ νὰ πάῃ τὸ ἴσκιωμα μαζὺ μὲ τὸ μουλάρι του καὶ μὲ τὸ κυπρί του στ' ἄφαντα καὶ στὰ κατακλείδια τῆς γῆς, ὅπῃ τὸ κατοικεῖό του. Ἀλλὰ ὁ σήμαντρος δὲν ἀκούονταν...

— Τί νὰ 'χῃ τρέξει τάχα; Μὴ δὲ μπόρεσε νὰ βγῇ ὁ παπὰς ἀπὸ τὸ χιόνι κι' ἀπὸ τὸ σκοτάδι;

— Ἀχ! τί καλὸ πράμα, νὰ εἶχε τὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριό τὸν παπὰ του ἐγκάτοικο καὶ νὰ μὴ προσμένῃ παπὰ ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ νὰ ῥχεταὶ κάθε γιορτὴ νύχτα νὰ λειτουργήσῃ... Κακὸ χωριὸ τὰ λίγα σπίτια! Τί κατὰρὰ στὸ καημένο τὸ Μικρὸ Χωριό, νὰ μὴν ἔχει ποτὲ δικό του παπὰ!...

— Κικίκουουουουου!

Λαλοῦν τάρνιθια. Εἶναι ὥρα πού τὰ ἴσκιωματα τῆς νύχτας γκρεμοτσακίζονται καὶ φέγουν ἀπὸ τὸν ἀπάνω - κόσμος! Κοντεύει νὰ χαράξῃ! Κοντεύει νὰ βαρέσῃ ὁ σήμαντρος!

Τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀναλαβαίνει λίγο θάρρος:

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Τώρα, ὅπου κι ἂν εἶναι, θὰ βγῇ ὁ παπὰς καὶ θὰ βαρέσῃ τὸ σήμαντρο! Λάκκισε τὸ ἱσκιωμα!

— Κικίκουουουουου!... Λαλοῦν τὰ πετείνια δεύτερη φορά.

— Τσίγκ - τσιάγκ, τσίγκ - τσιάγκ, τσίγκ - τσιάγκ!...

Χτυπάει ὁ σήμαντρος!

Χαράζει ἡ ἀνατολὴ μέρα μὲ ξαστεριά. Ὅλο τὸ Μικρὸ Χωριὸ ἀνοίγει τὲς θύρες του. Πηγαίνει στὴν ἐκκλησιὰ καὶ εἶναι βέβαιο ὅτι τὸ ἱσκιωμα πῆρε μὲ τὴν ὥρα του τὸ δρόμο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ στὰ σωστὰ φαίνονταν ὁ τορὸς μουλαριοῦ ψηλὰ στὸ χιόνι νὰ κατεβαίνει στὸ ποτάμι.

Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ στέγη ἐγιόμισε ἀπὸ ἀνθρώπους, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, καὶ ὁ παπὰς ἤλεγε τὰ γράμματα τῆς λειτουργίας.

Ἡ μοναχὴ κουβέντα πῶκαναν μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ἦταν τὸ φάνισμα τοῦ ἱσκιωματιοῦ τὴ νύχτα μέσα στὸ χωριό. Καὶ τόσο πολὺ ἡ κουβέντα αὐτὴ ἔπαιρνε κ' ἔδινε, ὥστε καὶ οἱ ἄντρες κουβέντιαζαν, πράμα πού μόνον οἱ γυναῖκες τὸ ἔκαναν ὡς τότες, κ' ἔκαναν πάντα τὸν παπὰ νὰ τοὺς φωνάζῃ μέσα ἀπὸ τὸ ἱερό:

— Σωπάστε, γυναῖκες!...

Ὁ καθένας ἤλεγε τ' ἄλλουνοῦ σιγανὰ γιὰ τὸ ἱσκιωμα, πῶς τὸ κατάλαβε, πῶς ἦταν, γιὰ τὸ μουλάρι του, πού ἦταν καβάλλα, καὶ γιὰ τὸ λάλημα τοῦ μουλαριοῦ. Ὁ γυναῖκες, π' ἀγαποῦνε φυσικὰ πολὺ τὴν κουβέντα, ἐλησμόνησαν ὅτι βρίσκονταν στὴν ἐκκλησιὰ κι' οὔτε ἄκουαν τὸν παπὰ, πού τοὺς ἔλεγε κάθε τόσο μὲ θυμό:

— Σωπάστε, καταραμένες!

Ὅλο τὸ νοῦ τους τὸν εἶχαν στὸ ἱσκιωμα καὶ πλειότερο ἐκεῖνες πού πῆγαν τὸ βράδυ στὸ ποτάμι γιὰ νερό. Ἡ μιὰ ἤλεγε πῶς εἶδε ὅτι τὸ ἱσκιωμα εἶχε γένεια μακριὰ ὡς τὸ γόνα· ἄλλη ὅτι εἶχε κάτι νύχια μακριὰ καὶ σουβλερὰ μιὰ πιθαμὴ μακρύτερα ἀπὸ τὰ δάκτυλά του· ἄλλη ὅτι τὸ μουλάρι δὲν εἶχε οὐρά, κ' ἐκεῖνο τὸ πράμα, πού φαίνονταν σὰν οὐρά, ἦταν ἡ οὐρά τοῦ ἱσκιωματιοῦ! Ἄλλες πάλι ἔλεγαν ἄλλα, σὲ τρόπο πού μποροῦσε κανένας νὰ πιστέψῃ — ἂν πίστευε τὰ γυναικίσια τὰ λόγια — ὅτι τὸ ἱσκιωμα ἐκεῖνο ἦταν χίλιω - λογιῶν καὶ ὅτι ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Ζερζεβούλης.

Μοναχὰ ἡ Κώσταινα, ἡ νυφοκόρη τοῦ χωριοῦ, δὲν ἀνακατεύτηκε στὲς κουβέντες, ἀλλὰ, στέκοντας κοντὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, τὴν παρακαλοῦσε ἀπὸ μέσα ᾠδὴ τὰ φυλλοκάρδια της νὰ κάνῃ τὸ θάμα της καὶ νὰ τῆς φέρῃ τὸν Κώστα της, πού ἔλειπε σαράντα χρόνια στὴν ξενιτειά. Τὸν φαντάζονταν ἀκόμα νιόν, ἂν καὶ τῆς ἔλειπε μιὰ ζωὴ, τὸν φαντάζονταν ἴσως παιδὶ ἀκόμα, σὰ πού τὸν εἶχε ἰδεῖ τὴν κοντινὴ τὴν φορά, ὄντας τὸν ξεκίνησε γιὰ τὰ ἔρημα τὰ ξένα, φορῶντας ἀκόμα τὰ χρυσὰ τὰ τέλια στὸ κεφάλι της. Τῆς ἔρχονταν στὸ νοῦ της ἡ ἀνυπαντροπαντρεμένη ζωὴ σαράντα χρονῶν, πού πέρασε, ἀφόντας βγῆκε ᾠδὴ τὸ πατρικὸ της, σὰ νύφη καὶ σὰν παρθένα. Κι ὅσο ζοῦσαν τὰ πεθερικά της, ἀντιστέκονταν ὁ πόνος πού ἔχε γιὰ τὸν πολυαγαπημένο της τὸν Κώστα στὸ πρόσωπο ἐκείνων. Ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό τους, ἔμεινε σὰν τὸν κοῦκο μοναχὴ ἀνάμεσα στοὺς τέσσερους τοίχους, χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία. Ἀλλὰ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1854, ὄντας, μαζί μὲ ἄλλα χωριὰ τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, κάηκε καὶ τὸ Μικρὸ Χωριὸ καὶ μαζί μὲ τὸ Μικρὸ Χωριὸ κάηκε καὶ τὸ ὁμορφὸ σπῆτι της, ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους μοναχὴ, σὰν ἡ σταλαματιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο, κ' εἶδε κ' ἔπαθε μὲ τὰ ξενοδοῦλια γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ βγάλῃ τὰ ἔξοδα καὶ νὰ βάλῃ μαστόρους νὰ χτίσῃ. Νὰ χτίσῃ ὄχι σὰν

τὸ σπίτι πού 'χε πρῶτα, μὲ ἀνώγια καὶ κατώγια, ἀλλὰ ἓνα χαμηλὸ σπιτάκι μὲ δυὸ στιῆς μονάχα, γιατί δὲν εἶχε οὔτε χοντρὸ οὔτε λιανὸ πράμα, ἐξὸν 'πὸ πεντέξη γιδοῦλες καὶ τρία τέσσερα προβατάκια γιὰ νὰ ντυέται καὶ νὰ ἀρταίνεται.

'Επειδὴς ἦταν ὁμορφη, τίμια καὶ νοικοκυρά, πολλοὶ καὶ πολλὲς φορές τὴ γύρειψαν νὰ τὴν πιάρουν, ἀλλ' αὐτὴ δὲ θέλησε ν' ἀκούσῃ γιὰ δευτέρη πιαντρειά. Πρόσμενε πάντα καὶ παρηγοροῦσε τὴν ἐρημιὰ της μ' ἓνα γράμμα, τὸ μοναχὸ γράμμα, πού εἶχε στείλει ὁ Κώστας στοὺς γονέους του, ἀμα ἔφτασε στὰ ξένα. Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ φύλαγε μέσα στὸ νυφικὸ της φέσι μὲ τὰ τέλια τὰ χρυσά, καὶ κάθε φορὰ πού ἤκουεν ὅτι ἡ τὰδε ἔλαβε γράμμα ἀπὸ τὸν ἀντρα τῆς ἔβγαζε κι αὐτὴ ἀπὸ τὴ χίλιοπλουμισμένη καρσέλα τῆς τὸ γράμμα αὐτὸ καὶ παγαίνε στὸν παπὰ νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ. Κατόπι τὸ δίπλωνε πάλι μὲ μεγάλη ἐγνοια καὶ τὸ ξανάβανε στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφικοῦ της φεσιοῦ μὲ τὰ χρυσὰ τὰ τέλια, πού 'χε μέσα στὴ χίλιοπλουμισμένη της τὴν καρσέλα.

Σαράντα χρόνια ἐκείνο τὸ γράμμα, πού ἀντιπροσώπευε τὸν πολυαγαπημένον ἀντρα τῆς Κώσταινας, ἐκοιμόνταν μέσα στὴν μοσκομυρισμένη ἀγκαλιὰ τοῦ νυφιάτικου φεσιοῦ της μὲ τὰ χρυσὰ τὰ τέλια, πού ἀντιπροσώπευε τὲς νυφιάτικες μέρες της. Αὐτὰ τὰ δυὸ πράματα, τὸ γράμμα καὶ τὸ φέσι, ἦταν τὰ μόνα πράματα, πού πρωτοσκέφθηκε ἡ Κώσταινα νὰ γλυτώσῃ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1854, τότε πού τὰ σπίτια μαζί μὲ τὸ βιὸ ἐγίναν φλόγες.

'Εκεῖ μπροστὰ στὸ κόνισμα τῆς Παναγιᾶς θυμόνταν ἡ καημένη ἡ Κώσταινα τὰ λόγια πού 'χε μέσα τοῦ Κώστα της τὸ γράμμα, πού ἔργαφε στοὺς γονέους του νὰ προσέχουν τὴ νύφη τους καὶ νὰ μὴ τὴ μαλώνουν. Αὐτὰ τὰ λόγια, πού ἤκουε ταχτικά, ὅσες φορές ἔδινε τὸ γράμμα της νὰ τῆς τὸ διαβάσῃ ὁ παπὰς, ξανάνιωναν τὴν ὑπομονὴ μέσα στ' ἀστήθη της καὶ παίρνοντας καινούργιο θάρρο ἔλεγε μέσα της :

—'Ο Κώστας μου μ' ἀγαπάει... Δὲ γίνεται νὰ μὲ λησμονήσῃ! Θά 'ρθῃ μιὰ μέρα!...

'Αναβάνοντας ὅλα αὐτὰ ἡ καημένη ἡ Κώσταινα στὸ νοῦ της, κοίταζε τὴν Παναγιὰ στὰ μάτια, κ' ἔχοντας τὰ δικά της τὰ μάτια γιομάτα δάκρυ καὶ κάνοντας τὸ σταυρό της, ἤλεγε :

— Παναγίστα μου, κάνε τὸ θάμα σου!

'Ενῶ ἡ Κώσταινα βρίσκονταν μοναχὴ της, μὲ τὶς σκέψεις της καὶ μὲ ὅσα τῆς θυμοῦσαν τὰ σαράντα χρόνια τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ, καὶ ἡ λειτουργία ἦτανε στὸ «ἐξαιρέτως», ἀνοίγει ἀπ' ὅσω ἡ θύρα τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ μπαίνει μέσα μὲ βαριὰ πατήματα ἄνθρωπος ψηλὸς καὶ δασύς, ἡλικίας πενήντα χρόνων καὶ παραπάνω, μὲ φορέματα ξενιτεμένου, κι ἀπὸ τὴ θύρα, πῶμεινε πίσω του μισογυρμένη, μπῆκε καὶ τὸ φῶς τῆς μερὸς, πού ἄρχισε νὰ ξανοίγῃ, κι ἀκούστηκε τὸ λάλισμα τοῦ κυπριοῦ : τρίγκ - τρίγκ - τρίγκ - τρίγκκκ...

'Ο ξένος πάησε ἴσια μπροστὰ στὴ Παναγιὰ, κ' ἐνῶ οἱ Μικροχωρίτες ἔμειναν ξαπορεμένοι, αὐτὸς ἀναψε μιὰ μεγάλη ἄσπρη λαμπάδα, σταυροκοπήθηκε, προσκύνησε κι ἄρχισε ν' ἀσπάζεται τὰ κόνισματα τοῦ τέμπλου ἀπὸ τὸν Χριστὸ ὡς τὸν Προφήτη - 'Ηλία, κ' ὕστερα τραβήχτηκε σ' ἓνα στασίδι. 'Ολοὶ ἐγλεπαν μ' ἀπορία τὸν ξένο καὶ μὲ φόβο τὸν παρατηροῦσαν, γιὰ νὰ βροῦνε κανένα πράμα πού νὰ μοιάζῃ ἀνάμεσα αὐτοῦ καὶ τοῦ ἱσκιωματίου τῆς νύχτας. 'Αλλὰ πάλι, μπορεῖ νὰ μπῇ ἱσκιωμαστὴν ἐκκλησιᾶ; Λοιπὸν αὐτὸς δὲν εἶναι ἱσκιωμα. 'Αλλὰ ποιὸς εἶναι;

Τέτοιες ἀπάνω κάτω ἦταν οἱ σκέψεις τοῦ κάθε Μικροχωρίτη, ἀμα εἶδαν

τὸν ξένον ἐκεῖνο, καὶ δὲν ἔγλεπαν τὴν ὥρα πότε νὰ σχολάσῃ ὁ παπὰς τὴ λειτουργία, γιὰ νὰ τὸν ρωτήσουν ποιὸς εἶναι, ποῦθε ἔρχεται, καὶ ποῦ πάει. Τέλος, σ' ἓνα κομμάτι ὥρας ἐσκόλασε ἡ λειτουργία, κι ὁ πρὸνχοντας τοῦ Μικροῦ Χωριοῦ, κατὰ τὸ συνήθειο, προσκάλεσε τὸν ξένο στὸ σπῖτι του, μὲ τὴν ιδέα νὰ μάθῃ ἐκεῖ ποιὸς εἶναι καὶ ποιὸς δὲν εἶναι. Ὁ ξένος, σκεπτικὸς καὶ μελαγχολικός, ἔλυσε τὸ μουλάρι του ἀπὸ ἓνα δέντρο, ποῦ τοῦχε δεμένο, κι ἀκολούθησε τὸν πρὸνχοντα σὰν χωρὶς νὰ θέλῃ. Ὅλοι οἱ Μικροχωρίτες ἔρριξαν τὰ μάτια στὸ ξένο, σὰν νὰ ἦταν κάτι τι περίεργο καὶ ἀφύσικο, ποῦ μποροῦσε ν' ἀγρυπνάῃ τὴ νύχτα ὅξω μὲ τὰ σκυλιὰ καὶ μὲ τὰ σκοτάδια, καὶ νὰ μπαίνει τὴν ἡμέρα στὴν ἐκκλησιά, καὶ ν' ἀνταμώνεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Πρὶν νὰ φθάσῃ ὁ πρὸνχοντας μὲ τὸν ξένο στὸ σπῖτι του, πέρασαν μπροστὰ 'πὸ τὸ σπῖτι τῆς νυφοκόρης Κώσταινας. Αὐτὴ ἐκείνη τὴ στιγμή στέκονταν στὴν πορεία της, κ' ἐπειδὴ αἰστάνονταν λιθοπάτημα κάθε φορὰ ποῦ ἔγλεπε ἄνθρωπο μὲ φορέματα τῆς ξενιτειᾶς, εἶπε στὸν πρὸνχοντα ντροπαλὰ - ντροπαλὰ, πρὶν ἐκεῖνος τῆς δώσῃ τὴν καλημέρα:

— Κοπιάστε, ἀφέντη, ἀπὸ τὸ σπῖτι μου πρῶτα, ἔτσι νὰ ζήσης, νὰ σᾶς κεράσω στὸ πόδι ἓνα ρακί, γιὰ νὰ μοῦ εὐκηθῇτε νὰ καλοδεχτῶ

Ὁ πρὸνχοντας, γέροντας σεβάσμιος καὶ γλυκός, δὲν μπόρεσε νὰ μὴ δεχτῇ τὸ προσκάλεσμα τῆς δυστυχισμένης ἐκείνης γυναικός, ποῦ τὴν εἶχε συντρέξει πολλὰς φορὲς καὶ μὲ τὴν ὑπόληψή του καὶ μὲ χρήματα, καὶ ἔστριψε νὰ μπῇ στὸν αὐλόγυρό της. Ἀμα εἶδε αὐτὸ ἡ Κώσταινα, μὲ γρηγοράδα ζαρκαδιοῦ μπῆκε μέσα στὸ σπῖτι της γιὰ νὰ στρώσῃ καταγῆς τὴν καλὴ της προκόβα καὶ νὰ ρίξῃ τὸ πλουμισμένο προσκέφαλο. Ὁ πρὸνχοντας κοντοστάθηκε λίγο στὴν αὐλὴ καὶ θέλησε νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψή αὐτή.

— Ἀς σταθοῦμε, τοῦ εἶπε, μιὰ στιγμή σ' αὐτὴ τὴ φτωχή. Εἶναι ξενιτεμένη πολλὰ χρόνια, δίχως γράμμα καὶ δίχως ἀντιλογία, καὶ δὲν ἀπελπίστηκε, περιμένοντας τὸν ἄντρα της ἀπὸ τὰ ξένα. . .

Σ' αὐτὰ τὰ λόγια ὁ ξένος, σέρνοντας ἄχ πίσω του τὸ μουλάρι μὲ τὸ κυπρί, ποῦ λαλοῦσε ἀκατάπαυστα τρίγκ- τρίγκ - τρίγκκκκ. . . , στάθηκε σὰν νὰ ἠθελε νὰ βρῇ μὲ τὸ μάτι του κάτι τι ἢ νὰ θυμηθῇ κάτι τι. Ἀχτίδα τῆς χαρᾶς φώτισε τὸ πρόσωπό του, ποῦ 'χε κάνει ἡ μελαγχολία σκοτεινὸ, ἀλλ' ἡ ἀχτίδα ἐκείνη ἐσκιώθη κ' ἔσβησε στὴ στιγμή, καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ ξένου ντύθηκε τὴν πρώτη σκυθρωπάδα. Δὲν εἶχαν ξεπεράσει ἀκόμα τὴ μέση τῆς αὐλῆς ὁ πρὸνχοντας μὲ τὸν ξένο, ὄντας τὸ μουλάρι τοῦ ξένου ἐχλιμίτρισε καὶ τὸ σκυλὶ τῆς Κώσταινας ξεπετάχτηκε ἀπὸ τὸ κουμάσι του καὶ χωρὶς ν' ἀλυχτήσῃ περικύκλωσε τὸν ξένο καὶ ρίχνονταν γύρα του περίχαρο. Ὁ πρὸνχοντας πῆρε αὐτὰ τὰ δυὸ σημάδια, δηλαδὴ τὸ χλιμίτρημα τοῦ μουλαριοῦ καὶ τὰ πηδήματα τοῦ σκυλιοῦ, γιὰ καλὸν οἶωνα, φώναξε δυνατὰ :

— Τὰ χαράκια, Κώσταινα. . .

Ὁ ξένος, εἶχε ἀκούσει ὅτι ἡ Κώσταινα ἦταν ξενιτεμένη πολλὰ χρόνια χωρὶς γράμμα καὶ χωρὶς ἀντιλογία. Ἀκούοντας τώρα ὅτι τὴν ἔλεγαν καὶ Κώσταινα καὶ τὸν πρὸνχοντα νὰ φωνάζῃ «τὰ χαράκια. . .», κοντοστάθηκε λίγο, κλονίστηκε σὰν κυπαρίσσι ποῦ τῶχει κόψει πῆς ρίζες του ὁ ξυλοκόπος, ἄφηκε 'πὸ τὰ χέρια του τὸ καπίστρι τοῦ μουλαριοῦ, γονάτισε καὶ σωριάστηκε καταγῆς, ψηλὰ στὸ χιόνι. Γλέποντας τοῦτο ὁ πρὸνχοντας, σκιάχτηκε καὶ φώναξε μ' ὅλα τὰ δυνατὰ του:

— Τρέξ' ὅξω, σκύλα Κώσταινα, μὲ τὴ βουτσέλα! λιγοθύμησε ὁ ξένος! . . .

Ἡ Κώσταινα πετάχτηκε ξυπόλυτη ὁξω κρατῶντας στὰ χέρια της τὴ βουτσέλα γιομάτη νερό κι ἄρχισε νὰ τὴ χύνῃ στὸ κεφάλι τοῦ ξένου. Στὴ στιγμή ἔτρεξαν κ' οἱ γειτόνοι, σήκωσαν τὸν ξένο στὰ χέρια καὶ τὸν ἔβαλαν ψηλὰ στὴν προκόβα, ποὺ ἦε στρωμένη ἡ Κώσταινα, καὶ τὸν σκέπασαν μὲ τὴν καϊνούργια τὴν τσέργα, ἐνῶ ὁ προύχοντας, νομίζοντας ὅτι προσβάλλονταν ἡ φιλοτιμία του, ἐπέμενε νὰ σηκώσουν τὸν ἄρρωστο ξένο καὶ νὰ τὸν πᾶνε στὸ σπίτι του, γιατί ἦταν προσκαλεσμένος του, καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιταστῇ σὲ ἄλλο σπίτι, καὶ μάλιστα στῆς φτωχότερης καὶ τῆς ὀρφανώτερης τοῦ χωριοῦ. Ἀλλ' ἡ Κώσταινα δὲν ἔστρεψε, καὶ τοῦ εἶπε μὲ μύτη:

— Ἐδῶ πῶπεσε, ἀφέντη, ὁ ἄνθρωπος, ἐδῶ καὶ θὰ μείνῃ. Κι ἂν εἶμαι φτωχή, ὁ ἄντρας μου νὰ ζήσῃ... Ποιὸς ξέρεi...

Ἔνεκα ποὺ λιγοθύμησε ὁ ξένος τόσο ξαφνικὰ καὶ τόσο ἀνεπάντεχα, ἔτρεξε ὅλο τὸ χωριὸ στὸ σπίτι τῆς Κώσταινας, γιὰ νὰ μάθουν τί καὶ πῶς ἔγινε. Ἀλλὰ ὁ ξένος κοίτονταν βουβὸς καὶ δὲ μπορούσε νὰ μιλήσῃ. Σ' αὐτὸ ψηλὰ κατάφτασε κι ὁ παπὰς, γιατί εἶχε μάθει ἀπὸ πρὶν ὅτι κάποια σκέψη ἦταν ἀνάμεσα στὸν ἰσκιῶμα ποὺ φάνηκε τὴ νύχτα καὶ στὸν ξένο ἐκεῖνο. Πέρασε στὴ στιγμή τὸ πετραχήλι στὸ λαιμὸ κι ἄρχισε ποὺς ξορκισμοὺς, ποὺ τοὺς ἤξερε ἀπ' ὁξω. Ὁ παπὰς αὐτὸς ἦταν ξαϊκουσμένος γιὰ τὸ μνημονικὸ του, γιατί γνώριζε ἀπ' ὁξω ὅλα τὰ βιβλία τῆς ἐκκλησιᾶς, Βαγγέλιο, Ἀπόστολο, Ψαλτῆρι, Χτῶήχι, Ρολόγι, Τριῶδι, Πεντηκοστάρι καὶ ὅλα τὰ γράμματα τῶν γιορτῶν πῶχουν τὰ Μηνιαῖα. Κοντολογία, αὐτὸς ὁ παπὰς ἦταν τὸ θάμα ὅλων τῶν χωριῶν, ποὺ ἦταν γύρα στὸ Μικρὸ Χωριό, κ' οἱ Μικροχωρίτες τὸν ἀγαποῦσαν πλειότερο, γιατί ἤλεγε ὅλα τὰ γράμματα, ποὺ εἶναι μπροστὰ 'πὸ τὴ λειτουργία, στὸ δρόμο, ἀπὸ τὸ χωριὸ του ὡς τὸ Μικρὸ Χωριό, κι ἅμα χτυποῦσε τὸ σήμαντρο ἔμπαινε ἀμέσως στὴ λειτουργία.

Ὁ παπὰς δὲν εἶχε πεῖ δυὸ τρεῖς ξορκισμοὺς, ὄντας ὁ λιγοθυμισμένος ξένος ἄνοιξε τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ τρεμουλιαστὴ εἶπε σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ βρίσκονταν γύρα του:

— Καλῶς σᾶς ἡῦρα, χωριανοί!... Εἶμαι ὁ Κώστας! Εἶμαι ὁ νοικοκύρης τῆς νοικοκυρᾶς....

Ἦθελε νὰ πῇ ὅτι ἦταν ὁ ἄντρας τῆς Κώσταινας, ἀλλὰ τὸ συνήθειο τῆς πατρίδος μپοδίζει νὰ λέγονται στ' ὄνομα μπροστὰ στοὺς ἄλλους τ' ἀντρώγυνα. Ἐξαιτίας ἀπ' αὐτὸ ἀναγκάστηκε νὰ τὸ πῇ μὲ ἄλλα λόγια.

Ἀμα ἤκουσε τὰ λόγια αὐτὰ ἡ Κώσταινα, τὰ 'χασε ὁλότελα. Δὲν ἤξερε τί ἤλεγε. Δὲ μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια της οὔτε νὰ πάῃ ἐκεῖ ποὺ ἤθελε. Ἀλλοῦ ἤθελε νὰ πάῃ κι ἄλλοῦ πᾶαινε. Ἦθελε νὰ δείξῃ τὸ χαρά της μὲ λόγια ἀλλὰ δὲ μπορούσε νὰ πῇ τὰ λόγια ποὺ ἤθελε. Στὸ τέλος, τῆς δέθηκε κ' ἡ γλῶσσα. Δὲν ἤξερε τί ἔκανε. Νοῦς, γλῶσσα, χέρια, ποδάρια, κορμὶ εἶχαν ὅλα πιαστῇ ἀπὸ τὴ χαρά!...

Ὁ παπὰς, γλέποντας ὅτι οἱ ξορκισμοὶ του ἔφεραν ἀνεπάντεχα καλὰ, ἔπαψε τὸ διάβασμα, καὶ ὅλοι ὅσοι βρίσκονταν ἐκεῖ, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ξεφώνησαν ἀπὸ τὴν χαρά τους, ἐνῶ τὸ κυτρί τοῦ μουλαριοῦ ἀκούονταν ποὺ λαλοῦσε ὁξω στὴν αὐλή: τρίγκ - τρίγκ - τρίγκ-τρίγκκκκ...

Ἀφοῦ κατάπαψε ἡ βοή τῆς χαρᾶς καὶ ἦρθε στὸν ἑαυτὸ της ἡ Κώσταινα, ὁ Κώστας βγῆκε ὁξω, ξεφόρτωσε τὸ μουλάρι, τὸ 'δεσε καὶ τὸ σιλάρωσε, κατόπι γύρισε μέσα καί, ἀφοῦ ἔβαλε τὰ πράματά του σὲ μιὰ γωνιά, ἔκατσε σιμὰ στὴν παραστιὰ κι ἄρχισε νὰ μολογάῃ τῆς ξενιτεῖας του τὰ πάθηα:

—“Ήμουν, είπε, δώδεκα χρονῶν παιδί, ὅταν κίνησα γιὰ τὴν ξενιτειά. Πέρασα βουνά, ποτάμια, κάμπους καὶ θάλασσες. Ἐκεῖ μπῆκα σ’ ἓναν ἀφεντικό. Σὲ λίγον καιρό, ὁ ἀφεντικός μου κατηγορήθηκε ὅτι ἦταν ἐνάντιος τοῦ βασιλιᾶ καὶ τὸν ἔκαναν ἐξορία μαζί με τὴ φαμίλια του. Ὅλοι οἱ δοῦλοι του τὸν παράτησαν καὶ μοναχὰ ἐγὼ πῆγα κοντά του, γιατί ἦταν καλὸς καὶ τὸν ἀγαποῦσα. Μᾶς πήγανε σ’ ἓνα ἄγριον τόπο κι ἐκεῖ μᾶς πούλησαν στοὺς κορσάρους τῆς Μπαρμπαριᾶς, καὶ μᾶς πῆγαν δεμένους στὴν πατρίδα τους. Ἐκεῖνοι μᾶς μέρασαν, καὶ ὁ καθένας μας πουλήθηκε στὸ παζάρι σκλάβος ἀλευτέρωτος σ’ ἄλλους ἀνθρώπους. Ἀνθρώπους λέγω; Θηρία! Ἐγὼ πουλήθηκα πέντε φλουριά. Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς μολογήσω τῆς σκλαβιάς τὰ πάθεια καὶ τὰ βάσανα. Φτάνει μόνο νὰ σᾶς πῶ πὼς προτιμοῦσα χίλιες φορές τὸ θάνατο ἀπὸ κείνη τὴ ζωή. Ἐκανα τριάντα πέντε χρόνια σκλάβος καὶ μέρα - νύχτα ἔκανα τὸ σταυρό μου καὶ παρακαλοῦσα τὴν Παναγία νὰ με γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ κακὰ χέρια καὶ νὰ γυρίσω στὴν πατρίδα μου. Τέλος, ὁ Θεὸς με λυπήθηκε κ’ ἔστειλε ἓνα κακὸ θανατικό, ποὺ θέρισε ὅλους ἐκείνους τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μ’ εἶχανε σκλάβον ἀλευτέρωτο. Σ’ αὐτὸ ἀπάνω ἤῤῥα τὸν καιρὸ κ’ ἔφυγα. Ἀφόντας σκλαβωθήκαμαν, τί δρόμο πῆρε ὁ ἀφεντικός μου κ’ ἡ φαμίλια του δὲν ξέρω.

Ἀφοῦ γλύτωσα, τράβηξα δρόμο κατὰ τὴ θάλασσα. Ὑστερα ἀπὸ πολλὲς μέρες, ἔφτασα σ’ ἓνα λιμάνι, μπῆκα σ’ ἓνα καράβι φράγκικο καὶ μ’ ἔβγαλε στὴν Ἀλεξάντρα. Ἀπ’ ἐκεῖ τράβηξα παρὰ μέσα. Ἐκαστὰ τέσσαρα - πέντε χρόνια καί, δόξα τῷ Θεῷ, ἀπόλαψα πολλὰ - ὀλίγα χρήματα, καὶ κίνησα νὰ ῥθω στὴν Πατρίδα. Δὲν γνωρίζα ἂν στέκονταν ὀρθὸ τὸ σπίτι μου κι’ ἂν ἡ... δὲν πῆρε ἄλλον ἄντρα. Ὅσο γιὰ τοὺς γονεοὺς μου, ἦμουν πάρα βέβαιος ὅτι εἶχαν πεθάνει ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, γιατί ἦταν γερόντοι ἄνθρωποι καὶ δὲ μπορούσαν νὰ ζήσουν πλεיותר.

Γι’ αὐτὸ ψὲς ἦρθα νύχτα καὶ δὲν ἔρριξα κᾶνα ντουφέκι σὰν ξενιτεμένος. Ποιὸς θὰ βγῇ νὰ με δεχτῇ; εἶπα μέσα μου... Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια; Ὅταν μπῆκα στὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ, μετάνιωσα π’ ἄφηκα τὴν ξενιτειά, γιὰ νὰ ῥθω σ’ ἄλλῃ ξενιτειά.

Ὄντας μπῆκα στὸ χωριό, μοῦ φάνηκε πὼς δὲν ἦταν τὸ χωριό μου, ποὺ τὸ εἶχα πάντα στὸ νοῦ μου, σαράντα χρόνια, μαζί με τοὺς σπιτικούς μου καὶ τὴν πίστη μου. Τρία πράματα δὲν ἔφυγαν ἀπὸ τὸ νοῦ μου σ’ ὅλον τὸν καιρὸ τῆς κακῆς μου ξενιτειᾶς: τὸ χωριό μου, οἱ σπιτιακοὶ μου κ’ ἡ πίστη μου. Δὲν τὸ γνώρισα ὁλότελα τὸ καημένο μου τὸ χωριό, ποὺ μοῦ γελοῦσε πάντα στὸν ὕπνο μου καὶ στὰ ὀνειράτά μου. Τὰ σπίτια μοῦ φάνηκαν ἀλλοιώτικα, οἱ δρόμοι ἀλλοιώτικοι, τὸ μεσοχώρι ἀλλοιώτικο... Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἔφυγα παιδί καὶ γυρίζω σήμερα γέρος, ἀλλὰ τόσο θυμοῦμαι τὰ πράματα ἐδῶ, ποὺ φοῦ φαίνεται σὰν νὰ ἔχω φύγει χτές. Ὑπόθεσα ὅτι ἔγινε κανένας χαλασμός ἀπὸ θανατικό ἢ ἀπὸ πανάσταση, ὅτι κανένας Μικροχωρίτης δὲ βρίσκεται ἐδῶ μέσα, καὶ εἴστε ὅλοι φερτικοὶ ἀπὸ μακρινὸν τόπο.

Δὲ μοῦ ἔκανε ἡ καρδιά νὰ χτυπήσῃ κανενὸς θύρα κι ἀποφάσισα νὰ περάσω ὅλη τὴ νύχτα στὸ δρόμο, κι ἅμα φέξῃ νὰ ἰδῶ μιὰ φορά με τὰ μάτια τὸ χῶμα ποὺ πέρασα τὰ παιδικάτα μου κ’ ὕστερα νὰ φύγω, νὰ φύγω, κ’ ἐγὼ νὰ μὴ ξέρω ποῦ νὰ πάω... Νὰ φύγω σὲ ξένο τόπο καὶ νὰ πεθάνω λησμονημένος, χωρὶς νὰ ξέρῃ κανένας ποῦθε εἶμαι καὶ ποιὸς εἶμαι. Εἶχα πλεיותר παράπονο νὰ εἶμαι ξένος στὸν τόπο μου, παρὰ στὴν ξενιτειά!

Εἶχα ξεμακρύνει κ’ ἔφυγα με καρδιά βαρειά, πιὸ βαρύτερη ἀπὸ τὸ βουνό, ὄντας ἀκούω τὸ σήμαντο τῆς ἐκκλησιᾶς μας νὰ βαρά, καὶ θυμήθηκα πὼς εἶχα φέρει τάξιμο μιὰ λαμπάδα γιὰ τὴν Παναγία. Τότες εἶπα μέσα μου:

—“Ας γυρίσω πίσω ν’ ανάψω στήν Παναγιά τή λαμπάδα πού τῆς ἔφερα, χωρίς νά πῶ κανενός ποιός εἶμαι καί ποιός δέν εἶμαι, κ’ ὕστερα ἀνοιχτός μου εἶναι ὁ δρόμος τῆς ξενιτειᾶς. . . Γύρισα, μπῆκα στήν ἐκκλησιά κι ἀναψα τή λαμπάδα . . Τ’ ἄλλα τὰ ἔφερετε! Καί πάλι καλῶς σᾶς ἡῦρα, χωριανοί μου! Ἐγὼ εἶμ’ ὁ Κώστας!

Ὅταν τελείωσε τὴν ἱστορία του ὁ Κώστας, ὅλοι γύρω του εἶχαν τὰ μάτια γιομάτα δάκρυα. Ὁ προύχοντας, θέλοντας νά διώξη τὴ λύπη, πρὸ ἀνοιξε τὰ φτερά τῆς ψηλὰ σὺν πανηγύρι τῆς χαρᾶς, τὴ λύπη τοῦ τὴν πρὸσκάλεσε ἡ ἱστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στήν Κώσταινα:

— Κώσταινα! ἐγὼ σοῦ εἶπα «τὰ σχαρίκια!» ἅμα μπῆκα στήν αὐλή σου. Δός μου λοιπὸν τὰ σχαρίκια μου τώρα! Δέν τὸ κουνάω ἀπὸ ’δῶ χωρίς σχαρίκια! . . .

Κ’ ἡ Κώσταινα περίχαρη ἀνοιξε τὴ μοσκοβολημένη καρσέλα τῆς κ’ ἔβγαλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σύκα, συκομαῖδες καὶ μῆλα κ’ ἔδωκε στὸν προύχοντα καὶ σ’ ὅλους ὅσοι ἦταν μέσα. Ὑστερα τοὺς ἔδωκε τὸ παγούρι μὲ τὸ ρακὶ καὶ ἀφοῦ ἔπιαν καθένας ἀπὸ κᾶνα δυὸ φορές κ’ εὐχήθηκαν στὸν Κώστα τὸ «καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα γερὸς καὶ καλὰ» καὶ στήν Κώσταινα «καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες», ἔφυγαν, κ’ ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπῖτι ἐκεῖνο, πού δέν ἔχει ἰδῆ ἄλλη φορὰ καλὴ - μέρα, ἡ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα τῆς, πού ’χε σαράντα χρόνια στήν ξενιτεία, χωρίς γράμμα καὶ χωρίς ἀντιλογιά.

[« Διηγήματα τῆς Ξενιτειᾶς », α’ ἐκδ. 1899 - β’ ἐκδ. 1907. Πρωτοδημοσιευμένο στὸ Ἱππειρωτικὸ Ἡμερολόγιον « Δωδώνη », Α 1896, σ. 85 - 101]

2. ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Ξημέρωναν Χριστούγεννα στὸ χωριό.

Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν ἀσπρισμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δέν μποροῦσε νά ἰδῇ πλεότερο ἀπὸ εἴκοσι πέντε μέτρα τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, σαραντάημερο, καρδιά τοῦ χειμῶνα!

Καβάλλα ἀπάνω σ’ ἓνα γερὸ, ὁμορφο καὶ ψηλὸ ἄλογο καὶ κουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη καπότα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερβάτημα δεκαπέντε ὥρῶν, δρόμο δεκαπέντε μερῶν καὶ ξενιτεία δεκαπέντε χρόνων, μακριά, πολὺ μακριά, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια. . .

Στὸ ποτάμι, πού ’ναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, διαβαίνοντας, πότισα τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου, ὕστερα τράβησα τὸν ἀνήφορο, πού βγαίνει ἴσια μὲς στ’ ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ ραϊδιά, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δέντρα κι ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώραφα.

Ἦταν πολὺ πρῶτῃ — στιγμὴ πού πολεμοῦσε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πῶρχονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νυχτός, πῶφευγε — καὶ τ’ ἄλογο ἀνέβαινε ἀργά - ἀργά καὶ βαριά - βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοτρόχαλον ἀνήφορο, ἀπὸ τὴ μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴ μεγάλη του ἀποσταμάρα.

Ἐκανε φοβερὸ κρύο. Ἀγριὸς βοριάς φυσοῦσε σὰν λυσσισασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μ’ ἀνασέκωνε ἀπὸ τὴ σέλλα τοῦ ἀλόγου μου. Τὸ χιόνι προντίζονταν

«Τὸ εἶνоро τοῦ ξενητεμένου»

ἀπὸ τῆς ἡμῶν πρὸς δημοσίευσιν, ἐπὶ τῇ εὐκαι-
ρίᾳ τῶν Χριστουγέννων ὑπὸ τοῦ φίλου κ.
Χρηστοθεοδόσιου. Τοῦτου ἐλλείπει χώρου
δημοσιεύσαμεν εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον.
ἵσως περιττὸν νὰ παρουσιάσωμεν ἡμεῖς εἰς
ἀναγνώστας ἡμῶν τὸν κ. Χρηστοθεοδόσιον.
πολλοῦ οὗτος διὰ σειρᾶς ὅλης ἔργων ἀπέ-
στε δικαιοματικῶς θέσιν μεταξὺ τῶν ἀρίστων
γερράφων. Τὸ «εἶνоро τοῦ ξενητεμένου» γε-
μμένον εἰς γλῶσσαν δημώδη εἶνε εἰλημμέ-
νη τοῦ Ἡπειρωτικοῦ βίου, ὃ δὲ ἀναγνώστης
γόμενος δις καὶ τρίς αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ἀμφι-
βολία ὅτι θὰ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην του ὅλας τὰς
ἀγαθὰς τοῦ **εἰνоро**. Ἡπειρώτης δὲ κ. Χρη-
στοθεοδόσιος, ξενητεμένος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ
ᾤκη καταλληλότερον διήγημα διὰ τὴν **ξενη-
τεμένην** «Φωνὴν τῆς Ἡπείρου» καὶ διὰ τοὺς
ξενητεμένους ἀναγνώστας αὐτῆς. Δι' αὐτοῦ μετὰ
αὐτοῦ πολλῆς γεγραμμένου ὃ ἀναγνώστης
ἐκινώπιον του ζώσαν τὴν εἰκόνα τοῦ ξενητε-
μένου.

ΤΟ ΕΙΝΟΡΟ ΤΟΥ ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥ

(Χριστουγεννιάτικη ἱστορία)

Ἐξημέρουν τὰ χριστουγέννα στὸ χωριό.
Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆς ἦταν χι-
ονομένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μπο-
ρεῖ νὰ ἴδῃ πλεῖστον πὸ μιὰ ντουφεκιὰ τόπο.
Καλοκαίρι φοβερό. Χριστουγέννα. Καρδιά τοῦ
μῶνα.

Καβάλλα πάνω σ' ἓνα γερό, ὡμορφο καὶ
πρὸ ἄλλο καὶ κουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη
ἐμπότα ἐμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ σύνορα
τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα πὸ νυχτοπερπάτημα δέκα
νύκτες ὥρων, πὸ δρόμο δέκα πέντε μερῶν καὶ
νυκτεῖα δέκα πέντε χρόνων, μακριά, πολὺ μα-
κριά, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια.

Στὸ ποτάμι ποὺ εἶναι κάτω πὸ τὸ χωριό μου,
ἀδαιμόνως πότισα τὸ κατακουρασμένο ἄλλο γό-
ρο. Μετὰ τὸ πότισμα, τράβησα τὸν ἀνήφορο
τοῦ βγαίνει ἴσια μέσα στ' ἀγαπημένο μου χω-
ριό, ἀνάμεσα πὸ βραϊδιὰ, πὸ γκρεμούς, πὸ μεγά-
λα πέτρες, πὸ δένδρα καὶ πὸ λίγα ἀμπελοχώ-
ρια.

Ἦταν πολὺ πρωῒ. Στιγμὴ ποὺ πολεμοῦσε τὸ
ἕως τῆς μερὸς ποὺ ἔρχονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς
νύκτος ποὺ ἔφευγε, καὶ τ' ἄλλο ἀνέβαινε ἀργά-
ργά καὶ βαρυὰ βαρυὰ τὸν ἀνάποδο καὶ κακο-
επιτηγὸ ἀνήφορο πὸ τὴν μεγάλην του τὴν κούρ-
α καὶ τὴν μεγάλην του ἀποτομίαν.

Ἐκανε φοβερό κρύο. Ἀγριὸς βοριάς φυσοῦσε
ἐκ λυσισαμένους π' ὀχπίσω μου, καὶ μ' ἀνα-
γκάζωνε πὸ τὴν σέλλα τ' ἄλλο γόρο μου. Τὸ χιόνι
ἐπληθύνονταν πὸ κατὰ γῆς στὸ μανιωμένο φύ-
λλόν του, σὰν ἀλεύρι κάτασπρο, πότε πὸ τὰ

κάτω πρὸς τ' ἀπάνω, πότε ἴσια πέρα, πότε ἴσια
ὠθεῖ, καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὀλόγυρα σὰν ἀ-
νεμοστρόφυλλος. Καὶ ὅμως δὲν αἰστάνομουν κα-
θόλου κρύο μέσα μου. Μόνον τὰ δάχτυλα τῶν
ποδαριῶν μου κρύοναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου
λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ δεξιὸ τὸ
βωϊδοτούλι, καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι τ'
ἄλλο γόρο.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τὰχ-τάχ, σὰ λιθο-
πάτημα, πὸ τὴ συγκίνηση, ποῦ ἔβλεπα ὅτι βρι-
σκομουν καὶ περβατοῦσα στὸ τόπο τῶν εἰνορα-
τιῶν μου, στὸν τόπο ποῦ γεννήθηκα!

Σὲ κάθε πατημασίᾳ τοῦ ἄλλο γόρο μου ξάνοιγα
κι ἓνα κομμάτι πὸ τὰ παιδικίσια μου, κομμάτι
ζωῆς χαρωπῆς, γλυκῆς καὶ πολυαγαπημένης.
Ἐβλεπα τὸ μεγάλο βραϊδιό, π' ἀνέβαινα ψηλά,
καὶ, γλυστρώντας ἴσια κάτω, ἔφτανε ὡς τὸν
πάτο, στὸ λάκκωμα, εἴτε μὲ ξεγδάσματα, εἴτε
χωρὶς ξεγδάσματα στὸ τρυφερό μου τότε κορμί.
Ἐβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι π' ἀνέβαινα τὸ
καλοκαίρι, κι' ἐπῆναν τὰ πουλιὰ μέσα στὲς φω-
λίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ
μὲ μέλλῃ καὶ χωρὶς νὰ μὲ κόβῃ καὶ νὰ μὲ νοιάζῃ
γιὰ τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, ποῦ
φτερούγιζαν ψηλά πὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς
νὰ χουν τὴ δύναμη εἰ καὶ καυμένες, νὰ μοῦ τ' ἄρ-
πάξουν μέσα πὸ τὰ σκληρὰ τὰ χέρια μου. Ἐ-
βλεπα τὸ χωράφι μου, ποῦ πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρ-
κάδι, μὲ τὰ μύηλικά μου, κι' ἐπαιζα, τ' ἀγα-
πημένα μου παιγνίδια, ποῦ δὲ μπορούσα νὰ τὰ
χορτάσω ποτέ. Ἐβλεπα τ' ἀμπέλι μου, μὲ τὴ
μεγάλη βαλανιδιά, στὴν κορφή του, ποῦ περ-
νοῦσα τὲς καλτεῖρες καὶ τὲς πλεῖο φτυχισμένες
ὥρες τῆς παιδικακάτικης ζωῆς μου, τρώγοντας
γλυκότατα σταφύλια, ὠριμώτατα σύκα καὶ ζου-
μερώτατα ροδάκινα.... Ἦταν ὅλα, ὅπως τὰ
εἶχα ἀφήσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. Ὅλα
στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριάς
ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀγριοφυάη. Τὸ κρύο ἐξα-
κολουθοῦσε ν' ἀντρεῖται καὶ τ' ἄλλο ἐξακολου-
θοῦσε ν' ἀναιθαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά
«γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ...»

Εἶχε σκαπετήσῃ μιὰ μικρὴ ραχούλα καὶ δὲν
μοῦχε μένει παρὰ νὰ σκαπετήσῃ ἀκόμη μιὰ
γὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου,
ποῦ κάθε σπιτί του καπνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα
καλοκαίρι, καὶ νὰ ἴδῶ τὸ σπιτί μου, μὲ τὸν
πλατύχωρο αὐλόγυρό του, καὶ μὲ τὸ μεγάλο
του δέντρο στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, ποῦ χρη-
σιμεῖε τὸ καλοκαίρι κι' ὡς κατοικεῖο, κι' ὡς
τραπεζαρία, κι' ὡς δωμάτιο ποῦ δέχονται τοὺς
φίλους, κι' ὡς τόπος ὕπνου, κι' ὡς χωροστάσι,
ποῦ μαζεύεται τὸ χωριό γὰ νὰ κοίτῃ τὲς δια-
φορὲς του καὶ τὰ χωριανικὰ ζητήματά του,
καθὼς τὸ θέλει ὁ προστός, ποῦ ἡ γνώμη του
εἶναι πάντα συμφωνητὴ μὲ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν.

Μᾶρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορές ἐκπρόστασα
καὶ ἐξεκουράστηκα, κάτω πὸ τὸν ἴσκιό, αὐτοῦ-
νοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου, καὶ πόσες φορές
μάλωσα μὲ τὸν Κοράκη, ποῦ ἤθελε νὰ μ' ἄρ-
πάξῃ πὸ τὰ χέρια τὸ φωμοτύρι μου, καὶ μὲ
τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάνας μου, τὲς κόττες,

Ἄμικρη χαρὰ πλημμυρίζουσε τὴν καρδίᾳ μου, ἐπειδὴς ξαναβλεπα τὴ γῆς τῶν παποῦδων μου, τὴ γῆς ποῦ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὺ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ καταλάβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου, ὡς ἄνθρωπο. Μῶρχονταν νὰ ξεκα-
βαλλικέψω, καὶ καταβαίνοντας νὰ φιλήσω καὶ ν' ἀγκαλιᾶσω ὅ,τι ἔβλεπα καὶ εὑρίσκα μπροστά μου: χῶμα, πέτρες, χαμόκλαδα, δένδρα, ἀλλὰ ὁ πόθος μου, νὰ θάσσω ὅσο τὸ δυνατό γληγορώτερα στὴ ράχη, ποῦ ἦταν μπροστά μου, καὶ μὲ μπόδιζε νὰ ἰδῶ τὸ χωριό μου καὶ τὸ σπίτι μου, δὲ μ' ἄφινε νὰ καταβῶ, καὶ νὰ κάνω αὐτὸν τὸν ἄγιο σκοπό.

— Ἀχ!, ἔλεγα μέσα μου, πότε νὰ φτάσω ψηλὰ σ' ἐκείνη τὴ ράχη γιὰ νὰ ἰδῶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκεῖνο π' εἰνορεύουν δέκα πέντε χρόνια στὰ ξένα, καὶ νὰ ρίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτεμέ-
νου, γιὰ νὰ μάθω τὸ χωριό τὸν ἐρχομό μου.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογο μὲ τὲς φτερινιστῆρες μου καὶ αὐτὸ τὸ καυμένο πηδοῦσε ἀγκομαχώντας καὶ μοῦ φαί-
νονταν ὅτι πηδοῦσε στὰ σύννεφα, ἀλλὰ ὁ δρό-
μος δὲν τελείωνε!

Τὸ χιόνι ξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς ξακολουθοῦσε νὰ ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρῦο ξακο-
λουθοῦσε ν' ἀντρεῖεταί καὶ τ' ἄλογο ξακολου-
θοῦσε ν' ἀναιθαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά
«γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ...»

Χίλια δυὸ πράγματα γεμάτα γλυκὲς ἀνά-
μνησες τοῦ παιδικισμοῦ μου καιροῦ, σὰν ἄφρα-
στεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐρά-
νια χρώματα παρουσιάζονταν μπροστά μου καὶ
ἀρχίζαν νὰ καταπραύνουν τὴν ἀνυπομονησιὰ μου.
Ἐδῶ, ἔβλεπα σὰ μὲ ξένα μάτια τὸν ἑαυτό μου, μικρὸ παιδί, νὰ τρέχω ξυπόλητος, καὶ
στὸ τρέξιμο νὰ μοῦ μπῇ ἓνα φοβερό παλιουρί-
σιο ἀγκάθι στὸ ποδάρι μου· ἐκεῖ, γιὰ πρώτη
φορὰ, ἔβλεπα νὰ σκοτώνη μιὰ πυκνόμαλλη καὶ
μαυροῦρα ἀλεπού, ποῦ κράταε ἀκόμα στὸ
στόμα της τὴν ὁμορφότερη τὴ βαρύτερη κόττα
τοῦ χωριοῦ, πῶσκουζε ἡ καυμένη βραχνά-βρα-
χνά καὶ ἀδύνατα-ἀδύνατα «κράααα-κράααα-
κράααα...» Παρέκει, πίσω πὸ μιὰ μεγάλη
πέτρα, μ' ἔπιασε ὁ δάσκαλός μου, καὶ μὲ κρα-
τοῦσε πὸ τ' αὐτὶ σφιχτά-σφιχτά, γιατί μ' ἤρε
νὰ στήνω πλάκες, γιὰ νὰ τσακῶνω κοσῦθια καὶ
ἄλλα τσεροπούλια, πᾶμμα, ποῦ μᾶς τῶχε ἀ-
παγορευμένο, καὶ μὲ τραβοῦσε νὰ μὲ πάη μπρο-
στά στ' ἄλλα μαθητούρια τοῦ χωριοῦ, ποῦ κά-
ναμαν σχολεῖο χειμῶν-καλόκαιρο, στὸ νάρθηκα
τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὸ Ψαλτήρι ἦταν γιὰ με-
γαλῆτερο μάθημα, ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα. Ἐ-
βλεπα ν' ἀναιθοκατεβαίνω τὸ δρόμο τοῦ ποτα-
μοῦ ἀμέτρητες φορές, πότε γκάτσια στὲς πλά-
τες τῆς μάννας μου ἢ τῆς ἀδελφῆς μου, πότε
περπατώντας, καὶ πότε καθάλλα. Ἐβλεπα σὲ
μιὰ πλαγιά, ἐκεῖ πέρα, νὰ βόσκη ἡ ἀδελφὴ μου
ζυγούρια καὶ κατσίκια καὶ νὰ μοῦ λέγῃ τρα-
γούδια καὶ μοῦ φαίνονταν πῶς ἄκουα ἀκόμα τὴν
ἀγγελικὴ τῆς τῆ φωνή. Πάρα πέρα, ἔβλεπα τὴ
ρίζα τοῦ δέντρο, ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ εἶπα «σ'
ἀγαπῶ» στὴν ὁμορφὴ γειτονοπούλα μου. Μὲ
ἓνα λόγο, ἔβλεπα τόσα ποῦ δὲν μποροῦν νὰ
μποῦν μέσα σ' αὐτὸ ἐδῶ γιὰ τὸ χαρτί. Νεῖατα,
σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπριλιά-
τικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα
μοσχομυροῦδα!

Τὸ χιόνι ξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς
ξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρῦο ξακολου-
θοῦσε ν' ἀντρεῖεταί, καὶ τ' ἄλογο ξακολου-
θοῦσε ν' ἀναιθαίνει ἀργά-ἀργά τὸν ἀνήφορο
«γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ...»

Λίγες δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα ὅσο
ν' ἀναιθῶ στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ!
Τὴν ὑπομονή μου δέχονταν ἀνυπομονησιὰ, καὶ

τὴν ἀνυπομονησιὰ μου ὑπομονή. Ἐκεῖ κατα-
στεναχωριώμουν γιὰ τὴν ὁρμὴ τοῦ ἀνέμου, γιὰ
τὲς τουλοῦπες τοῦ χιονιοῦ, πῶδερναν τὸ πρόσω-
πό μου, γιὰ τὸ κρῦο π' ἀρχίζε νὰ μ' ἀναιθαίνει
ἀπὸ τὰ ποδάρια, ὡς τὴν καρδίᾳ καὶ νὰ μοῦ τρυ-
πανᾷ τὰ κόκαλα, καὶ, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο
δρόμο, καὶ ἐκεῖ βρίσκονταν ἡσυχος-ἡσυχος στὴ
ζεστή καὶ γλυκὴ ἀγκαλιὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ στο-
χάζονταν τὴ στιγμή, ποῦ θάμπαινα στὸ σπίτι
μου· τί χαρὰ θάκανε ἡ μηχανούλα μου, ποῦ μῶ-
γραφε στὸ ὑστερνό της γράμμα, ὅτι τὰ συνφώ-
νησε μὲ τὸ χάρο νὰ τὴν καρτερέσῃ νὰ μὲ δεχθῇ
πρῶτα πὸ τὰ ξένα, καὶ ὕστερα νὰ τοῦ παρα-
δώσῃ τὴν ψυχὴ της. Στοχάζονταν τὸ πανη-
γύρι, ποῦ θάκανε ἡ ὀρφανὴ μοναχοθυγατέρα μου,
ποῦ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρὴ, πολὺ μικρὴ, βυζα-
νιᾶρικη, σαράντα μερῶν φώσινο, ὅταν κίνησα νὰ
πάω μακριὰ στὰ ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλου-
τίσω τὸ σπίτι μου. Στοχάζονταν τ' ἀναγάγια-
σμα τῆς ἀδερφῆς μου, ποῦ τὴν εἶχα ἀφήσει
μικρὴ καὶ θὰ τὴν εὑρίσκα παντρεμένη μ' ἓνα
δυὸ παιδάκια τρογύρω της, καὶ τὴν εὐχάριστη-
ση ποῦ θὰ αἰσθάνονταν οἱ χωριανοί μου, ποῦ,
ἅμα θ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορρημα-
σμένο πατρικὸ μου, θάτρεχναν νὰ μ' ἀγκαλιᾶ-
σουν καὶ νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ — μεγά-
λοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες.

Ὅλα αὐτὰ ἀνακατεῦνταν μέσα στὸ μελλό
μου, τὸ ἓνα κατόπι τ' ἄλλου, σὰν κύμα, π'
ἀκολουθεῖ τὸ κύμα, καὶ μακρύναν τὴν ὑπο-
μονή μου. Ἀλλ' ἅμα ἔρριχνά τὰ μάτια μου
πρὸς τὴ ράχη, ποῦ ἦταν πάντα μπροστά μου,
μοῦ φαίνονταν ὅτι ἔφευγε καὶ αὐτὴ μὲ τὴν ἴδιαν
γληγοράδα ποῦ κυνηγοῦσα νὰ τὴ φτάσω, μ'
ἔπιανε ἡ στενοχώρια τῆς ἀνυπομονησίας, καὶ
ἔπιανα νὰ κεντράω μὲ μανία τὰ πλευρά τοῦ κα-
κομοριασμένου ζώου, ποῦχα κατωθιό μου, καὶ
αὐτὸ τὸ δύστυχο, γεμάτο ὑπαρκτὴν σκληρότητα καὶ
ὑπομονή Ἰώβ, ἀφίνοντας μικρὸ βογγητό, μέσα
πὸ τὰ στήθια του, τραβοῦσε μπροστὰ μὲ ὅση ὁρμὴ
μποροῦσε νὰ βάλῃ, χωρὶς νὰ δεῖξῃ τὸ πρᾶγμα
κρίμα γιὰ τὰ σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπα
κεντρίσματα, ποῦ τοῦ τραβοῦσα στὰ πλευρά μὲ
τοὺς φτερινιστῆρες μου.

Τὸ χιόνι ξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς
ξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρῦο ξακολου-
θοῦσε ν' ἀντρεῖεταί καὶ τ' ἄλογο ξακολου-
θοῦσε ν' ἀναιθαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά;
«γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ...»

Λίγες δρασκελιές μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα,
ὅσο νὰ φτάσω στὴν κορφή τῆς ράχης πᾶκρυφτε
τὸ πολυπόθητο χωριό μου, καὶ λίγες ἀκόμη
στιγμές, ὅσο ποῦ νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντου-
φεκιὰ τοῦ ξενιτεμένου ποῦ θάκανε ὅλες τὲς καρ-
διὲς τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρίσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ
λίγες θὰ ἦταν οἱ καλὸτυχες, ποῦ θὰ δέχονταν
ξενιτεμένο, ἀλλ' ἡ ἀνυπομονησιὰ μου σήκωσε
κεφάλι μέσα στὰ στήθια μου πάλι, κακομού-
τση καὶ φοβερὴ καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω, ὅτι

τὰ ποδάρια τ' ἀλόγου μου ἦσαν καρφωμένα ψηλά στὴ γῆς, καὶ βρίσκονταν ἀπὸ πολλὴν ὥρα στὸ ἴδιο μέρος. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἄλλο γιὰ ὑστερὴν φορὰ μ' ὅση δύναμιν εἶχα ἀπάνω μου, καὶ σὰ νάκανε φτερά τὸ καυμένο, τὸ ζῶο, βρέθηκε στὴν κορφή τῆς πολυπόθητης ράχης ! Δόξα σοι ὁ Θεός !

Ἐκεῖ τὸ κρῦο καὶ τὸ φύσημα τοῦ βοριᾶ καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερα, ἀλλὰ τὸ χωριό μου, ποῦ μᾶθεινε τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπό του, πὸ δυὸ ντουφεκιᾶς τόπο μακριά, μ' ἔκανε νὰ μὴν αἰστανόμαι τὴν ἀγριάδα τους.

Ὅλο τὸ χωριὸ ἦταν συμμαζεμένο στὴν πλαγίᾳ τοῦ βουνοῦ, σὰ κοπάδι καλογρακισμένο. Κάθε σπίτι ὠμοιάζε μὲ πρόβατο καὶ κάθε παρᾶσιτο μὲ ἀρνί. Τὸ σπίτι τὸ δικό μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, ὠμοιάζε μὲ βαρυκούδουνο γκεσέμι, ποῦ μπορούσε νὰ σύρει χίλια κεφάλια πρόβατα ἀπ' ὀχπίσω του.

Ἄμα τὸ ξεκάμπισα τὸ χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγύριμα ντουφεκιᾶ, γιὰ νὰ νοιώσουν οἱ χωριανοὶ ὅτι «ξενητεμένος ἔρχεται !», καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν τὸ βρόντο τρεῖς φορές ἀντιλάλησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεματιῆς καὶ τὰ βουνόπλαγα.

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθητικὸ χωριὸ μου, νόμιζα ὅτι οἱ σκεπές

του ἐκεῖνες, ποῦ κάπνιζαν ἡσυχα-ἡσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὐλόδεσφά του, οἱ αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζιμιόπετρές του, ποῦ στέκουν σκόρπια, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνιψαν, ὅτι ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἕνα κατὰ τὸ ἄλλου, καὶ προχωροῦσαν κατ' ἀπάνω μου, γιὰ νὰ μ' ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦνε :

— «Καλῶς ὦρισε, πὸ τὰ ξένα ! Δόξα σοι ὁ Θεός, ποῦρθε γερὸς καὶ καλὰ ! »

Ἀπέραντο πέλαγο χαρᾶς καὶ ἀναγαλλισμοῦ εἶχε πλημμυρήσει τότε τὴν καρδιά μου. Ὅ, τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ, καὶ μοῦ φαίνοντάν πῶς ἔπλεγα μ' ὀλάνοιχτα πανιά, σὲ πέλαγο δίχως ἄκρη εὐτυχίας καὶ ἀπόλαψης.

Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτει πλὴρ, καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκὴ ζεστασιά. Ὁ μανιωμένος βοριᾶς ἔπαψε πλὴρ νὰ βουίζει καὶ μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μωσκοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλλο γιὰ ἐπαψὲ πλὴρ ν' ἀναιθαίνει τὸν ἀνθρώπο ἀργὰ-ἀργὰ καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου !

Στὸ ἔμπα μου, ἔτρεξε πρῶτος-πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καὶ ρίχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του τὰ ποδάρια ἐπάνω στὴ σέλλα τ' ἀλόγου, καὶ μὲ κᾶτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ μὲ κᾶτι φωνές, ποῦ ἔβγαζε πὸ τὸ στόμα του, ἤθελε ν' ἀποδείξει τὴ μεγάλη χαρὰ του, γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενητεμένου ἀφεντός του. Στὰ μάτια του μέσα ἔλαμπε σὰν ἀνοιξιὰτικη δροσιά, ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριανταφυλλιοῦ, ἀναγάλλισμα ποῦ δὲν μολογρεῖται. Ἐκεῖνη τὴ στιγμή, ποῦ ὁ Μούργκας εἶχε ριγμένα τὰ ποδάρια στὴ σέλλα, καὶ παραπονιῶνταν μέσα του γιὰτὶ νὰ μὴ τοῦ ἔχη χάρισει καὶ αὐτονοῦ ὁ Θεὸς λόγος, γιὰ νὰ μιλήσῃ τ' ἀφεντός του ἀνθρωπινὰ, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λειᾶρος ἐπήδησε πίσω πὸ τὴν ἀστρέχα καὶ ἔγεινε καπνός !

Ὑστερα πὸ τὸ σκύλο, κατάφθακε ἡ μάνα μου κουτσά-κουτσά, πὸ τὰ γερατειά, μὲ τὸ κεφάλι ξεσκούφωτο, πὸ τὴ χαρὰ τῆς καὶ μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα, ἄγρια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατάφθακε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὠμορφο γερὸ καὶ ἀσπροκόκκινο, μὲ μάτια μαύρα καὶ μεγάλα ποῦ βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης. Τετάρτη κατάφθακε ἡ ἀδερφή μου μὲ τὸν ἄντρα τῆς καὶ τὰ παιδιὰ τῆς, ποῦ ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ, καὶ σὰ νὰ ἦμουν ἄψυχο πρᾶγμα, μ' ἄρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπόθεκαν μέσα στὸν καλὸν τὸν ὄντα.

Ἐφερα γύρω μου τὰ μάτια στὸ σπίτι καὶ εἶδα πῶς δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτε ἀπὸ μέσα. Νόμισα πῶς ἔλειπα πὸ τὰ χτές. Ὅλα ἦταν στὴν ἴδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ' αὐτονοὺς ἄλλοι ἀπὸ παιδιὰ ἔγειναν νύφες ἄλλοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι, ἄλλοι ἀπὸ τὸ μηδὲν νάφτανίζωνται, καὶ ἄλλοι — ἄλλοί μ' ἐλεῖψαν ὁλότελα ! Ἡ μιὰ ἡ ἀδερφή μου, ὁ ἕνας ὁ θεὸς μου, ἡ γυναῖκά μου, καὶ ὁ πατέρας μου, δὲ βρίσκονταν πλεὶς στὸ δευτέρῳ τῶν ζωντανῶν, ἀλλὰ εἶχαν ταξειδέψει γιὰ τ' ἀνεγύριστο ταξίδι τοῦ Κάτω-Κόσμου, ἀπ' ὁποῦθε, οὔτε γύρισε κανεὶς ποτέ, οὔτε γράμματα, ἢ χαιρετίσματα ἔρχονται !

Ἡ καρδιά μου, ἐκεῖνη τὴ στιγμή, εἶχε γείνει ἀπέραντο πέλαγο, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο, πότε ἡ λύπη ἀρμένιζε μ' ὀλάνοιχτα πανιά, καὶ σηκώνονταν τὰ κύματα γύρω τῆς, ὡς τὸν οὐρανὸ, πότε ἡ χαρὰ ἔβγαине στὴ μέση καὶ ἔκανε τὸ νερόχτιστο κάμπο τοῦ ἡσυχο καὶ μαλακοῦ, σὰν πρόσωπο ἀπέραντου κρουσταλλένιου καθρέφτη.

Ἄν καὶ ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, πῶχουν γείνει στὸ σπίτι μου, καὶ ὁ Γιάτρο-Καιρὸς ἔχυσε τὸ σωτήριο μπάλσαμό του στὲς ἀνοιγμένες πληγές τῆς καρδίας μου, πάλι δὲ μπόρεσα νὰ μὴν αἰστανθῶ ἄλλη μιὰ φορὰ, ὅλη τὴ λύπη γιὰ τὸ χαμὸ τῶν πολυκαπημένων μου. Τὰ δάκρυα μου πλημμύριζαν σὰν ποτάμια καὶ γύρευαν νὰ μὲ πνέξουν ἄλλ' ἄμα ἔρριχναν τὰ μάτια μου στὴ μάνα μου, ποῦ τὰ γεράματα τῆς καὶ ἡ μητρικὴ της λαχτὰρ μου φυσούσαν ἄγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποῦ ἡ ἀγάπη τῆς καὶ ἡ δροσὴ τῆς νιότη φύτευαν, στὴ ματωμένη καρδιά μου, τὴν πλεὶς γλυκότερη χαρὰ, καὶ τὴν πλεὶς μεγαλειότερη ἐλπίδα, καὶ στὴν ἀδερφή μου καὶ τὸ χαμὸ μου, ποῦ ἡ ἀγάπη τῆς καὶ ἡ εὐκρινὴ τῆς ἔγινε ἔκκαναν νὰ γεμίσω παρηγορᾶ, σταματοῦσαν τὰ δάκρυα μου, καὶ σκόρπούσε ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκόρπιζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανὸ, ὅταν φυσάει δυνατὸς βοριᾶς. Τὸ Τώρα νικάει πάντα τὸ Πότν.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατάφτακαν καὶ οἱ σιμώτεροι γειτόνοι, νὰ μὲ καλωσορίσουν, ὕστερα π' αὐτονοὺς, καὶ οἱ μακρυνώτεροι καὶ λίγο-λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε μέσα στοὺς κόρφους τοῦ ὅλο τοῦ χωριοῦ, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ γιὰτὶ εἶναι χρέος ἄγιο νὰ τρέχῃ κανεὶς, νὰ χαιρετᾷ ξενητεμένο καὶ νὰ πανηγυρίσῃ τὸν ἐρχομὸ του.

Φιλήματα απ' ἐδῶ, ἀγκαλιᾶσματα απ' ἐκεῖ, ἀνχαλίσματα πό τούτῃ τῇ μεριᾷ, γέλοια πό ἐκεῖνη, σταυρόνονταν κάθε στιγμή σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγύρι, ποῦ ἐγὼ ἤμουν αἰτία καὶ κέντρον.

Στὴ ποθητὴ μας καὶ τιμημένη Πατρίδα ἡ Ξενητεῖα τὰ συμπαθεῖ ὅλα. Ζήλιες, διαφοριές, μαλώματα καὶ ὄχτριες τὰ λυώνει ὅλα ἡ Ξενητεῖα, σὰν πῶς λύνει ἡ νοτιὰ τὸ χιόνι. Ὁ Ξενητεμένος εἶναι ἄγιο πρᾶγμα, ποῦ σέρνει τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν χωρικῶν καὶ ὅλου τοῦ κόσμου πέρα καὶ πέρα.

Τὴ στιγμή ἐκεῖνη τὸ σπίτι μου ὠμοιάζε καὶ μελισσιῶν στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ποῦ μαζεύονται καὶ μπαμβογαίνουν στὴ θύρα του τὰ μελισσιᾶ.

Τέλος, ἡ μάνα μου ἄνοιξε τὴ νυκτιὰ της καρσέλλα, ποῦχε φυλαγμένα μέσα απ' ὅλα τὰ παρικά ποῦ βγαίνουν στὸ χωριό μου, καὶ ὅλα τὰ γλυκύσματα ποῦ κάνουν, ὁδηγῶν: σύκα, σταφίδες, μήλα, καρύδια, ρόδια, κυδώνια, μουστόπηττες, σουμπέκια καὶ συκομαίδες, καὶ ἄρχισινὰ τὰ μοιράζει πολλὰ—πολλὰ στὰ μικρὰ παιδιὰ ποῦχαν τρέξει ὅλα, ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομὸ μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ πληρόνονταν καλὰ ὁ κόπος τους γι' αὐτό. Ἡ ἀδελφὴ μου ἄρχισε νὰ πλάθῃ πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ῥακὶ μὲ τὸ μισοκάρικο τὸ παγούρι, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος, καὶ ἐγὼ μολογοῦσα σ' ἐκείνους, ποῦ μέρωτοῦσαν, πῶς πέρασα τὸν καιρὸ μου στὴν Ξενητεῖα, τί εἶδα, τί ἤκουσα, τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποῖον πατριώτη εἶδα καὶ ἀντάμωσα, ἀπὸ ποιῶν καὶ σὲ ποιῶν ἔφερα γράμματα, πῶς εἶνε ὁ τάδε ὁ χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε ὁ πλησιοχωρίτης μας, μ' ἓνα λόγο, εἶδινα ταχτικὴ ἀναφορὰ καὶ ταχτικὸ λογαριασμὸ τοῦ τί ἔκανα τί ἄκουσα, τί εἶδα καὶ τί ἔμαθα σ' ὅλον τὸν καιρὸ τῶν δέκα πέντε χρόνων ποῦ βρίσκομαι στὴν Ξενητεῖα.

Ἵστερα, ἄρχιζαν νὰ φεύγουν λίγρι λίγρι, ὅλοι οἱ χωρικνοὶ μου καὶ ἔμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθίσταμαν ὅλοι σταυροπόδι γύρα στὴ στῖα, ποῦ ἔκαιε σὰν καρμυόκι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμαστῇ τὸ γίωμα, ἐνῶ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος, ὁ Λειζάρος, ἀναισθητὸς ὀλωσθιδίου καὶ ξένος πρὸς τὸ πανηγύρι τοῦ σπιτιοῦ, καὶ πίσω κάθονταν στὰ πισινὰ τοῦ ποδάρι καὶ σκύλος, ὁ Μούργκις, προσέρχοντας στὲς κουβέντες μας, σὰν ποῦ προσέχουν στὸ Βαγγέλιο, γλέποντάς μας κατὰματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν τὲς πλάτες γυρισμένες, καὶ πλεῖότερο ἑμένα, τὸ νοικοκύρη, καὶ τότε πολὺ προσεῖχε τ' αὐτὶ τοῦ καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὰ μάτια του ψηλά μου, ποῦ μ' ἔκανε εἰς λίγο νὰ πιστέψω ὅτι θ' ἀνακατόνονταν σὲς κουβέντες μας, μιλώντας μ' ἀνθρώπινη γλῶσσα!

Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλλιασμα, αἱ κόποι τοῦ δρόμου ἡ αὐπνία καὶ ἡ συγκίνησις νάρκωσαν τόσο πολὺ τὸ πνεῦμα μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε καθὼς βρίσκομαι ἐκεῖ, γύρω τὸ κεφάλι μου στὴ μοσχοβολημένη παθινὴ ἀγκαλιὰ τῆς θυγατρὸς μου, ἔκλεισα τὰ μάτια μου, καὶ ἀποκοιμήθηκα... καὶ ὅταν ζύπησα καὶ ἄνοιξα τὰ μάτια μου δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου! Μάνα, θυγατέρα, ἀδελφὴ, σπίτι,

ἡ πατρίδα ἦταν ὅλα φευγὰτα. Βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα, καὶ εἶδα δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ μὴ χριτω-
πιτασία, ἓνα εὐτυχισμένο εἶνоро ποῦ μοῦ
ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος μου, ζημερόνον-
τι Χριστοῦγεννα!

Χ. Χρηστοθασίλης.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ

Ξημέρωναν Χριστούγεννα στο Χωριό....

«Η ημέρα έδειχνε κλεισμένη, ή ή εΐταν άσπρισμένη ο Ουρανός χιονίζει και το μάτι δέν μπερδους να δη πλειότερο από μια σποριά τόπο: Φοβερό άγριοαίοι. Τέλος του σαραντάη έτος. Καρδιά του τριμάναι»

«Καβάλλα άλλά και ο, δια γενο, ω τυρφο και ψηλά άλογο και χειρ κολλωμέναις με μια μεγάλη και πότα, άπαιτάναι με μεγάλη χαρά στα πολυπόθητα σύνορα του χωριού μου, ύστερα από νυχτοπεπάτημα δεκαλέντε ώρων, δρόμο δεκαλέντε μερών και ξενιτιά δεκαλέντε χρόνων μακριά, πολύ μακριά, σε ξένα σύνορα και σε ξένα βασίλεια

«Αναβάνοντας ποτάμι, πούται κάτω από το χωριό μου, πότισα το κατακουρασμένο τ' άλογό μου, ύστερα τράβησα τόν άνήφορο, που βγαίνει ίσια—μέσα σιδ άγαπημένο μου το χωριό, άνάμεσα άπό ραϊδιά, άπό γκρεμούς, άπό μεγάλες πέτρες, άπό δένδρα κι' άπό άμπελοχώραφα....

«Ήταν πολύ πρωί, στιγμή, που πολεμούσε το φως της ήμέρας, πώχονταν, με το σκοτάδι της νυχτός, πώρυγε, και τάλαγα άνέβαινε άργά—άργά και βαρύν—βαρύν τόν άνάπτο και κακοτρόχαλον άνήφορο, από την μεγάλη του κόυραση και την μεγάλη του άποσταμάμα....

«Έκανε φοβερό κρύο. Άγριος βοριάς ούραζε, σαν λυγισμένος λόφος από πίσω μου και μ' άνασή και σε από την σέλλα του άλόγου μου. Το χόνι προντίζονταν από καταγής στο μανιωμένο φόνι ά του, σαν κάταπρο άλευρί, πότα από τα κάτω προς τ' άνω, πότα ίσια μέσα, πότα ίσια δώθε, και πότα με περικύκλανε όλόγυρα, σαν

τούσα με το δεξι το μαστίγιο και με το ξεβί τα χαλινάρια του άλόγου.

«Η καρδιά μου χτυπούσε τίκ—τάκ, σαν λιθοπάτημα, από την συγκίνηση, πώβλεπα ότι βρίσκομουν και περπατούσα στον τόπο των όνείρων μου, στον τόπο, που είχα γεννηθί!

«Τι γλυκειά στιγμή! Τι πανηγύρι, πώτανε ή καρδιά μου! Μου φάνονταν σαν εκείνες τις πλούσιες χαίρες, που βλέπει κανείς στον ύπνο του....

Σε κάθε παιημασιά του άλόγου μου, έάνοιγα κι' ένα κομμάτι από τα παιδιακήσια μου, κομμάτι ζωής χωριάτικης γλυκειάς και πολυαγαπημένης. Έβλεπα το μεγάλο ραδιό που άνέβαινα ψηλά, και, γλυστρώντας ίσια κάτω έφτανα ως τόν πάτο στο λάκωμα, είτε με ξεγδάσματα, είτε χωρίς ξεγδάσματα στο τρυφερό μου το κορμί. Έβλεπα το μεγάλο πουρνάρι, που άνέβαινα το καλοκαίρι, κι' έλιανα με σκληρότητα γενήτοραρου τα πουλλάκια μέσα στις φωλίτσες τους, πριν να φτερουγίσουν άκόμα, χωρίς να συγκινούμαι από τα τσιουρίσματα των μανάδων τους, που φτερουγίζαν ψηλά, από το κεφάλι μου, χωρίς νάχουν οι καυμένες την δύναμη να μου τ' άρπάξουν τ' άσπλαχνό μου χέρια. Έβλεπα το μου και χει-

άνεμοστρόφυλλας. Κι' όμως δέν αιστάνομαι καθόλου κρύο. Μόνο τα δάχτυλα των ποδαριών μου κούρναν λίγο, και τα χέρια μου λιγότερο ακόμα, γιατί κούρ-

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

TO ONEIPO TOY

Σφιέροναν Χριστούγεννα στο
Χωριό.....

« Η ημέρα έδειχνε κλεισμένη, ή
ή ή ελιαν άσπρισμένη ο Ουρανός
χιονιζε και το μάτι δέν μπορούσας
νά δή πλείότερο από μιá σποριά
κόπο: Φοβερó άγριομαίρι. Τέλος
του σαραντάνε σου. Κοιτάει καυ
τερώναις»

«Καβάλλα ἡλιάκη, ὅσα γενο
ῶντο ποταμοὶ καὶ ψηλὴ ἄλογος καὶ κεν
κολλομένης μετὰ μία μεγάλη κα
πὸτα, ἔμπαντα μετὰ μεγάλη κα χαρά
στὰ πολυπάθητα σύνορα τοῦ χω
ριοῦ μου, ὅσπερ ἀπὸ νυχτολε
πάτημα δεκαλέντε ὥρων, δρόμο
δεκαλέντε μερῶν καὶ ξενιτεῖα δε
καλέντε χρόνων μακροῦ, πολὺ μα
κροῦ, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα
βασίλεια

«Διαρραινόντας ποτάμι, πούται
κάτω ἀπὸ τὸ χωριὸ μου, πότισα
τὸ κατακουρασμένο τ' ἄλογό μου,
ὕστερα τράβησα τὸν ἀνήφορο,
ποῦ βγαίνει ἴσια — μέσα σὶς ἀγα-
πημένο μου τὸ χωριό, ἀνάμεσα ἀ-
πὸ ραϊδιά, ἀπὸ γκρεμοῦ, ἀπὸ με-
γάλες πέτρες, ἀπὸ δένδρα κι' ἀπὸ
ἀμπελογώφαρα....

« Ἦσαν πολὺ πρῶτ', αἰγυρῇ, τοῦ
πολεμοῦτε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας,
πῶ χροῖνταν, πρὸ σκοτάδι τῆς νυ
χτός, πῶ ρευσ, καὶ τᾶλογο ἀνέβρι
νε ἀργά—ἀργά καὶ βαροῦ—βα
ροῦ τὸν ἀνάπτο καὶ κικκοῦρχα
λον ἀνέβρο, ἀπὸ τὴν μεγάλη
του καύραση καὶ τὴν μεγάλη του
ἀποσταθία... »

α Ἐκινε φοβερόν κρῖον. Ἄγριος
βοῶν· οὐδ' ἔτι, σὺν λυτασμένον
λόφον ἀπὸ πλάσι μου καὶ μ' ἄνεσθ
κατὰ τὴν σέλλα τοῦ ἀλίου
μου. Τὸ χεῖρον προσιζόνταν ἀπὸ
καταγῆς σὺν μανιωμένον φῶσι ἃ
του, σὺν κλίμακον ἀλεύρι, πότι
ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τ' ἄνω, πότι ἴ
σια πέρα, πότι ἴπια δῶθε, καὶ πό
τι μὲ περικύκλωνε δλόγισα. σὺν

τοῦσα μετὶ τὸ δεξιὸν τὸ μαστίγιον καὶ
μετὶ τὸ ζεβεὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἁ-
λόγου.

«Ἡ καρδιά μου χτυλοῦσε τὴν—
τὴν, σὺν λιθοπάτημα, ἀπὸ τὴν
συγκίνηση, πῶς λείπει ὅτι βρῆσκο-
μουν καὶ περπατοῦσα στὸν τόπο
τῶν ὀνείρων μου, στὸν τόπο, πού
εἶχα γεννηθῇ!

«Τὴ γλυκεῖα στιγμῇ! Τὴ πανηγύ-
ρι, πῶς αὖτε ἡ καρδιά μου! Μοῦ
φαίνονταν σὺν ἐκείνῃς τὶς πλού-
σιες χαρὲς, ποῦ βλέπει κανεὶς
στὸν ὕμνο του....

Σὲ καθεστὴται παθημασιὰ τοῦ ἀλό-
γου μου, ξανόγυα κι' ἕνα κομ-
μάτι ἀπὸ τὰ παιδιακήσια μου,
κομμάτι ζωῆς χωριάτικης γλυκεί-
ας καὶ πολυαγαπημένης. "Εβλε-
πα τὸ μεγάλο ραδιὸ ποῦ ἀνέβρι-
να ψηλά, καὶ, γλυστρώνοντας ἴσια
κάτω ἔφτανα ὡς τὸν πάτο στὸ
λάκωμα, εἶτε μὲ ξεγδάσματα,
εἶτε χωρὶς ξεγδάσματα στὸ τρυφε-
ρὸ μου τὸ κορμί. "Εβλεπα τὸ με-
γάλο πουρνάρι, ποῦ ἀνέβαινα τὸ
καλοκαίρι, κι' ἔπιανα μὲ σκληρό-
τητα γενήτσαρου τὰ πουλλάκια
μέσα στὶς φωλίτσες τους, πρὶν νὰ
φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ
συγκινοῦμαι ἀπὸ τὰ τσιουρίσμα-
τα τῶν μανάδων τους, ποῦ φτε-
ροῦγιζαν ψηλά, ἀπὸ τὸ κεφάλι
μου, χωρὶς νὰ χοῦν οἱ καυμένες
τῆν δύναμη νὰ μοῦ τ' ἀρπάξουν
τ' ἀσπλάχνου μου χέρια. "Ε-
βλεπα τὸν ἄνθρωπο μου καὶ χαι-
ρετοῦμαι ἀνέξοχα.

ἀνεκαστροφύλλας. Κι' ὅπως δὲ
αἰσθάνομαι καθόλου πῦρ.
Μόνο τὰ δάχτυλα τῶν ποδαριῶν
μου κούρναν λίγο, καὶ τὰ χεῖρα
μου λιγώτερο ὥρμα, γιατί κα-

παιζα τ' ἀνέπληθνα μου παίγνι· τὸ ἀπὸ τ' ἀνέπληθνα

*Καρφόνοντας τὰ πάντα τοῦ
αἵματος καὶ συμπληρῶντες
τοὺς ποὺς, ὑπόδημα ἔσται ἡ
ἀγάπη τοῦ κυρίου, ἡ ἡλικία
— ἡλικία, οἱ ποδοί καὶ ἡλικία
τῶν ἀδελφῶν τοῦ, οἱ ἀδελφοί
τοῦ, οἱ φράγες τοῦ, οἱ ἐλπίδες
τοῦ πόντου, τοῦ στέφανου ὁδοῦ
ἐξ ὧ καὶ ἐξ αὐτοῦ, αὐτοῦ ἀποδοῦναι
γίναντες, οἱ δρόμοι τοῦ, οἱ κήρυ
γματοι τοῦ, οἱ δόξα τοῦ, οἱ ἐλπίδες

οι έρεφαν, χαιρώντας και χορο-
πηδώντας, τὸ ἕνα κατόπι ἀλλο-
τ' ἄλλο· καὶ ἀποχωροῦσαν κατ'
ἀπάνω μου, γιὰ νὰ μὲ καλῶς ὑ-
ποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦν τὸν
γλυκύτατον χαιρετισμό:

— «Καλῶς ὦ ποὺς ἀπὸ τὰ Σ-
να! Δόξα σοὶ ὁ Θεός, ποῦρθε γα-
ρὸς καὶ καλὰ».

» Ἀπείρναντο πάλαι χαρὰ καὶ
ἀναγαλλιασμοὺς εἶχε πληροῦσι τὴν
τῆν καρδίαν μου. Ὅ, τι ἐπὶ τὴν
μπαρτένιαν μου εἶχαν μαγεύσει,
καὶ μὴ φαίνονταν διὰ τὸν ἄνθρω-
πο ὁ δάσκαλος παντὸς οὐδέ πάλαι,
ἀνέλειπεν, εὐτυχίως ὅπως ἄνθρω-
πος.

» Τὸ χιόνι ἔπαυσε νὰ πέφτει

ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
βάλλῃς σε οὐρανὸν· καὶ μοι
σκορπίζαν καλοκαιρινὸν ἀεράκι
καὶ τ' ἀλόγῳ μου ἔπαυσε ν' ἀναι-
βαίνῃ ν' ἀναιβαίνῃ πλεῖν τὸν ἀ-
νήφορο ἀργά— ἀργά «γκροῦλ—
γκροῦλ»—γκροῦλ ππ...

» Στὸ εἶπα μου ἔβρεξε ἡ πόλις
— ἡ πόλις ὁ γέγονος οὐλὸς τοῦ
σπιτιοῦ μου, ὁ Κοράκης, ποῦ τὸν
εἶχα ἀφήσει ἐξαιρητικὸν κοντάβ',
καὶ εἰχτορε μὲ τὰ μπαρτένιαν τοῦ
πόδια ἀπάνω στὴν σέλλα τοῦ ἀλό-
γου μου καὶ μὲ καὶ κοινῆματα
τοῦ κεφαλιοῦ, τοῦ, καὶ μὲ καὶ
γρολίσματα, χαρὰς, πῶβλας ἀπὸ
τὸ στίγμα τοῦ, ἡ δὲ δάξῃ τὴν
μεγάλην χαρὰ τοῦ γιὰ τὸν ἐρχομὸν
τοῦ ξενεμένου ἀφέντου του. Στὰ
μάτια τοῦ μέσα ἔλαμπε, σὺν ἀνοι-
ξιατικῇ δροσίᾳ, ἀνάμεινα σὲ φύλ-
λα τριανταφυλλιοῦ, ἕνα ἀναγάλ-
λισμα, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ περι-
γραφεῖ. Ἐκείνην τὴν στιγμὴν,
ποῦ εἶχε οἰγμένα ὁ Κοράκης τὰ
ποδάρια πρὸς τὴν σέλλα, καὶ
μοῦ παραπονιῶνταν μέσα του,
γιατὶ νὰ μὴν τοῦ ἔλῃ χαρὸς ὁ
Θεός καὶ αὐτοῦ τοῦ λίγο γιὰ νὰ
καλωσωρίνη τὸν ἀφέντη τοῦ ἀν-
θρώπου, ὁ γέγονος τοῦ σπιτιοῦ
μου, ὁ κείνος ἡγετοῦσε πίσω ἀπὸ
τὴν στέγη καὶ γινόνταν ἄφαντος.

» Ὑστερα ἀπὸ τὸν Κοράκη κα-
τάφτασε ἡ μάνα μου τσεκλά—
τσεκλά ἀπὸ τὰ γεματεῖα, ξεκού-
ρωτη ἀπὸ τὴ χαρὰ της, καὶ μὲ τὰ
μάτια γεμάτα δάκρυα, ἕνα μη-
τρικὸ δάκρυα, τρίτη κατάφτασε
ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὡς τοῦ-
πο, γερό, ἀσπροκόκκινο, μὲ δυὸ
μεγάλα—μεγάλα καὶ μαύρα μα-
τια, ποῦ βρισκόνταν στὰ
σύννορα τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νό-
φης, τέτατη ἡ ἀδερφή μου μὲ
τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της,
πῶβλα γιὰ πρῶτη φορά, καὶ
σὺν νὰ εἰδῃ ἀφύγκη πρῶτα,
μ' ἀπαξάν στὴν ἀγκαλιά τους
καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀλόβησαν
μέσα στὸν καλὸν ὄντα...

» Ἐφερα τὰ μάτια μου γύρω
ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ εἶδα δι' ἐν εἰς ἄλ-
λοτε τίποτε ἀπὸ μένα. Νόμισα
ὅτι εἶπα ἀπὸ χεῖς μόνον. Ὅλα
τοὺς εἶταν στὴν ἴδια θέσιν ὅπως
τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ
ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι.
Ἄλλοι, ἀπὸ παλιὰ εἶχαν γίνῃ
νύφες, ἄλλοι, ἀπὸ παλιὰ, εἶχαν γεί-
νει γερῶντες, ἄλλοι, ἀπὸ τὴν ἀνυ-
παρξίαν εἶσαν φανεροὶ παῖδιά,

ὁ ἕνας θεὸς μου, ὁ πατέρας μου
καὶ ἡ νεόνυμφη γυναῖκα μου δὲν
βρίσκονταν πλεονεκτήματα δευτέ-
ρον ζωντανῶν, ἀλλ' εἶχαν ταξι-
θεῖται γιὰ τ' ἀνέγνωστο ταξίδι
τοῦ Κάτω Κόσμου, ἀπ' ὅπου
οὔτε γυρίζει κανεὶς ποτέ, οὔτε
γεγάματα ἢ χαιρετισμοὶ ἔρχον-
ται!

λαγο καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλ-
μα ποὺ ἀμείνεται. Ὁ δὲ μ' ἔλα-
νυχα παντὶ, καὶ σηκώνονταν γύ-
ρω τῆς τὰ κόκατα ὡς τὸν οὐρα-
νὸ ποῦς βγαίνει ἡ χαρὰ στὴν μέ-
ση καὶ ἔκανε τὸν νεοχτισμένον
κρίνον τὸν ἥσυχον καὶ μάλακον,
σὺν πρῶτω ἀπείρναντον κρου-
σταλλένου καθρέφτη.

» Ἀν καὶ ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἰ-
χε μείθει τοὺς οὐλητοὺς θανάτους
πῶχρον γίνεαι σὺν σπῆνι μου, καὶ
ἔγινεος χρόνος εἶχε χύσει τὸ

σπῆνι μου ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου καὶ πάλαι
ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν
καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.
Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.

» Στὸ ἀπὸ ἀπὸν κατάφτασαν
καὶ οἱ γειτόνοι μου νάμει καλωσωρί-
σων, ἑστέρεα καὶ παραγινόντοι
καὶ λίγο—λίγο τὸ σπῆνι μου, δέχ-
τηκε μέσα στοῦς, κόρφους τοῦ ὅ-
λο τὸ χωριό, ἄντρες καὶ γυναῖκες
καὶ παιδιὰ, γιατί εἶναι ἅγιο χρέος
νὰ τρέξει κανεὶς νὰ χαιρετῇ ἕν-
τεμένο καὶ νὰ πανηγυρίσῃ τὸν
ἐρχομὸν του. Φλέγματα ἀπ' ἑδῶ
ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγαλ-
λιάσματα ἀπὸ τοῦτῃ τὴν μεριά,
γέλοια πρὸς κείνη σταυρόντων
κάθε στιγμὴ σ' ἐκεῖνο τὸ χαρῶμα
τοῦ πανηγυρίου, ποῦ εἶμουν ἐγὼ κέν-
τρο καὶ αἰτία.

» Στὴν τιμημένη μας καὶ πο-
θητὴν πατρίδα Ἐσενταὶ τὰ
συμπάθει ὅλα. Ζῆτες, διαφο-
ρεῖς, μιλιώματα καὶ ἔχτες, τὰ λυ-
οῦν ὅλα ἡ Ἐσενταὶ, σὺν πῶς λυ-
οῦν ἡ νότια τὸ χιόνι ὅλα ἡ Ἐσεν-
ταὶ, εἰν' ἡ ἰακωμένος, ποῦ σέρνει
τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν
συγχωριανῶν καὶ ὅλων τοῦ κόσμου
πέρα—πέρα...

» Τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ σπῆνι
μου ὄρεταις καὶ (μελισσιῶν)
στὸν ἄντρον τοῦ καλοκαιριοῦ, ποῦ
μαγεύονται στὴν θύρα του καὶ
μυλωνοῦνται τὰ μελισσά...

» Τέλος ἡ μάνα μου ἔβρεξε τὴν

καὶ, τοῦ χωριοῦ μου, καὶ ὅλα τὰ
γλυκύματα, ποῦ κάνουν ἐκεῖ, δι-
αδῆ: σῆμα, σταφίδες, μῆλα, κα-
ρύδια ῥόδια, κυδωνία, μουστῶ-
πτες, στουμπέκια καὶ συζομαί-
δες, καὶ ἄρχισε νὰ τὰ μοιράσῃ μ'

ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου
καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.
Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.

» Ὑστερα ἀπὸ τὸν ἄνδρα
ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.
Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.

» Ἡ ἔσεντα, ἡ χαρὰ, τ' ἀναγάλ-
λισμα, οἱ κόποι τοῦ δούλου, ἡ
αὐτὴ καὶ ἡ συγκίνησις εἶχαν νὰ
πῶς τόσο πολὺ τὸ κομμὶ μου
καὶ τὸ πνεῦμα μου, ὥστε, γύρω
τὸ κεφάλι μου καθὼς βρισκοῦν
ἐκεῖ, στὴν μοσκοβολημένη παρθε-
νικὴν ἀγκαλιά τῆς θυγατρὸς μου,
ἔλειπε γλυκὰ, γλυκὰ τὰ μάτια
μου, καὶ ἀποκοιμήθη...

» Καὶ... ὅταν ἐγύμνασα, καὶ ἔναι
ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.
Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν
μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν
καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ
ἐπὶ τὴν καρδίαν μου. Ἐπὶ τὴν
πόλιν καὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν μου.

—'Ας γυρίσω πίσω ν' ανάψω στήν Παναγιά τή λαμπάδα πού τῆς ἔφερα, χωρίς νά πῶ κανενὸς ποιὸς εἶμαι καὶ ποιὸς δὲν εἶμαι, κ' ὕστερα ἀνοιχτὸς μοῦ εἶναι ὁ δρόμος τῆς ξενιτειᾶς. . . Γύρισα, μπῆκα στήν ἐκκλησιά κι ἀναψα τή λαμπάδα. . . Τ' ἄλλα τὰ ἔφερετε! Καὶ πάλι καλῶς σᾶς ἡῦρα, χωριανοί μου! Ἐγὼ εἶμ' ὁ Κώστας!

Ὅταν τελείωσε τὴν ἱστορία του ὁ Κώστας, ὅλοι γύρω του εἶχαν τὰ μάτια γιομάτα δάκρυα. Ὁ προύχοντας, θέλοντας νὰ διώξη τὴ λύπη, πρὶν ἀνοιξε τὰ φτερά τῆς ψηλὰ στὸ πανηγύρι τῆς χαρᾶς, τὴ λύπη πού τὴν προσκάλεσε ἡ ἱστορία τοῦ Κώστα, εἶπε στὴν Κώσταινα:

—Κώσταινα! ἐγὼ σοῦ εἶπα «τὰ σχαρίκια!» ἅμα μπῆκα στὴν αὐλή σου. Δὸς μου λοιπὸν τὰ σχαρίκια μου τώρα! Δὲν τὸ κουνᾶω ἀπὸ ὧδ' χωρίς σχαρίκια! . . .

Κ' ἡ Κώσταινα περίχαρη ἀνοιξε τὴ μοσκοβολημένη καρσέλα τῆς κ' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα καρύδια, σταφύλια, σύκα, συκομαίδες καὶ μῆλα κ' ἔδωκε στὸν προύχοντα καὶ σ' ὅλους ὅσοι ἦταν μέσα. Ὑστερα τοὺς ἔδωκε τὸ παγούρι μὲ τὸ ρακὶ καὶ ἀφοῦ ἔπιαν καθένας ἀπὸ κᾶνα δυὸ φορὲς κ' εὐχήθηκαν στὸν Κώστα τὸ «καλῶς ἦρθες ἀπὸ τὰ ξένα γερὸς καὶ καλὰ» καὶ στὴν Κώσταινα «καλῶς τὸν ἀποδέχτηκες», ἔφυγαν, κ' ἔμειναν μοναχοὶ μέσα στὸ σπῖτι ἐκεῖνο, πού δὲν ἔχει ἰδῆ ἄλλη φορὰ καλὴ - μέρα, ἡ Κώσταινα μὲ τὸν Κώστα τῆς, πού 'χε σαράντα χρόνια στὴν ξενιτειά, χωρίς γράμμα καὶ χωρίς ἀντιλογία.

[«Διηγήματα τῆς Ξενιτειᾶς», α' ἐκδ. 1899 - β' ἐκδ. 1907. Πρωτοδημοσιευμένο στὸ Ἑπειρωτικὸ Ἡμερολόγιον «Δωδώνη», Α 1896, σ. 85 - 101]

2. ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Ξημέρωναν Χριστούγεννα στὸ χωριό.

Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν ἀσπρισμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ πλεῖστον ἀπὸ εἴκοσι πέντε μέτρα τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, σαραντάημερο, καρδιὰ τοῦ χειμῶνα!

Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὁμορφο καὶ ψηλὸ ἄλογο καὶ κουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη καπότα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπρόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερβᾶτημα δεκαπέντε ὥρων, δρόμο δεκαπέντε μερῶν καὶ ξενιτειὰ δεκαπέντε χρόνων, μακρὰ, πολὺ μακρὰ, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια. . .

Στὸ ποτάμι, πού 'ναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, διαβαίνοντας, πότισα τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου, ὕστερα τράβησα τὸν ἀνήφορο, πού βγαίνει ἴσια μὲς στ' ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ ραϊδιά, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δέντρα κι ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώραφα.

Ἦταν πολὺ πρῶι — στιγμὴ πού πολεμοῦσε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πόρχονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νυχτός, πόφευγε — καὶ τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἀργά - ἀργά καὶ βαριά - βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοτρόχαλον ἀνήφορο, ἀπὸ τὴ μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴ μεγάλη του ἀποσταμάρα.

*Ἐκανε φοβερὸ κρύο. *Ἄγριος βοριάς φυσοῦσε σὰν λυσσιασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μ' ἀνασθήκωνε ἀπὸ τὴ σέλλα τοῦ ἀλόγου μου. Τὸ χιόνι προντίζονταν

ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι ἀπὸ κουτρολιά, πότε ἀπὸ τὰ κάτω πρὸς τ' ἄνω, πότε ἴσια - πέρα, πότε ἴσιαδῶθε καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὁλόγυρα, σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰσθανόμουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνον τὰ δάχτυλα τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου λιγώτερο, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ δεξί μου τὸ μαστίγιο καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε «τίκ - τὰκ», σὰν λιθοπάτημα, ἀπὸ τὴ συγκίνηση, πῶς λεπα ὅτι βρίσκομαι καὶ περβατοῦσα στὸν τόπο τῶν εἰνόρων μου, στὸ χῶμα ποὺ γεννήθηκα...

Τί γλυκεῖα στιγμή! Τί πανηγύρι πῶκανε μέσα ἡ καρδιά μου! Μοῦ φαίνονταν σὰν ἐκεῖνες τὲς πλούσιες χαρὲς, ποὺ βλέπει κανεὶς στὸν ὕπνο του...

Σὲ κάθε πατημασιὰ τοῦ ἀλόγου μου, ξάνοιγα κ' ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παιδιακήσια μου. Κομμάτια ζωῆς ἀφρόντιστης, χαρωπῆς, γλυκειᾶς, ἀγαπημένης... Ἐβλεπα τὸ μεγάλο ραϊδιό, ποὺ ἀνέβαινα ψηλὰ καὶ γλυστρῶντας ἴσια - κάτω, ἔφτανα ὡς τὸν πάτο στὸ λάκκωμα, εἴτε μὲ σκίσιμο τῶν φορεμάτων μου καὶ ξεγδάρματα ἢ χωρὶς ξεγδάρματα στὸ τρυφερό κορμί μου. Ἐβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι, ποὺ ἀνέβαινα τὸ καλοκαίρι κ' ἔπιανα πουλιὰ μέσα στὲς φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ μὲ μέλη καὶ χωρὶς νὰ μὲ κόβη καὶ νὰ μὲ νοιάζη γιὰ τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, ποὺ φτερούγιζαν ψηλὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς νὰ ἔχουν οἱ καημένες τὴ δύναμη νὰ μοῦ τ' ἀρπάξουν καὶ νὰ τὰ γλυτώσουν μὲς ἀπὸ τὰ σκληρά μου χέρια. Ἐβλεπα τὰ χωράφια μου, ποὺ πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι μὲ τὰ ὁμόηλικά μου κ' ἔπαιζα τ' ἀγαπημένα μου παιγνίδια, ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. Ἐβλεπα τ' ἀμπέλι μου μὲ τὴ μεγάλη βαλανιδιά στὴν κορφή του, ποὺ περνοῦσα τὲς καλύτερες καὶ τὲς πλεῖο εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδιατικῆς ζωῆς μου, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ὠριμώτατα σῦκα, ζουμερώτατα ροδάκινα... Ἦταν ὅλα τους ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, δεκαπέντε χρόνια πρὶν. Ὅλα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη, ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάει, τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεῖνεται, καὶ τ' ἄλογό του ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν κακοτρόχαλον ἀνήφορο: γκρούπ - γκρούπ - γκρούπππ!...

Εἶχα σκαπετήσει μιὰ μικρὴ ραχοῦλα καὶ δὲν μῶμεινε παρὰ νὰ σκαπετήσω ἀκόμα μιὰ, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, ποὺ καπνίζει ἀδιάκοπα κάθε σπῆτι του χειμῶνα - καλοκαίρι, καὶ νὰ ἰδῶ τὸ σπῆτι μου μὲ τὸν πλατύχωρον αὐλόγυρό του καὶ μὲ τὸ μεγάλο τὸ δέντρο του στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, ποὺ χρησιμεύει τὴν ἀνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι κι ὡς κατοικεῖο, κι ὡς τραπέζα, κι ὡς δοξάτο, κι ὡς τόπος ὕπνου, κι ὡς ξαπροστασιό, κι ὡς χωροστάσι, ποὺ μαζεύεται τὸ χωριό γιὰ νὰ κρίνη τὲς διαφορὲς του καὶ τὰ χωριανά του ζητήματα πάντα κατὰ πῶς τὸ θέλει ὁ προεστός, ποὺ εἶναι σύμφωνη πάντα ἡ γνώμη του μὲ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν.

Μόρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορές ξαπόσπασα καὶ ξεκουράστηκα κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιο αὐτουνοῦ τοῦ ἀγαπημένου δέντρου καὶ πόσες φορές εἶχα μάλωσει μὲ τὸ σκύλο μας τὸν Κοράκη καὶ μὲ τὸ φτερωτὸ κοπάδι - τὲς κόττες - τῆς μάννας μου, ποὺ ρίχνονταν νὰ μοῦ ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

Ἀμετρὴ χαρὰ πλημμυροῦσε τὴν καρδιά μου, γιατί ξανάβλεπα τὴ γῆ τῶν παππούδων μου, τὴ γῆ, ποὺ εἶχα ἰδεῖ γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου, καὶ γιὰ πρώτη φορὰ εἶχα καταλάβει ὡς ἄνθρωπο τὸν ἑαυτό μου. Μόρ-

χονταν νά ξεκαβαλλικέψω, νά κατεβῶ καί ν' ἀγκαλιάσω καί νά φιλήσω ὅ,τι ἔβλεπα κ' ἔβρισκα μπροστά μου : χῶμα, πέτρες, χαμόκλαδα, δέντρα... ἄλλ' ὁ πόθος μου νά φθάσω ὅσο τὸ δυνατόν γληγορώτερα στήν ράχη, πού εἶτα' μπροστά μου καί μ' ἐμπόδιζε νά ἰδῶ τὸ χωριό μου καί τὸ σπίτι μου, δὲ μ' ἄφηνε νά κατεβῶ...

Ἄχ!, ἔλεγα μέσα μου· πότε θά φτάσω ψηλὰ σ' ἐκεῖνη τὴν ράχη, γιὰ νά ἰδῶ ἀπ' ἐκεῖ ὅ,τι εἰνореύουν δεκαπέντε ἀκέρια χρόνια στὰ ξένα, καί νά ρίξω τὸ ντουφέκι τοῦ ξενιτεμένου, γιὰ νά μάθῃ τὸ χωριό τὸν ἐρχομὸ μου!

Καί λέγοντας αὐτὰ, χτυποῦσα τὸ κακόμοιρο τ' ἄλογό μου μὲ τοὺς φειγνιστῆρες, κι αὐτὸ τὸ καημένο πηδοῦσε ἀγκομαχῶντας, καί μοῦ φαίνονταν ὅτι πετοῦσε στὰ σύννεφα. Ἄλλ' ὁ δρόμος δὲν τέλειωνε!...

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νά πέφτη, ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάει, τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καί τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν κακοτράχαλον ἀνήφορο: γκρούπ - γκρούπ - γκρούπππ...

Χίλια - δυὸ πράγματα, γεμάτα γλυκὰ θυμῆματα τοῦ παιδικοῦ μου καιροῦ, σὰν ἀφροστεφανωμένες εἰκόνες, ζωγραφισμένες μὲ οὐράνια χρώματα φανίζονταν μπροστά μου καί χόρευαν σὰν νεράϊδες καί σὰν ξωτικές καί καταπράυναν τὴν ἀνυπομονησιά μου. Ἐδῶ ἔβλεπα τὸν ἑαυτό μου μικρὸ παιδί νὰ τρέχῃ ξυπόλυτος, νὰ τοῦ μπαίνει στὸ ποδάρι ἓνα φοβερὸ παλιουρήσιο ἀγκάθι καί νὰ κλαίῃ ἀπὸ τὸν πόνο... Ἐκεῖ ἔβλεπα νὰ σκοτώνῃ γιὰ πρώτη φορὰ μιὰ πυκνόμαλλη μαυρονούρα ἄλεπού, τὴ στιγμή πού κράταε ἀκόμα στὸ στόμα της τὴν ὁμορφότερη καί βαρύτερη κόττα τοῦ χωριοῦ, κ' ἔσκουζε ἢ καημένι βραχνὰ - βραχνὰ κι ἀδύνατα - ἀδύνατα: «καααά! καααά! καααά!». Παρέκει πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη πέτρα, τὸν ἔβλεπα νὰ τὸν πιάνῃ ὁ δάσκαλος ἀπ' αὐτὴ σφιχτὰ - σφιχτὰ, γιατί τὸν εἶχε βρῇ νὰ στήνῃ πλάκες γιὰ νὰ πιάσῃ κοσσύβια κι ἄλλα τσιροπούλια, πράμα πού τὸ 'χε ἀπαγορευμένο, καί νὰ τὸν τραβάῃ νὰ τὸν πᾶῃ μπροστά στ' ἄλλα μαθητοῦρια τοῦ χωριοῦ πῶκανα: σχολειὸ χειμῶν - καλόκαιρο στὸ ὑπόστεγο τῆς ἐκκλησιᾶς, καί τὸ ψαλτήρι ἦταν τὸ μεγαλύτερο μάθημα ἀπ' ὅλα τὰ μαθήματα! Ἐβλεπα τὸν ἑαυτό μου ν' ἀνεβοκατεβαίνει τὸ δρόμο τοῦ ποταμιοῦ ἑκατοντάδες φορές, πότε «γκότσι» στὴν πλάτη τῆς μάννας μου ἢ τῆς ἀδερφῆς μου, πότε περβατῶντας καί πότε καβάλλα. Ἐβλεπα σὲ μιὰ πλαγιά ἐκεῖ πέρα τὴν ἀδελφή μου νὰ κάθεται σ' ἓναν ὁμορφὸ βράχο, νὰ τραγουδάῃ στὸ προσήλιο καί νὰ κεντάῃ. Μοῦ φαίνονταν ὅτι ἤκουγε ἀκόμα καί αὐτὴ τὴν ἀγγελικὴ τῆς φωνή. Παραπέρα ἔβλεπα τὸ μέρος πού εἶπε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ οὐράνιο «σ' ἀγαπῶ» στήν ὁμορφὴ γειτονοπούλα μου. Μ' ἓνα λόγο, ἔβλεπα τόσα πού δὲν μποροῦν νὰμποῦν ὅλα σ' αὐτὸ ἐδῶ γιὰ τὸ χαρτί: νιάτα σπαρμένα καταγῆς, σὰν ἄνθια ἀπριλιάτικα, σὰν λουλούδια μαγιάτικα σὰν τριαντάφυλλα μυρωδάτα...

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νά πέφτη, ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσάει, τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρειεύεται καί τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει ἀργὰ - ἀργὰ τὸν κακοτράχαλον ἀνήφορο: γκρούπ - γκρούπ - γκρούπππ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε μείνει ἀκόμα, λίγα μόνον βήματα ἕως πού ν' ἀνεβῶ στήν ράχη, ἀλλ' ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν τέλειωνε ποτέ! Τὴν ὑπομονή μου τί διαδέχονταν ἀνυπομονησιά καί τὴν ἀνυπομονησιά μου ὑπομονή! Ἐκεῖ καταστενοχωριόμουν γιὰ τὸ ἀτέλειωτο τοῦ δρόμου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ

τὲς τουλοῦπες τοῦ χιονιοῦ, πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρύο, ποὺ ἄρχιζε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ ποδάρια ὡς τὴν καρδιά καὶ νὰ μοῦ τρυπάει τὰ κόκκαλα, κ' ἐκεῖ βρίσκουν ἥσυχες - ἥσυχος στὴ ζεστή καὶ γλυκεῖα ἀγκαλιά τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχάζονται τὴν στιγμή ποὺ θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου μὲ τ' ἄλογο, «γκρούπ - γρούπ - γκρούπππ», τί χαρὰ ποὺ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, ποὺ μὲ γραφε στὸ ὕστερό της γράμμα ὅτι τὰ συνφώνησε μὲ τὸ Χάρο νὰ τὴν καρτερέσει ὥσπου νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ Ξένα κ' ὕστερα νὰ τοῦ παραδώσει τὴν ψυχὴ της. . . Στοχάζονται τὸ πανηγύρι ποὺ θὰ ἔκανε ἡ ὄρφανή μου μοναχοθυγατέρα, ποὺ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρὴ, πολὺ μικρὴ, σαράντα μερῶν βυζανιάρικο, ὅταν ξεκίνησα νὰ πάω μακριά, στὰ ξένα νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. . . Στοχάζονται τὸν ἀναγαλλιασμό τῆς ἀδερφῆς μου, ποὺ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν ἔβρισκα παντρεμένη μ' ἓνα - δυὸ παιδιὰ τρώγυρά της, καὶ τὴν εὐχαρίστηση ποὺ θὰ αἰστάνονταν οἱ χωριανοὶ μου ποὺ, ἅμα θὰ μ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντορημασμένο πατρικὸ μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιάσουν, νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι μικροὶ - μεγάλοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν τὸ στερεότυπο :

— Δόξα σοι ὁ Θεὸς ποὺ ἔρθεις γερός καὶ καλά!

“Ὅλα αὐτὰ ἀνακατεύονταν μέσα στὸ μυαλό μου, τὸ ἓνα κατόπι ἀπὸ τ' ἄλλο, σὰν τὸ κύμα ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ κύμα, καὶ μάκραινεν τὴν ὑπομονή μου ὡς χίλιες ὀργνές. Ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὸ βλέμμα μου πρὸς τὴν ῥάχη, ποῦ ἦταν πάντα μπροστά μου ὡς τριάντα - σαράντα βήματα, μοῦ φαίνονταν ὅτι εἶχε μαγιστὴ ἀπὸ κάποια ἄγνωστη Δύναμη κ' ἔφευγε μὲ τὴν ἴδια γληγοράδα ποὺ τὴν κυνηγοῦσα κ' ἐγὼ νὰ τὴν φτάσω. Μ' ἔπιανε ἡ στενοχώρια τῆς ἀνυπομονησιᾶς κι ἄρχιζα νὰ κεντάω μὲ μανία κι ὀργητὰ τὰ πλευρά τοῦ κακομοιριασμένου ζώου, ποὺ ἔχα κατωθιό μου, κι αὐτὸ τὸ δύστυχο, γεμάτο ὑπακοὴ σκλάβου κ' ὑπομονή ἰώβ, ἀφήνοντας βαθὺ βογγητὸ μὲς ἀπὸ τὰ στήθια του, τραβοῦσε μπροστά μ' ὅλη τὴ δύναμη ποὺ μπορούσε νὰ βάλῃ, χωρὶς νὰ δείξῃ τὴν παραμικρὴ ἀγανάκτηση, τὸ παραμικρὸ κάκιωμα, γιὰ τὲς σκληρὲς κι ἀπάνθρωπες κεντησιές ποὺ τοῦ τραβοῦσα στὰ πλευρά του μὲ τοὺς φτερινιστῆρες μου. . .

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτει, ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ, τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεϊεύεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν κακοτρόχαλον ἀνήφορο: γκρούπ - γκρούπ - γκρούππππ. . .

Λίγιες δρασκειλιές μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα ὥσπου νὰ φτάσω στὴν κορυφὴ τῆς ῥάχης, πῶκρυβε τὸ πολυπόθητο χωριό μου, καὶ λίγιες ἀκόμα στιγμές, ὥσπου νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιὰ τοῦ ξενιτεμένου, ποὺ θὰ ἔκανε ὅλες τὲς καρδιές τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ, καὶ λίγιες θὰ ἦταν οἱ καλότυχες, ποὺ θὰ δέχονταν τὸν ξενιτεμένο τους, ἀλλ' ἡ ἀνυπομονησιὰ ξανασήκωσε κεφάλι μέσα στὰ στήθια μου, κακομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάρια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν καρφωμένα ἀπὸ τὸν πάγο ἀπάνω στὸ δρόμο καὶ γι' αὐτὸ βρίσκουν ἀπὸ πολλὰς ὥρες στὸ ἴδιο σημεῖο τοῦ δρόμου. Τὸ χτύπησα τότε τὸν καημένο μου σύντροφο γιὰ ὕστερη φορὰ μ' ὅση δύναμη εἶχα ἀπάνω μου καὶ τὸ κακόμοιρο τὸ ζῶο, σὰν νὰ ἔκανε φτερά, βρεθήκαμε ἐπὶ τέλους στὴν κορυφὴ τῆς πολυπόθητης ῥάχης!

— Δόξα σοι ὁ Θεός!

Ἐκεῖ τὸ κρύο καὶ τὸ φύσημα τοῦ βοριά καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερα, ἀλλὰ τὸ χωριό μου, ποὺ μὲδειχνε τὸ συμπαθητικὸ τοῦ πρόσωπο ἀπὸ διακόσια - τριακόσια βήματα, μ' ἔκανε νὰ μὴν αἰστάνωμαι τὴν ἀγριὰδα τους.

“Όλο τὸ χωριὸ ἦτον συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνού, σὰν κοπάδι καλογρεκιασμένο. Κάθε σπιτί ὁμοιάζε μ’ ἓνα μεγάλο πρόβατο καὶ κάθε παράσπιτο μὲ ἀρνί. Τὸ δικό μου τὸ σπιτί, μεγαλύτερο ἀπ’ ὅλα τ’ ἄλλα, φαίνονταν σὰν βαρικοῦδουνο γκεσέμι, ποὺ μπορεῖ νὰ σύρη ἀπὸ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

“Αὐτὰ τὰ ξεκάμπισα τὸ χωριὸ μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγιάματη ντουφεκιά, γιὰ νὰ μάθουν οἱ χωριανοὶ ὅτι ἦρθε «ξενιτεμένος». Κι ἀπὸ τὸν πολὺ τὸν βρόντο τρεῖς φορές ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεματιές καὶ τὰ βουνόπλαγα...

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὴ ταπεινὴ καὶ συμπαθητικὴ μου χωριὰ, νόμιζα ὅτι ἐκεῖνες οἱ σκεπές του, ποὺ κάπνιζαν ἡσυχὰ - ἡσυχὰ, οἱ καλύβες του, τ’ αὐλόδεντρά του, οἱ αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζιμιόπετρές του, ποὺ στέκουν σκόρπια, ἐδῶ κ’ ἐκεῖ, σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνευαν κ’ ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας, τὸ ἓνα κατόπι ἀπὸ τ’ ἄλλο, καὶ προχωροῦσαν κατ’ ἐπάνω μου, γιὰ νὰ μ’ ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦνε τὸ γλυκὸ χαιρετισμό :

— Καλῶς ὦρ’σες ἀπὸ τὰ ξένα! Δόξα σοι ὁ Θεός, ποὺ ῥθες γερός καὶ καλά...

Ἀπέραντο πέλαγο χαρᾶς κι ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. “Ό,τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ καὶ μοῦ φαίνονταν ὅτι ἔπλεα μ’ ὀλάνοιχτα πανιὰ σὲ πέλαγο χωρὶς ἄκρη εὐτυχίας ἀτέλειωτης.

Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτη πλιὰ καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκεῖα ζεστασιά. “Ο μανιωμένος βοριάς ἔπαψε νὰ βουίζη πλιὰ καὶ μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μοσκοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι. Καὶ τ’ ἄλογό μου ἔπαψε ν’ ἀνεβαίνει πλιὸ τὸν κακοτρόχαλον ἀνήφορον ἀργὰ - ἀργὰ, «γκρούπ - γκρούπ - γκρούπ», καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου.

Στὸ ἔμπα μου στὴν αὐλή, ἔτρεξε πρῶτος - πρῶτος καὶ ρίχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του τὰ ποδάρια ἀπάνω στὴ σέλλα τοῦ ἀλόγου ὁ Κοράκης, ὁ γέριος σκύλος τοῦ σπιτοῦ μου, καὶ μὲ κάτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, μὲ τὸ δείξιμο τῶν ἄσπρων δοντιῶν του, ποὺ φαίνονταν σὰν νὰ γελοῦσε, καὶ μὲ κάτι γρυλισμούς, πῶβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του, ἤθελε ν’ ἀποδείξη τὴν μεγάλη χαρὰ του γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενιτεμένου ἀφεντός του. Στὰ μάτια του μέσα ἔλαμπε, σὰν ἀνοιξιὰτικη δροσιὰ ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριανταφυλλιοῦ, ἓνα ἀναγάλλιασμα, ποὺ δὲν μπορῇ νὰ γραφτῇ. Ἐκείνη τὴ στιγμή, ποὺ ὁ Κοράκης εἶχε ριγμένα τὰ μπροστινά του ποδάρια ἀπάνω στὸ σέλλα καὶ παραπονιόνταν μέσα του, γιὰτὶ νὰ μὴν τῷ χειρίσει κι αὐτουνοῦ ὁ Θεὸς λόγο, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν ἀφέντη του ἀνθρωπινὰ, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ πήδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη κ’ ἔγινε ἄφαντος!

“Υστερα ἀπὸ τὸ σκύλο, κατάφτασε ἡ μάνα μου, κουτσά - κουτσά ἀπὸ τὰ γεράματα, ξεσκούφωτη ἀπὸ τὴ χαρὰ της καὶ μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα, ἅγια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατάφθαε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὁμορφο, γερὸ κι ἀσπροκόκκινο, μὲ δυὸ μεγάλα - μεγάλα καὶ μαῦρα - μαῦρα μάτια, ποὺ βρίσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης. Τέταρτη κατάφθαε ἡ ἀδερφή μου μὲ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της, ποὺ τὰ ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορά, καί, σὰν νὰ ἤμουν ἄψυχο πράμα, μ’ ἄρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους καὶ μ’ ἔφεραν μέσα στὸν καλὸ τὸν ὄντά.

“Εφερα γύρα στὸ σπιτί τὰ μάτια μου κ’ εἶδα ὅτι δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτα ἀπὸ μέσα. Νόμισα πὼς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτῆς μόνον. “Όλα ἦταν στὴν ἴδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ’ αὐτοὺς,

ἄλλοι ἀπὸ παιδιά ἔγιναν νυφάδες, ἄλλοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι, ἄλλοι ἀπὸ τὸ τίποτε φύτεψαν ἄνθρωποι, κι ἄλλοι — ἀλίμονο! — ἔλειψαν ὁλότελα : ἡ μιὰ μου ἢ ἀδερφή, ἕνας θεὸς μου, ἡ πεντάμορφη γυναίκα μου κι ὁ πατέρας μου δὲν βρίσκονταν ἐκεῖ. . . Εἶχαν ταξιδέψει γιὰ τὸν Κάτω - Κόσμο, ἀπ' οἴτου οὔτε γυρίζει κανεὶς ποτὲ οὔτε γράμματα ἢ χαιρετίσματα ἔρχονται!

Ἡ καρδιά μου ἐκείνη τῇ στιγμῇ εἶχε γίνει ἀπέραντο πέλαγο καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ Λύπη ἀρμένιζε μ' ὁλάνοιχτα πανιά καὶ σηκώνονταν κύματα γύρα τῆς ὥς τὸν οὐρανὸ καὶ πότε ἡ Χαρά ἐβγαίνει στὴ μέση κ' ἔκανε τὸν νερόχτιστο κάμπο του ἤσυχον καὶ μαλακόν, σὰν πρόσωπο ἀπέραντου καθρέφτη. . .

Ἄν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια πρὶν εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, ποὺ εἶχαν γίνει στὸ σπίτι μου, κι ὁ γιατρὸς Χρόνος εἶχε χύσει τὸ σωτήριό του βάλσαμο στὲς μεγάλες πληγὲς τῆς καρδιάς μου, δὲν μπορούσα ὅμως νὰ μὴν αἰστανθῶ ἄλλη μιὰ φορὰ ἀκέρια τῇ λύπῃ γιὰ τὸν παράκαιρο χαμὸ τῶν πολυαγαπημένων μου. Τὰ δάκρυά μου πλημμύριζαν σὰν ποτάμια καὶ πᾶσκιζαν νὰ με πνίξουν. Ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου στὴ μάννα μου, ποὺ τὰ γεράματά της κ' ἡ μητρικὴ της λαχτάρα γιὰ μένα μοῦ φυσοῦσαν ἅγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποὺ ἡ ἀγάπη της κ' ἡ δροσερὴ της νιότη φύτευαν στὴ ματωμένη μου καρδιά τὴν πλιὸ γλυκύτερη χαρὰ καὶ τὴν πλιὸ μεγαλύτερη ἐλπίδα, καὶ στὴν ἀδερφή μου καὶ στὸν ἄντρα της, ποὺ ἡ ἀγάπη τους κ' ἡ εἰλικρινὴς τους ἔγνοια κ' ἔκαναν νὰ γεμίζω παρηγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυά μου καὶ σκορποῦσε ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσάει δυνατὸς βοριάς. Πάντα τὸ Τώρα νικάει τὸ Πρὶν.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω, κατάφτασαν κ' οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νὰ με καλωσορίσουν. Ὑστερα ἀπ' αὐτοὺς, κ' οἱ μακρυνώτεροι καὶ λίγο - λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε στοὺς κόρφους του ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά, γιατί εἶναι χρέος ἅγιο τὸ νὰ τρέχη κανεὶς νὰ χαιρετάει ξενιτεμένον καὶ νὰ πανηγυρίσει τὸν ἐρχομό του.

Φιλήματα ἀπ' ἐδῶ, ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγαλλιάσματα ἀπὸ τούτη τὴ μεριά, γέλια ἀπὸ ἐκείνη, σταυρώνονταν κάθε στιγμῇ σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγύρι, ποὺ ἐγὼ ἦμουν αἰτία καὶ κέντρο.

Στὴν τιμημένη μας καὶ ποθητὴ μας πατρίδα ἡ ξενιτεὶά τὰ συμπαθάει καὶ τὰ σχωρνάει ὅλα : Ζήλειες, διαφορὲς, μαλώματα, δυσἀρέσκειες κ' ἔχτρες, τὰ λιώνει ὅλα ἡ ξενιτεὶά, σὰν πῶς λιώνει ἡ νοτιά τὸ χιόνι. Ὁ ξενιτεμένος εἶναι ἱερὸς καὶ προσελκύει τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν συγχωριανῶν του κι ὅλου τοῦ Κόσμου. . .

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τὸ σπίτι μου ὅμοιαζε κρινὶ μελισσιῶν στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ μαζεύνονται στὴ θύρα καὶ μπαινοβγαίνουν τὰ μελίσσια.

Τέλος, ἡ μάννα μου ἄνοιξε τὴ νυφικὴ της τὴν κασέλα, ποὺ εἶχε μέσα φυλαγμένα ἀπ' ὅλα τὰ πωρικά τοῦ χωριοῦ μου, κι ὅλα τὰ γλυκίσματα ποὺ κάνουν ἐκεῖ, σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρύδια, ρόϊδα, κυδῶνια, μυστοπήττες, σιουμπέκια καὶ συκομαΐδες, κι ἄρχισε νὰ τὰ μοιράζει πολλὰ - πολλὰ στὰ λιανοπαῖδια ποὺ εἶχαν τρέξει ὅλα, μόλις ἔμαθαν τὸν ἐρχομό μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ καλοπληρώνονταν ὁ κόπος τους γι' αὐτό. . .

Ἡ ἀδερφή μου ἄρχισε νὰ πλάθει πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ρακὶ μὲ τὸ μισοκάρικο παγούρι, ὁ γαμπὸς μου κάθονταν σιμὰ μου καταχαρούμενος, κ' ἐγὼ μολογοῦσα σ' ἐκείνους ποὺ με ρωτοῦσαν, πῶς πέρασα τὸν καιρὸ μου στὴν ξενιτεὶά, τί εἶδα ἐκεῖ, τί ἤκουσα, τί δουλειὰ ἔκανα, τί ἔμαθα,

ποιόν πατριώτη είδα κι αντάμωσα, από ποιούς και σέ ποιούς έφερα γράμματα και χρήματα, πώς και ποϋ είναι ο τάδε χωριανός μας, τί δουλειά κάνει ο τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' έναν λόγο, έδινα ταχτικήν αναφορά και ταχτικόν λογαριασμό τοϋ τί είχα κάνει, τί είχα ακούσει, τί είχα ίδει και τί είχα μάθει σ' άλλο το διάστημα τών δεκαπέντε χρονιών, ποϋ βρίσκομουν στην ξενιτειά.

Ύστερα αρχίζουν να φεύγουν λίγοι - λίγοι οί καλοί μου συγχωριανοί κ' έμεινα μόνος με τούς ανθρώπους τοϋ σπιτιοϋ μου. Καθήσαμε όλοι σταυροπόδι γύρα στη στιά, πőkαιγε καρμοκάνι, περιμένοντας να έτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ενώ ήταν ξατιγλωμένος μισροστιά μας ο γάτος, ο Λιάρος, ο μόνος αναισθητος και ξένος σ' όλο εκείνο τὸ πανηγύρι τοϋ σπιτοϋ, και πίσω μας καθόταν στα πισινά του ποδάρια ο σκύλος, ο Κοράκης, προσέχοντας στές κουβέντες μας, σαν πώς προχουμε όταν διαβάζη ο παπάς τὸ βαγγέλιο, τηρώντας μας κατάματα, όσους δέν τοϋ είχαν γυρισμένες τές πλάτες, και πλειότερο έμένα, τὸν νοικοκύρη, και τόσο πολϋ προσείχε τ' αϋτί του και τόσο πολϋ κάρφωνε τὸ βλέμμα του απάνω μου, ποϋ μ' έκανε σέ λίγο ακόμα να πιστέψω ότι καταλάβαινε τί λέγαμε και ότι μπορούσε ν' ανακατευτῇ σέ κουβέντες μας, μιλώντας κι αϋτός όπως έμεις!

Η ζέστα, ή χαρά, τ' αναγάλλιασμα, οί κόποι τοϋ δρόμου, ή αϋπνία κ' ή συγκίνηση είχαν ναρκώσει τόσο πολϋ τὸ πνεϋμα μου και τὸ κορμί μου, ώστε, καθώς βρίσκομουν εκεί, γύρισα τὸ κεφάλι μου στη μοσκοβολημένη παρθενική άγκαλιά τῆς θυγατέρας μου, έκλεισα γλυκά - γλυκά τὰ μάτια μου κι άποκοιμήθηκα...

* * *

Κι όταν ξύπνησα κι άνοιξα τὰ μάτια μου, όλα ήταν φευγάτα από μπροστά μου! Μάννα, θυγατέρα, άδερφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα... "Ημουν και βρισκόμουν κ' είμαι και βρίσκομαι ακόμα στα έρημα τὰ ξένα, κι όλα όσα είδα και σās διηγήθηκα δέν ήταν άλλο, παρά μιὰ γλυκειά όνειροφαντασιά, ένα εϋτυχισμένο εἴνορο, ποϋ μοϋ δώρισε ή νύχτα τῆς παραμονῆς τών Χριστουγέννων!...

[Διηγήματα τῆς Ξενιτειᾶς, α' έκδ. 1899 — β' έκδ. 1907. Επαναδουλεμένο κάπως, δημοσιεύτηκε άργότερα στο περιοδ. «Ίόνιος Άνθολογία», Α', 9 - 10 (Δεκ. 1927 - Ιαν. 1928), σελ. 2 - 11, απ' όπου και ή δική μας ανατύπωση].

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟ ΜΝΗΜΑ

Ο Γιάννης είχε στην ξενιτιά τον αδελφό του το Φώτο δώδεκα χρόνια ξενιτεμένο. Έννιά χρόνια λάβαινε ταχυτικά γράμματα και χρήματα, αλλά τα έπαιζαν τρία χρόνια ούτε χρήματα, ούτε γράμματα. Δεν σκέφτονταν για χρήματα αλλά για γράμματα. Ήθελε να μάθω ότι ο αδελφός του ζούσε κι' ήταν στὸν Ἀπάνω-Κόσμο, κι' αὐτὸς εἴλεπαν τὰ χρήματα. Περίμενε, περίμενε ἕνα μῆνα, δύο, τρεῖς, ἕνα χρόνο, κι' ἔβγιναν τρία σωστά χρόνια χωρίς γράμματα καὶ χωρίς ἀντιλογία. Στὸ τέλος εἶδε κι' ἀπόειδε, πήρε ἕνα σακκούλι σὸν ὄμο του, φόρεσε τὴν κάπα του ἀπὸ τὸ ἕνα τὸ μανίκι καὶ τράβηξε γιὰ τὴν ξενιτιά, ἔχοντας γιὰ μόνο του σύντροφο ἕνα μακρὸν δεικνύει. Πάει σαράντα μέρες δρόμο, πέρασε σαράντα πολιτείες καὶ διάβηκε κάμπους καὶ βουνά, ποτάμια καὶ θάλασσες ὅσο νὰ φτάσει στὸ μέρος ποὺ ξενιτεύονταν ὁ ἀδελφός του. Δὲν γνώριζε κανένα, οὐκ καὶ κανέναν πατριώτη δὲν βρισκόταν ἐκεῖ. Ήταν μεγάλη Ἰταλική, ὅταν μπήκε σ' αὐτὴ τὴν πολιτείαν. Τράβηξε σ' ἕνα ταπεινὸ ξενοδοχεῖο, ἔφαγε λίγο ψωμί καὶ κρομμύδι, κι' ἀπὸ τὴν πολλὴ του τὴν κόπωση ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ, χωρίς νὰ πῇ τίποτε σὲ κανένα, γιατί ἤθελε καὶ ποὺν γυρεύει. Ἀλλὰ ἕνα μακρὸ προοιστητὴ τοῦ εἶχε γραπώσει τὴν καρδιά, ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ πάτησε τὸ ποδάρι του ἐκεῖ.

Τὰ μεσάνυχτα ἄρχισαν ἡ καμπάνες νὰ βαροῦν δυνατά. Σύνθησαν ὅλοι, ὅσοι ἦσαν χριστιανοί, ἔστησαν κι' ὁ Γιάννης, σὰ χριστιανὸς ποὺ ἦταν κι' αὐτός καὶ πᾶσι μαζί με τοὺς πολλοὺς σὲ μιὰ ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐκκλησίες τῆς πολιτείας. Παρακινῶντες ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἦταν σ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ δὲν τοῦ ἐμοίχευε κανέναν γιὰ τὸν ἀδελφὸ του τὸ Φώτο. Ἀπέκει πᾶσι σ' ἄλλη ἐκκλησία, ἀλλὰ κι' ἐκεῖ πᾶσι. Πᾶσι σ' ἄλλη καὶ σ' ἄλλη, ἀλλὰ σὲ καμμιὰ δὲν ἀπάντησε τὴν ἀχιδόλμητη μορφή τοῦ ἀδελφοῦ του.

Στὴν τελευταία ἐκκλησίᾳ ἦρξε τὸν Ἐπιτάφιο ἔτοιμο νὰ βῇ. Ὁ κόσμος ὅλος, ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν εἶχαν ἀπὸ ἕνα κεῖ σὲ χεῖρ τοῦ. Ἀγόρασε κι' ὁ Γιάννης ἕνα κεῖ κι' ἀκολουθῶν τὸν Ἐπιτάφιο. Ὑστερὰ ἀπὸ λίγη ὥρα ὅλοι οἱ Ἐπιτάφιοι τῶν ἐκκλησιῶν τῆς πολιτείας οἰκίστηκαν στὴ πρόθυρα τοῦ νεκροταφείου. Ἐκεῖ ὅλοι μαζί ἔβγιναν ἕνα καὶ μίλησαν μέσα σὲ μνημῆματα.

Ὁ ὅλος ὁ περίβολος τοῦ νεκροταφείου φεγγαροβόλος. Μέσ' ἀπὸ τὰ κοινὰ τῶν πεθαμένων ἐπετοῦσε ἡ ἥρσιμ λήψη τοῦ καντηλιοῦ, ποὺ εἶχε ἀνάψει χεῖρ συγγενικὴ ἢ φιλική. Νόμιζε κανεὶς ὅτι ὅλοι ἐκείνοι οἱ κάτοικοι τοῦ Κάτω-Κόσμου ἐαργυροῦσαν, περιμένοντας τὸν Ἐπιτάφιο. Ὁ Γιάννης κώθηκε ἀνάμεσα στὰ μνημῆματα προσέχοντας μὴ διασκεῖσθαι κανένα καὶ μὴ σκονιάξῃ σὲ κανένα στανό. Ἐκεῖ ποὺ πῆγαινε, χάρις ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν Ἐπιταφίων, ποὺ ἔκραζε ἀκατάπαυστα «Κύριε ἐλέησον», περπατώντας ἀνάμεσα ἰσὲς νεκρικὰς κατοικίες, ἀπάντησε ἕνα οὐστὸ μνημῆμα. Ήταν στὴν ἀκρὴ τοῦ νεκροταφείου καὶ σὲ σαρκωμένο κοινὸ του, ποὺ ἦταν γυμνὸ ἀπ' τὸν ἀνεμο καὶ ἀπὸ τὴν πολυκαιρία, δὲν ἔβγαλε καθόλου καντήλι.

— Νά, ποὺ βρισκόμαστε καὶ στὸν Κάτω-Κόσμο φτωχοί, εἶπε μὲ τὸ νοῦ τοῦ ὁ Γιάννης καὶ δὲν ἔχονε ἕνα καντηλάκι καὶ λίγο λαδάκι ν' ἀνάψουν κι' αὐτοὶ τοῦτ' ἡ βραδιά καὶ νὰ πανηγυρίσουν με τοὺς πολλοὺς. Κόρμα! Ἐγὼ νόμιζα, ὡς τώρα ὅτι ἡ φτώχεια μόνο στὸν Ἀπάνω-Κόσμο εἶχε μαρδικό!

Λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, δοκῆσε μὲ δακρυσμένα μάτια νὰ κολήτῃ τὸ κεῖ, ποὺ κρατοῦσε, ψηλὰ στὸ σαρκωμένο καὶ ραγισμένο νεκρικὸ κοινὸ, κι' εἶσι νὰ προσφέρει μιὰ μικρὴ ἐλεημοσύνη στὸ φτωχὸ Κατωκομιτὴ ποὺ βρισκόταν στὸ σκοτεινὰ, ἀλλὰ ἐκεῖ, ποὺ κολλοῦσε τὸ κεῖ ἔπεσε τὸ μάτι του στὰ κάτασπρα γράμματα, ποὺ ἦσαν γραμμένα ψηλὰ στὸ μαῖθο κοινὸ, κι' ἔμπηξε ἕνα μεγάλο ἐσφονητὸ μὲ ὅλη τὴ δύναμι τῆς καρδιάς του, σὰ νὰ τὸν ταίμησε στὴν καρδιά ὀχτὶ πικρὴ, ἡ κακὴ μονομοιρία:

— Ἀχ! ἀδελφούλι μου, Φώτο! Ἐγὼ σὲ γύρευα ἀνάμεσα στυὺς ζωντανούς καὶ σὺ βρισκόσαι ἀνάμεσα στυὺς πεθαμένους!

Λέγοντας αὐτὰ ἐπαλώθηκε ψηλὰ στὸ χορταριασμένο μνημῆμα κλαίοντας καὶ μοιρόντας σὰ μικρὸ παιδί. Κανέναν δὲν ζύγωσε νὰ τὸν πλησιάσῃ, γιὰ μιὰ τέτοια μεγάλῃ δυστυχία. Ἐκλαίγαν κι' ἄλλοι γύρω του σκυμμένοι σὲ φωτισμένα μνημῆματα, ἀλλὰ καθέναν ἐκλαίει τὸν πόνο του...

Ὑστερὰ ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφυγαν οἱ Ἐπιτάφιοι, καθέναν γιὰ τὴν ἐκκλησίᾳ του, ὁ κόσμος τραβήχτηκε γιὰ τὸ σπίτι τους, τὸ νεκροταφεῖο ἔμεινε ἄρημο καὶ μοναχὰ ὁ Γιάννης σφιγρογύριζε βογγώντας ψηλὰ στὸ μνημῆμα τοῦ ἀδελφοῦ του, σὰ λαβωμένο φεῖδι κι' ὅταν ὁ ἥλιος φώτισε τὸν Κόσμο μας με τὶς ἀργυρῶνες ἀχτίδες του, πῆρε τὸ σύντροφο τοῦ νεκροτάφου, ποὺ ἦταν χωρὲν ἀπὸ ἕνα καλὸ ποῦτσι, ἀνοξεδόμνημα μέγαντα ἔμασε ὅλα τὰ κόκκαλα

ἕνα-ἕνα κι' ἀφ' οὗ νὰ πότισε μὲ καντερὰ ἀδελφικά δάκρυα, τῆρα μέσα στὸ σακκούλι του, σταυροκοπήθηκε κατὰ ἡλιοῦ καὶ ἐκίνησε μὲ τὴν καρδιά καμένη καὶ φλογισμένη γιὰ τὴν ἔρημη πατρίδα, φορτωμένος τ' ἀδελφικά κόκκαλα, ποὺ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ξενιτεμένο μνημῆμα, κι' ἦταν ἀνασημένα μὲ τὸ ἴδιο γάλα, γιὰ νὰ τ' ἀποδόσῃ στὸ ταπεινὸ κοιμητήρι τοῦ χωριοῦ του!

X. Χρηστοβασιλῆς

ΑΝΕΚΔΟΤΑΚΙΑ

ΤΟ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟ ΚΑΝΑΡΙΝΙ

Τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ ἐγένετο στὰ 1848. Τὴν ἐποχὴ ἐκαίει ἡ Γαλλία ἦταν Βασιλεῖο ἀκόμα, μὲ βασιλεῖα τὸ Λουδοβίκο Φίλιππο τοῦ Ὀρλεάν.

Θυρωρὸς στὸ θέατρο τοῦ «Βαριετέ» ἦταν τότε μιὰ καλὴ γυναικοῦλα ποὺ εἶχε κάποιον πολὺτιμο πραγματικῶς καναρίνι. Δὲν ἦταν ποὺλὶ αὐτὸ, ἀλλὰ ὁλόκληρη ὁρχήστρα, ποὺ ἔπαιζε ἀπ' τὸ πρὸς ὡς τὸ βράδυ.

Οἱ καλλιτέχναι τοῦ «Βαριετέ» ἦσαν ὅλοι ἐστραλλόμενοι μ' αὐτὸ τὸ καναρίνι, τὸ ἀγαποῦσε, ὁμοῦ, ἰδιαιτέρως μὲ μεγάλη λαχάρια ἡ πρωταγωνίστρια τοῦ θεάτρου κυρία Ἐλίζα Μπουαγιονιέ. Ἡ καλλιτέχνις αὐτὴ εἶχε προσφέρει ἐντελῶς μάταια μεγάλα ποσὰ στὴ θυρωρὸν γιὰ ν' ἀποκτήσῃ τὸ καναρίνι. Ἡ θυρωρὸς δὲν τὸ πούλουσε καὶ ἐκατομύρια νὰ τῆς ἔδιναν.

Ἐπὶ τέλους ἡ Μπουαγιονιέ πήρε μιὰν ἀπελπισμένη ἀπόφασι. Μιὰ μέρα ποὺ ἔλειπε ἡ θυρωρὸς, μπήκε μέσα στὸ θυρωρεῖο, ἔκλεψε τὸ πολὺτιμο καναρίνι κι' ἔβγαλε στὴ θέσῃ του ἕνα ἄλλο ποὺ δὲν ἐννοοῦσε ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του.

Αὐτὰ συνέβησαν τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐγένετο ἡ ἐπανάστασις ποὺ ἀνέτρεψε τὴ βασιλείαν στὴ Γαλλία. Ἡ θυρωρὸς τοῦ «Βαριετέ» ποὺ ἦταν γυναικὴ βασιλοφροσύνη, αἰσθάνθηκε τότε μεγάλο πόνο καὶ δὲν εἶχε ὁρᾶν νὰ μιλήσῃ σὲ κανένα.

Ὑστερὰ ἀπὸ λίγες μέρες ἡ καλλιτέχνις ποὺ ἐδοκίμαζε μεγάλας τύψεις γιὰ τὴν κλεψιά της, πῆγε στὸ θυρωρεῖο μὲ τὴν ἀπόφασιν ν' ἀποζημιώσῃ τὴ θυρωρὸν, μὲ τρόπο, ὁμοῦ, ὥστε νὰ μὴ μαρτυρήσῃ τὴν πράξιν της.

— Καλέ, κυρὰ Μανσόν, εἶπε τότε στὴ θυρωρὸν, πούλησέ μου, ἐπὶ τέλους, τὸ καναρίνι σου!

Σοὺ δίνω πεντακόσια φράγκα! Δὲν εἶσαι εὐχαριστικὴν καὶ; — Νὰ πούλησῃ τὸ καναρίνι μου; ἀπάντησε γεμάτῃ συγκίνησιν ἡ θυρωρὸς. Τὸ καὶ μὲν μου, τώρα δὲ εἶναι ποὺ δὲν τὸ πούλας!

— Μὰ γιατί ἐπὶ τέλους; — Ἐξέως τί μεγάλη αἰσθημάντα ἔχει αὐτὸ τὸ πουλὶ; «Ἀπ' τὴν ἡμέρα ποὺ ἔπεσε ὁ βασιλεὺς... δὲν ἐξαγορεύσῃ οὐτε μιὰ φορὰ!

Ἡ καλλιτέχνις δὲν ἐτόλμησε νὰ διαλύσῃ τὴ συγκινητικὴν πλάνην τῆς θυρωρὸς. Ἐφύλαξε τὸ καναρίνι, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ τὸ βάλῃ μὲ τρόπο καλὸ πίσω στὸ κλουβί του ὅταν θὰ ξαναγύριζαν οἱ Ὀρλεανίδαι στὸ θρόνο τους. Κι' ἐπειδὴ ἡ δημοκρατία ἐπεβλήθη γιὰ καλὰ στὴ Γαλλία, τὸ μικρὸ καναρίνι ἔμεινε ὡς τὸ θάνατό του στὰ χεῖρα τῆς ἡθοποιού.

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ

— Μιὰ κουταλιά τῆς σούπας ἀποστάγματος «νεφριοῦ», ριχνόμενο στὴν μουναγιά, ἀσπρίζει υπερβολικὰ τὰ ρούχα.

Ἐάν τὸ πασι τῶν παπουτσιῶν σας, ἔχει τυχόν σκληρύνει ἀλείψανέ το με πετρέλαιο. Θὰ ξεγανίγῃ μαλακὸ, σὰ νάιναι καινούργιο.

— Τὸ ρίζι εἶναι τέσσερες φορές θρεπτικώτερον ἀπὸ τὶς πατάτες.

Ἰατρὸς Μαρτινέ

ΦΤΕΡΑ ΣΤΟΝ ΑΝΕΜΟ

— Τίποτα δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ διατηρήσουν περισσότερο οἱ ἀνθρώποι, ἀπὸ τὴν ὕγιάν τους. Κι' ὁμοῦ, κάνουν ὅτι μποροῦν γιὰ νὰ τὴν καταστρέψουν τὸ ταχύτερον.

— Μὴν κακολογῇς ποτὲ τὸν ἑαυτὸ σου. Τὴν δουλειά σου, τὴν

ἔχουν ἀναλάβει οἱ... (φλοῖται)!

Τὰ λλεβάνδες